

Csoma Mózes

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

Magyar orvoscsoporthok
a Koreai-félszigeten, 1950–1957

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Csoma Mózes

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ,
ÉSZAK-KOREA

Sorozatszerkesztő
Padányi József

A Pro Militum Artibus sorozatban eddig megjelent művek:

TOKAJI Zsolt – P. SZABÓ Sándor (szerk.):
A kínai hadtudomány klasszikusai
(Budapest, Dialóg Campus, 2018)

Raimondo MONTECUCCOLI:
A magyarországi török háborúkról
(Budapest, Dialóg Campus, 2019)

PERJÉS Géza:
Tiszt – Képzés
(Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020)

CSOMA MÓZES

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ,
ÉSZAK-KOREA

Magyar orvoscsoporthok
a Koreai-félszigeten, 1950–1957

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

BUDAPEST, 2021

Szakmai lektor
Dr. Svéd László

A borítón a távozó magyar orvosok által 1957-ben felállított
kétnyelvű emlékoszlop sziluettje látható, a koreai oldal felől nézve.
A szöveg a koreai és a magyar nép barátságát méltatja.

© Csoma Mózes, 2021

© A kiadó, 2021

Minden jog védve.

TARTALOM

<i>Előszó</i>	7
I. Történelmi háttér és előzmények	11
II. Az első csoport útja Koreába, kórházalapítás Csungghva településen	19
III. Költözés Jangdokba, evakuálás Mandzsúria felé	27
IV. Csiantól Csangcsunig	33
V. A második orvoscsoport indulása, tapasztalatok Mandzsúriában	37
VI. Visszatérés Koreába	47
VII. A magyar kórház Mangjongde településen	53
VIII. Magyar újságíró látogatása a Rákosi Mátyás Kórházban	63
IX. Magyar megfigyelések a koreai háború második évéről	67
X. Magas rangú látogatók és ismert betegek a magyar kórházban	73
XI. Mangjongdéből Hicshonba	85
XII. A magyar kórház tevékenysége a fegyverszünet után	101
XIII. Az 1956-os forradalom hatásai és a szarivoni kórház átadása	115
XIV. A KNDK-nak nyújtott magyar egészségügyi támogatás utóélete	125
XV. A magyar orvoscsoportok szerepe a két ország közti kulturális érintkezésben	133
<i>Mellékletek</i>	143
<i>Felhasznált irodalom</i>	169
<i>Epilógus</i>	173

*Dr. Török István és Mayer Józsefné, a harmadik magyar orvoscsoporthoz tartozók piaci vásárlás után,
véltetően Mangjongde település környékén, 1952
Forrás: HM HIM Fotóarchívum*

ELŐSZÓ

A koreai háború a phenjani és a szöuli rivális koreai kormányzatok összecsapásaként indult meg 1950 júniusának végén, de rövidesen kiterjedt nemzetközi konfliktussá változott. Miként a történelemkönyvek lapjairól jól ismert, öt ország – Svédország, India, Dánia, Norvégia és Olaszország – egészségügyi támogatást nyújtott a Koreai Köztársaság részére. Mindeközben a szovjet tömb országai – beleértve Magyarországot, Romániát, Bulgáriát és Csehszlovákiát – kórházakat hoztak létre a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) számos pontján. Magyarország az első volt a közép- és kelet-európai országok közül, amelyik egészségügyi csoportot küldött a koreai harctérre, ahol nyolc egymást váltó turnusban több mint 200 magyar orvos, nővér és egészségügyi munkatárs dolgozott 1950-től egészen 1957-ig. Az intézményt a Magyar Dolgozók Pártja főtitkárának tiszteletére Rákosi Mátyás Kórháznak nevezték, majd Rákosi 1956 nyarán történt leváltását követően Koreai Magyar Kórházként emlegették a hivatalos iratokban. Megemlítené ugyanakkor, hogy az észak-koreai dokumentumokban az intézmény csupán a Koreai Néphadsereg 58. Számú Kórháza néven szerepelt.

A magyar orvoscsoportok koreai missziója több szempontból is példa nélkül álló volt. Ez volt az első alkalom, hogy nagyszámú magyar egészségügyi személyzet a Távol-Keletre utazott, majd ott dolgozott huzamos ideig. Továbbá úti céljuk a Föld leginkább apokaliptikus helyszíne volt azokban az években, rendkívül nehéz volt a kapcsolattartás a Magyarországon maradt családtagjaikkal, ennek egyetlen módja a kézzel írott levél volt. Ezek a phenjani magyar követségen keresztül diplomáciai küldeményként jutottak haza Magyarországra. Persze meg kell említeni, hogy a KNDK-ban lévő magyar diplomatákkal való kapcsolattartás nem volt mindig kivitelezhető, különösen nem 1950 őszén.

A több mint 200 magyar orvos és nővér egy olyan kulturális közegben teljesített szolgálatot, amely teljességgel különbözött az általuk megszokottaktól. Az egymást követő csoportok több különböző fázisban is megfigyelhették a Koreai-félsziget északi részét: 1950 nyarán, amikor Szöul város a KNDK-hoz tartozott, valamint 1950 őszén az evakuálás közben. Az orvosok átutazásuk során megfigyelhették a Szovjetuniót, valamint megtapasztalhatták az ideiglenes mandzsúriai tartózkodást is, ahol abban az időben a japán gyarmati uralom nyomai még mindig fellelhetők voltak. Érdeemes megemlíteni, hogy a kommunista ideológia ellenére a kapitalizmus mikroképződményei a sztálinista Szovjetunióban és a fiatal Kínai Népköztársaságban is egyértelműen jelen voltak. A koreai háború második évében a magyar kórház visszaköltözött Észak-Korea területére, helyszíne a Phenjan külterületén lévő Mangjongde lett, amely Kim Ir Szen

szülőhelyéről nevezetes. A kórház később átmeneti jelleggel Hicshonban és Szongrimban működött, majd végleges helyszíne a háború utáni években Szarivon város lett.

A magyar orvoscsoporthoz nagyon fontos szerepet töltöttek be a két távoli nép tagjai közötti emberi kapcsolatok kialakításában is. Az orvoscsoporthoz koreai tartózkodása idején komoly barátságok alakultak ki az észak-koreaiakkal, illetve ekkor jöttek létre az első magyar–koreai vegyesházasságok is. A közeli kapcsolatok révén a magyarok szemtanúi lettek ugyanakkor az észak-koreai rezsim belső turbulenciáinak is, amelyek nem egy esetben hivatalos partnereiket és közeli barátait célozták. A személyes kapcsolatok kialakításán túl a nyolc magyar orvoscsoporthoz nagy szerepe volt a két távoli nemzet közötti kulturális kapcsolatok alakításában is. Mivel a magyar kórház a KNDK egyik legjobban felszerelt gyógyító intézménye volt, náluk kezelték a korabeli észak-koreai vezető értelmiség nagy részét. Hosszabb-rövidebb ideig a kórházban tartózkodott Szol Csong Sik költő, aki eposzt írt a magyar orvosoknak; Hvang Cshol, a korszak híres színésze, aki a háború elején elvesztette fél karját egy bombázás során; An Mak, a kommunista intellektuel, a világhírű Csve Szüing Hi táncművésznő férje; valamint Lim Hva költő, aki szeretne volna Petőfi Sándor költeményeit koreaira fordítani. Akár a kommunista rezsim sajátosságának is tekinthetjük, hogy a fentebb említett személyek nagy részét előbb vagy utóbb félreállították, illetve többüket kivégezték.

Hétévi működése során a magyar kórház és személyzete megtapasztalta a KNDK és az európai szocialista országok közti viszony megváltozását is. A koreai háború kitörésekor a közép- és kelet-európai térség országai a szolidaritás valamennyi formájában tanúbizonyságát tették annak, hogy kiállnak a KNDK mellett. A desztalinizáció kezdetétől, majd különösen az 1956-os magyar forradalomtól a kétoldalú viszonyok azonban fokozatosan átalakultak. Amikor 1957-ben az utolsó magyar orvosok és nővérek elhagyták a KNDK-t, egy kétnyelvű emlékoszlopot állítottak a magyar egészségügyi csoportok munkájának mementójaként. Az emlékoszlop – amelyet e sorok írója Magyarország nagyköveteént személyesen is felkereshetett – a mai napig áll Észak-Hvanghe Tartomány Népi Kórházának kertjében Szarivon városban.

Jelen monográfia első számú célja az, hogy az elérhető források alapján rekonstruálja a magyar orvoscsoporthoz koreai tevékenységét, elsősorban magyar–koreai kapcsolattörténeti szempontból. A könyv fontos részét képezi az a képanyag, amelyet részben intézmények gyűjteményeiből, részben az egykori csoporttagok hagyatékaiból sikerült felkutatnom. A kötet végén szerepeltetem valamennyi orvos és munkatárs nevét, akik a nyolc magyar csoport tagjaként a KNDK-ban jártak, ugyanakkor fennmaradt közös tablóképeiket szándékosan nem közlöm. Ezeket ugyanis – a korszak gyakorlatának megfelelően – úgy készítették el, hogy a valamilyen ügyben vétkesnek nyilvánított személyek neve felett az illető arcképe helyett csak egy fekete négyzet szerepelt. Mivel a korabeli pártállam értékrendje szerint megbélyegzett személyek túlnyomó többsége igazságtalanul kerülhetett a szégyenpadra, a tablók közlése a diszkriminatív büntetés újbóli megjelenését eredményezte volna.

ELŐSZÓ

E könyv megírásához sokan nyújtottak nélkülözhetetlen szakmai segítséget, közülük a következőknek szeretném mindenképpen kifejezni őszinte köszönetemet és nagyrabecsülésemet: Padányi József vezérőrnagy (a Nemzeti Közsolgálati Egyetem [NKE] volt tudományos rektorhelyettese, a Katonai Műszaki Doktori Iskola vezetője, egyetemi tanár); P. Szabó Sándor (az NKE Kína-tanulmányok Tanszék tanszékvezető egyetemi docense); Tálás Péter (az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet igazgatója); Nagy-Lukács Fanni (a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum [HM HIM] Fotóarchívumának gyűjteményvezetője); Szabó József (a HM HIM Fotóarchívumának gyűjteménykezelője); Magyar László (a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum [SOM] igazgatóhelyettese); Varga Benedek (a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója); Szabó Katalin (a SOM főmuzeológusa); Kulka Janina (Kulka Frigyes tüdőgyógyász lánya); Sántori Mária (Sántori Ödön orvos lánya); Fazekas Tamás (Fazekas Lajos belgyógyász fia); Ditrói Éva (Ditrói Sándor orvos és Li Jong Szuk egészségügyi asszisztens lánya); Székács Anna (főiskolai tanár, BGE). Továbbá szeretném megköszönni feleségem, Nam Sunmi, valamint három fiam – János Chanu, Péter Seungu és István Jiu – folyamatos támogatását. János fiamnak külön köszönöm a könyvben szereplő archív fényképek digitális feljavítását is.

A koreai tulajdonnevek átírása a Magyar Tudományos Akadémia kelet-ázsiai nyelvekre vonatkozó fonetikus írányelvei, valamint a magyar sajtóban elterjedt gyakorlat szerint történt.

Szöul, 2020. december

A szerző

I.

TÖRTÉNELMI HÁTTER ÉS ELŐZMÉNYEK

A Koreai-félsziget a távol-keleti térség egyik legnagyobb történelmi múlttal rendelkező területe, ahol a legendák szerint az időszámításunk előtti harmadik évezredben jött létre az első államalakulat, bár az elérhető legrégebbi írott forrás szerint az első koreai állam később, az időszámításunk előtti második évezredben alakult.¹ A félszigeten nagyjából időszámításunk kezdetétől évszázadokon át több – egymással rivális – királyság létezett, majd nem sokkal a 896-ban lezajlott magyar honfoglalást követő időszakban, 918-ban a teljes félszigetet irányítása alatt tartó új állam jött létre, amely a Korjó Királyság nevet viselte. A magyar Árpád-ház regnálásával egy időben (10–14. század) a Korjó Királyság folyamatos védelmi harcokat folytatott a külső támadókkal: a kitajokkal, a mongolokkal (akik 40 éven át dúlták a Koreai-félszigetet, ráadásul elérték a Korjó Királyság behódolását a Nagy Mongol Birodalomnak), továbbá folyamatosan harcoltak a mandzsuk őseinek tekinthető dzsürcsi népességgel és a japán kalózzokkal is. Luxemburgi Zsigmond magyar király uralkodása idején, 1392-ben új állam jött létre a Koreai-félszigeten, amely a Csoszon Királyság nevet viselte. A koreai feudalizmus ebben az időszakban élte virágkorát. A magyar I. (Hunyadi) Mátyás király trónra lépése előtt nem sokkal uralkodott Nagy Szedzsong király, aki ekkoriban teremtette meg a kínai írásbeliség kizárólagosságát felváltani hivatott saját koreai betűírást. I. (Habsburg) Rudolf magyar király regnálásával egy időben, 1592-től szenvedte el a Csoszon Királyság azt a hét éven át tartó japán agressziót, amely a mai napig meghatározó eleme a koreai nemzeti identitásnak. Ekkor vált első számú nemzeti hőssé Li Szun Sin admirális, akit – a túlerővel szemben aratott győzelmei okán – méltán hasonlíthatunk a másfél századdal korábban élt Hunyadi Jánoshoz. 1636-tól a Csoszon Királyság a kínai Csing Birodalom behódoltja lett, ami persze tényleges függést nem jelentett, csupán formális kötelezettségekkel járt. Ezzel párhuzamosan az ország teljes mértékben elszigetelte magát a külvilágtól, a tengerpartokon pedig külön őrség gondoskodott az idegen hajók távoltartásáról. A nyugati forrásokban „Remetekirályságnak” nevezett Korea megnyitására csupán a 19. század második felében, már az Osztrák–Magyar Monarchia fennállásával egy időben került sor.

Fontos megemlíteni, hogy az előző századforduló időszakában két alkalommal is előfordult, hogy egy osztrák–magyar hadihajó fedélzetén magyar hajóorvos látogatott el a Koreai-félszigetre, ahol rövid ideig közreműködött a helyi lakosság gyógyításában.

¹ A koreai Kó-Csoszon állam (i. e. 2333 – i. e. 109/108) írásos forrásokkal is alátámasztott szakasza Sze-ma Csien ókori kínai történetíró *Si csi* című munkája szerint i. e. 1121-ben vette kezdetét. НАИМ 1988, 26.

Kijelenthető tehát, hogy a magyar orvosi jelenlétnek voltak előzményei a félszigeten. Az első ilyen alkalom 1890 októberében történt, amikor az osztrák–magyar *Zrínyi* gőzkorvett megérkezett a koreai partokhoz azzal a célkitűzéssel, hogy létrejöhessen egy barátsági és kereskedelmi szerződés a két ország között, ami a diplomáciai kapcsolatfelvétellel lett volna egyenértékű. Az egyezmény azonban nem valósult meg, ugyanis a koreai királyi udvar az anyakirálynő halála miatt nem kívánt komolyabb tárgyalásokba bocsátkozni. Több mint egy évszázad távlatából vizsgálva azonban a tényleges ok valószínűleg nem a gyász volt, hanem az, hogy a koreaiak zavarba jöttek attól, hogy a *Zrínyi* korvett tisztikarát a Szöulban rezidens német konzul kísérte. Ebből ugyanis a koreai udvar tisztviselői azt vélelmezték, hogy Ausztria–Magyarország nem egy független állam, hanem a Német Császárság vazallusa lehet.² Bár a kívánt szerződés csak két évvel később kötött meg, a *Zrínyi* korvett missziója mégis jelentős, mivel a hajó orvosa fontos megfigyeléseket hagyott az utókorra.

Dr. Gáspár Ferenc (1861–1923) már a Koreai-félsziget felé tartva találkozott egy koreai jellegzetességgel: a kínai Nankingban egy helyi előkelőség házában többek között „Corean style” sertéshúst szervíroztak számára.³ A „Remetekirályság” partjaihoz érve pedig saját szemével figyelhette meg az évszázados elzárkózás örökségét: a folyók torkolatánál emberi kezek által épített szirtek álltak, amelyek feladata az idegen hajók behatolásának megakadályozása volt.⁴ Gáspár doktor Csemulphóban (a mai Incshonban) megismerkedett egy Páter Wilhelm nevű német misszionáriussal, aki akkor már hosszú évek óta Koreában élt, és gyógyítónak segítette a helyi lakosságot. A misszionárius meggyőzte a magyar hajóorvost, hogy hozzá csatlakozva kezelje a környékbeli betegeket, így Gáspár doktor is megismerte a kikötővárost és a mellette lévő falvakat, amelyeket összességében nagyon szegényesnek talált. Leírása szerint a házak egytől egyig sárból és szalmából készültek, belülről pedig alacsonyok és szűkek voltak. Előfordult, hogy a házon belül 8-10 embert is talált nagyon rossz higiéniai körülmények között, köztük a megvizsgálandó és kezelendő beteget. Leírása szerint néha megundorodva fordult ki a házakból az ott tapasztalt körülmények miatt.⁵ A későbbiekben egy magyar néprajzos nyílt kritikával illette Gáspár doktort, hogy a kikötő környékén szerzett negatív tapasztalatait a koreai köznép egészére kivetítette.⁶ A hajóorvos koreai visszaemlékezései mégis jelentősek, hiszen első magyar látogatóként számolt be a kelet-ázsiai országról és annak belső viszonyairól a hazai nagyközönség számára.

Fontos kiemelni, hogy az előző századforduló időszakának két nagy távol-keleti háborús konfliktusa komoly hatást gyakorolt a Koreai-félsziget helyzetére. Az 1894–1895 között lezajlott kínai–japán háborúban elszenvedett veresége következtében a Csing Birodalom

² PAK 2019, 119.

³ GÁSPÁR 1907, 392.

⁴ GÁSPÁR 1907, 424.

⁵ GÁSPÁR 1907, 454–458.

⁶ BARÁTHOSI BALOGH 1929, 3.

lemondott a koreai állam fölötti – egyébként csupán formális – hűbéri felsőbbbségéről, amelynek értelmében az ország függetlenné vált. 1897-ben ennek megfelelően Kodzsong koreai király – a kínai és a japán uralkodóval való egyenrangúságát demonstrálva – felvette a császári címet, az ország neve pedig Koreai Császárságra változott. Az 1904–1905 között lezajlott orosz–japán háború végkimenetele azonban azt eredményezte, hogy az északkelet-ázsiai térség a Japán Birodalom kizárólagos érdekszférájába került. A Koreai Császárság így 1905-ben japán protektorátus alá került, aminek értelmében az ország elvesztette azon jogát, hogy önállóan tartson fenn diplomáciai kapcsolatokat más államokkal. A második magyar orvos ebben az átmeneti időszakban fordult meg a Koreai-félszigeten.

Dr. Bozóky Dezső (1871–1957) az osztrák–magyar haditengerészet kelet-ázsiai állomáshajója, a *Kaiser Franz Josef I.* cirkáló orvosaként szolgált. A hajó többször is megtette a tengeri utat Kína és Japán között, de a koreai belső viszonyok bizonytalansága – az említett Kodzsong császár lemondatása, a feloszlott hadsereg katonáinak ellenállása – miatt a kapitány többször is elhalasztotta az ország meglátogatását. Végül 1908-ban került sor a koreai kitérőre, amelynek során Bozóky doktor éles szemmel figyelte meg az ország átmeneti állapotának viszonyait. Útleírása szerint Csemulpho kikötőjében nagy tereprendezés folyt, hogy az árapály változása kevésbé gyakoroljon hatást a hajóforgalomra.⁷ A városon belül a japánok irányította modernizáció kétségbevonhatatlan jeleit figyelte meg: a japán bankok és hajótársaságok európai stílusú épületeit, a japánban megismert piros levélszekrényeket, a mindent behálózó távírókábeleket, valamint a fehér kesztyűs japán rendőrök jelenlétét.⁸ Bozóky doktor látogatásakor már működött a Csemulpho és Szöul közötti vasútvonal, amelynek kiinduló állomását a Japánban látottak „szakasztott másának” titulálta, sőt a menetrendben a Csemulpho városnév helyett is csak annak japán változata szerepelt. A vonat a jelenlegi 1-es számú szöuli metróvonal nyomvonalán haladva érte el a fővárost, ahol az osztrák–magyar hadihajó tisztjei megfigyelhették a régi viszonyok és a legújabb technikai fejlesztések furcsa együttlétét. Szöulban ugyanis a középkorban épült paloták és a városkapuk ellentétpárjaként már villamosok is közlekedtek, ugyanakkor – a társadalom férfiközpontúságának megnyilvánulásaként – a kocsikban külön zárt szakasz volt a női utasok számára. Bozóky doktor szimbolikus látványként írta le, hogy a Dokszu palota melletti szálloda erkélyéről megfigyelhette, amint egy gyaloghinton közlekedő elegáns japán úr látszólag minden bejelentés nélkül hajtat be az utolsó koreai császár rezidenciájára.⁹

A Kaiser Franz Josef I. cirkáló Csemulpho kikötőjéből déli irányba hajózva elérte a Komun-szigetet, amely a korabeli térképeken Port Hamilton néven szerepelt. A kis szigetcsoporton két évtizeddel korábban egy brit haditengerészeti támaszpont működött, ahonnan kiindulva a brit csatahajók le tudták zárni a Koreai-szorost a cári Oroszország

⁷ Bozóky 1911, 490.

⁸ Bozóky 1911, 488.

⁹ Bozóky 1911, 500, 505, 512.

haditengerészete előtt. Az osztrák–magyar hadihajó érkezésekor természetesen már nyoma sem volt a brit jelenlétnek, helyette viszont Bozóky doktor és tisztársai megfigyelték a stratégiai fontosságú sziget legmagasabb pontjára telepített japán táviróállomás antennáját. Miután az osztrák–magyar hadihajó horgonyt vetett Komun-sziget természetes kikötőjében, kis koreai tutajok bukkantak fel, amelyeken meztelen gyerekseregek érkeztek, hogy az általuk fogott halakat és kagylókat ruhadarabokra cseréljék. Később kis lélekvesztőkön megjelentek a koreai felnőttek is, akik viszont a hajóorvos szolgáltatait szerették volna igénybe venni. Bozóky doktor attól félt, hogy a helyi lakosok valamilyen egzotikus betegséget hozhatnak a fedélzetre, ezért inkább ő maga szállt át a szigetlakók zsúfolt bárkáiba. Útleírása szerint nem sokat „teketóriázott” a gyors orvosi segítségnyújtás során: a kuruzslók által bikatrágyával és tigrisszörrel bekötözött üszkösödő sebeket és fekélyeket látva „kivágott minden kivághatót”.¹⁰

Dr. Bozóky Dezső rendkívül éles szemmel figyelte meg a Koreai Császárság végnapjait, valamint a japánok által irányított gyors modernizációt. A folyamatot egyszerre tekintette fájdalmasan szomorúnak és az életkörülmények javulása szempontjából pozitívnak. Végző konklúziója az volt, hogy Korea jobban járt a Japán gyarmati uralom kiépülésével, mint ha a cári Oroszország befolyási övezetébe került volna. Az utóbbi nézet kialakulásában nyilván szerepet játszottak az orvos Vlagyivosztokban tett látogatásának tapasztalatai is.¹¹ Érdekes és eddig megválaszolatlan kérdés, hogy évtizedekkel később az idős Bozóky doktor vajon miként vélekedett a félsziget megosztásáról, valamint az Észak-Koreába készülő magyar orvoscsoportok tagjai közül vajon volt-e valaki, aki kikérte az idős kolléga tapasztalatait az országgal és lakóival kapcsolatosan.

Visszatérve a Koreai-félsziget történetéhez, az ország önálló államisága 1910 augusztusában szűnt meg, s az ekkor megkezdődő japán gyarmati uralmat a koreaiak történelmük mélypontjának tekintik. 1919 márciusában ugyan népfelkelés robbant ki a függetlenség helyreállítására, de ennek bukását követően a függetlenségi mozgalmat már főként csak emigrációból irányították. A Sanghajban létrejött ideiglenes kormányzatból nőtt ki később Dél-Korea első kormánya, míg a Mandzsúriában tevékenykedő Japán-ellenes koreai partizáncsoportokból alakult ki később Észak-Korea vezetése. A gyarmati uralom összetett viszonyaihoz azonban hozzátartozik az is, hogy számos leendő koreai értelmiségi a szigetország egyetemén folytatott tanulmányokat, és közülük sokan ott ismerkedtek meg a kommunista ideológiával. A félsziget felszabadulására csak a második világháború végkimenetele adott lehetőséget, amelynek gyakorlati lebonyolításáról a szövetséges hatalmak 1945 júliusában lezajlott potsdami csúcsértekezletükön állapodtak meg. Ennek értelmében a 38. szélességi foktól északra szovjet, délre pedig amerikai megszállási övezetet hoztak létre, ami viszont azt eredményezte, hogy két egymással rivális hatalmi központ jött létre. Visszatértek az emigrációs elit is: a sanghaji ideiglenes kormányzat prominensei természetesen Szöulba, az egykor Mandzsúriában

¹⁰ Bozóky 1911, 521–526.

¹¹ Bozóky 1911, 487–488.

harcoló – de már évek óta a Szovjetunió távol-keleti részén tartózkodó – partizánok pedig Phenjanba. Az utóbbiak vezetője az 1945-ben még csupán 33 éves Kim Ir Szen volt, akit a szovjet főparancsnokság az észak-koreai viszonyok kulcsfigurájának szánt.¹² 1946 februárjától Kim már *de facto* kormányfőként tevékenykedett, ráadásul a közép- és kelet-európai fejleményekhez hasonló módon nagyarányú földreformot hajtottak végre, amely tömegeket állított a kialakuló rezsim mellé. Ezzel ellentétben a déli területeken az amerikai hadsereg katonai kormányzást vezetett be, amely rövidesen rendkívül népszerűtlenné vált. Egyrészt elmaradt a japán kollaboránsok felelősségre vonása, másrészt sokáig nem került sor földreformra sem, így a felszabadulás eufóriája gyorsan véget ért. Délen ezért zűrzavaros helyzet állt elő, felkelések és lázadások követték egymást, miközben számos értelmiségi az igazságosabb társadalmat keresve északra távozott. A délen lévő kommunisták vezetője Pak Hon Jong volt, aki 1948 áprilisában egy népes tárgyalóküldöttség tagjaként utazott Phenjanba, de visszatérésére már nem került sor, a KNDK kikiáltását követően pedig az ország első külügyminisztere lett. A délről származó, magasan képzett, többségében külföldön tanult, így világnyelveket beszélő értelmiségiek közül később sokan kerültek kapcsolatba a magyar orvoscsoportokkal. Ezekre a világlátott koreai személyekre a legjobb példa dr. Ri Kang Guk volt, aki a magyar kórház koreai igazgatójaként tevékenykedett.¹³ Több visszaemlékezés egybehangzó állítása szerint európai műveltségű, nyitott és intelligens férfi volt, aki kiváló német nyelvtudással rendelkezett. Mindezek után sokkolta a magyar orvoscsoportok tagjait az a hír, hogy 1953-ban a kórházigazgatót – a délről származó kommunisták ellen indított tisztogatások során – perbe fogták és halálra ítélték. A magyarokkal szoros

¹² Kim Ir Szen (1912–1994) koreai partizán, kommunista pártfőtitkár, diktátor. Hivatalos életrajzai szerint a Phenjan külterületén lévő Mangjongde településen született, majd kisiskolás korától Mandzsúria területén élt. Eredeti neve Kim Szong Dzsü volt, Muszong és Kirin városok iskoláiban tűnt fel, különböző ifjúkommunista csoportokban tevékenykedett, ami miatt 1929 őszétől több hónapra börtönbe került. 1932 áprilisában egy Japán-ellenes partizáncsoporthoz csatlakozott, 1935 májusában egy japán rendőri jelentés is megemlíti nevét. Kim személye először 1937 júniusában került előtérbe, amikor egységével a félsziget északi részén megtámadták a Pocsonbo nevű település japán rendőrségét. 1940 decemberében 13 társával az Amur folyón keresztül átmenekült a Szovjetunió területére, ahol egy Habarovszk melletti kiképzőtáborba került. Kim a Vörös Hadsereg kapitánya lett, vélhetően ekkoriban vette fel az Il Szong utónevet, ami az írásjegyek egyik lehetséges olvasataként „Japánt Legyőző”-t jelent. A Kim Il Szong név Kelet-Európában a cirill betűs átírás következtében Kim Ir Szen-ként vált ismertté.

¹³ Ri Kang Guk (1906–?) koreai kommunista. A Kjonggi-tartománybeli Jangdzsuban született, majd a Szöuli Nemzeti Egyetem jogelődjének számító Kjongszong Birodalmi Egyetemen folytatott tanulmányokat. 1932-ben Németországba ment, ahol a Berliini Egyetemen tanult, és csatlakozott a kommunista mozgalomhoz. 1935-ben visszatért a Koreai-félszigetre, ahol Vonszanban telepedett le, és folytatta kommunista tevékenységét, ami miatt a gyarmati hatóságok 1938-ban letartóztatták. A nemzeti felszabadulás idején részt vett a rövid életű Koreai Népköztársaság kikiáltásában, majd 1946-ban a félsziget északi részére távozott. A KNDK államigazgatásának különböző posztjain szolgált évekig, majd a déli származású kommunisták ellen indított tisztogatások során halálra ítélték, de kivégzésére nem került sor.

kapcsolatba került világlátott koreai személyekre jó példa Hvang Szu Bong őrnagy is, aki a magyar kórház igazgatóhelyettese volt. A tehetséges szervezőként emlegetett férfi szintén kiválóan beszélt németül, verseket szavalt, énekelt és zongorázott.¹⁴ Azonban alig négy hónappal a fent említett igazgató eltávolítását követően őt is letartóztatták, további sorsa ismeretlen.¹⁵

Visszatérve a két rivális koreai állam kialakulásának folyamatához, 1947-ben az Egyesült Államok az ENSZ elé vitte a koreai kérdést, aminek eredményeképp létrejött a világszervezet Ideiglenes Korea Bizottsága. Ennek feladata az egységes koreai kormányzatot megteremtő általános választások felügyelete lett. Észak-Korea azonban elutasította az ENSZ illetékességét, így a választásokra 1948 májusában csak Dél-Koreában került sor. Ezt követően összeült a szöuli Nemzetgyűlés, amely 1948. augusztus 15-én kikiáltotta a Koreai Köztársaságot. A fejleményekre válaszul, 1948. szeptember 9-én Phenjanban bejelentették a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) létrejöttét. A Magyar Népköztársaság két hónappal később, 1948. november 11-én ismerte el a szovjet tömb legkeletibb államát, a *Szabad Nép* című pártlap pedig a rákövetkező nap számolt be Pak Hon Jong észak-koreai külügyminiszter és Rajk László magyar külügyminiszter táviratváltásáról.¹⁶ A korszakra jellemző párhuzam, hogy a későbbiekben mindkét külügyminiszter a kommunista párton belüli koncepciók perек áldozatává vált.

A két koreai állam egyaránt a teljes félsziget kizárólagos képviselőjeként aposztrofálta önmagát, ami már eleve magában hordozta a fegyveres erővel történő országegyesítés lehetőségét. Bár a szöuli kormányzattól nem lett volna idegen az északi területek lerohanása, katonai erejük ehhez túl gyenge volt. Az Egyesült Államok ugyanis – egy meggondolatlan hadjáratról tartva – szándékosan annyira alacsonyan tartotta a dél-koreai hadsereg felszereltségét, amennyire az a rendfenntartó feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükséges volt. Ezzel szemben a phenjani vezetés 24 – szovjet katonai tanácsadók által kiképzett – hadosztállyal rendelkezett, továbbá körülbelül 500 szovjet gyártmányú T-34-es tankjuk és 150 repülőgépük is volt. A katonai erőnél azonban jóval nagyobb önbizalmat adott nekik az a tény, hogy 1949 második felében az Egyesült Államok minden különösebb ellenállás nélkül vette tudomásul azt aényt, hogy a szárazföldi Kína kommunista uralom alá került. Ennek alapján sikerrel győzték meg Joszif Visszarionovics Sztálin szovjet vezetőt arról, hogy a Koreai-félsziget déli részének lerohanása csupán diplomáciai szintű tiltakozást fog kiváltani az Egyesült Államokból.

1950. június 25-én hajnalban a Koreai Néphadsereg csapatai meglepetésszerű támadást indítottak a félsziget déli része ellen, amivel kezdetét vette a fegyveres erővel történő országegyesítés három évig tartó kísérlete. A háború kitörésével kapcsolatosan

¹⁴ Dr. Dénes János visszaemlékezése (1943–1950–1958). Lejegyezte Heltai Tibor. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár. 15 (a továbbiakban: DÉNES 1943–1950–1958).

¹⁵ ZOLTÁN 1996, 103–105.

¹⁶ Magyarország elismeri a független Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot. *Szabad Nép*, 1948. november 12. 2.

a szovjet tömb országainak tömegtájékoztatása a KNDK Belügyminisztériumának nyilatkozatát ismertette, miszerint először a dél-koreai fegyveres erők indítottak támadást az északi területek ellen, de az északi csapatok „visszaverték az orvtámadást”, és benyomultak a 38. szélességi foktól délre eső területre. Az Egyesült Államok kezdeményezésére az ENSZ Biztonsági Tanácsa még a háború kitörésének napján összeült, majd a szovjet képviselő távollétében a KNDK-t agresszornak nyilvánították. A világszervezet felhívására 16 ország jelezte, hogy csapatokat küld a Koreai Köztársaság megvédésére. A történetek kevésbé ismert magyar vonatkozása, hogy ebben az időben egy magyar emigráns szervezet egy szerényebb pénzüsszeget küldött Dél-Korea megsegítésére, aminek következtében a szöuli Hadtörténeti Múzeum egyik tablóján Magyarország a mai napig szerepel az ország támogatójaként. A valóságban ugyanakkor a szovjet tömb országaiban nagyarányú szolidaritási mozgalom vette kezdetét a KNDK mellett, Magyarországon a szolidaritási demonstrációkat a Magyar Béketanács és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége koordinálta. Első tömegrendezvényükre 1950. július 15-én került sor, amelyen bejelentették, hogy a Magyar Népköztársaság hadikórházat küld a Távol-Keletre. Fontos megemlíteni, hogy ez az esemény feltűnik az *50-es év nyara (50 nyon jorüm)* című észak-koreai regényben is. A könyv a háború első hónapjait mutatja be a KNDK nézőpontjából, és kiemelten említi a Budapesten lezajlott szolidaritási rendezvényt.¹⁷ A kórház felállításának költségeit országos gyűjtésből fedezték, amelynek célja 5 millió forint összegyűjtése volt. Ehhez hozzá kell tenni azt, hogy abban az időben az átlagos fizetés Magyarországon 1000 forint körül volt.

¹⁷ AN 2001, 316–317.

II. AZ ELSŐ CSOPORT ÚTJA KOREÁBA, KÓRHÁZALAPÍTÁS CSUNGHVA TELEPÜLÉSEN

Az első magyar orvos-egészségügyi csoport 1950. július 20-án indult el az újonnan épült Ferihegyi repülőtérrel egy Li-2 típusú gép fedélzetén, majd kétórás repülést követően megérkeztek Moszkvába. Miként a csoport tagjának, dr. Karádi Györgynének a visszaemlékezéséből kiderül, a csoportot a magyar és az észak-koreai nagykövetség képviselői köszöntötték a szovjet főváros repülőterén.¹⁸ A csoport tagjait az ikonikus Hotel National szállodában helyezték el, ahol három éjszakát töltöttek. A szokásos turistalátványosságok – beleértve a moszkvai metró – megtekintését követően az orvos-egészségügyi személyzet részt vett az észak-koreai nagykövetség fogadásán, bár a felszolgált koreai ételek nem igazán ízlettek a magyaroknak. A csoport július 24-én repülőgéppel indult tovább Moszkvából, majd Kazany, Omszk és Novoszibirszk érintésével jutottak el Irkutszkba, ahol mindannyiukat beoltották kolera ellen. Abban az időszakban a szovjet repülőgépek csak nappal repültek, ezért az utasok az éjszakákat az útba eső repterek szállodáiban töltötték. Az orvoscsoport július 26-án érkezett meg az Északkelet-Kínában lévő Mukdenbe (a mai Senjangba), ahol az időjárás forró és párás volt. A magyarok alapos kulturális sokkot éltek át, több ok miatt is: a kínai stílusú épületektől és riksáktól, a piszkos utcáktól, amelyekben legyek ezrei repkedtek, valamint a fertőzésektől folyó orrú gyerekektől. Megérkezésüket követően a csoport tagjai egy esti fogadás alkalmával megismerkedhettek a kínai gasztronómiával is. Karádiné leírása szerint rák, kagyló és tintahal került az asztalra, ami rendkívül szokatlan volt számukra. Azt is furcsának találták továbbá, hogy a csirkehúst cukorral édesítve készítették el. Az italok közül a magyar hölgy megemlítette a koreai „szaida” szót is, amely a szénsavas üdítőitalok elnevezése. A „szaida” egyébként a „cider” angol szóból származik, annak japán átírásaként jelent meg a koreai nyelvben.¹⁹

¹⁸ Karádi Györgyné: *Magyar sebész orvos-egészségügyiek első koreai csoportjának menekülése az amerikai hadsereg elől Kínába*. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár. 1 (a továbbiakban: KARÁDI [é. n.]).

¹⁹ KARÁDI (é. n.), 1.

1. kép. Az első magyar orvoscsoporthoz tartozók indulása a Ferihegyi repülőtérrel 1950. július 20-án
 Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

A magyarok Mukdenből vasúton folytatták útjukat Antung (a mai Tandong) határváros felé, ahova 1950. július 27-én érkeztek meg. A vasútállomáson az orvosok ismét kulturális sokkon estek át: az árusokkal teli sikátorszerű utcákban félmeztelen kínai férfiak mászkáltak, a hatalmas forróság miatt a helyiek legyezőkkel és törülközőkkel hűtötték magukat – az utóbbi megoldást a magyarok is megpróbálták követni. Karádiné visszaemlékezése szerint a csoport férfitagjai sokkal gyorsabban alkalmazkodtak a helyi viszonyokhoz, mint a nők, így nem sokkal megérkezésük után már vizes törülközőkkel a fejükön pingpongversenyt rendeztek maguknak. A magyarok két napot töltöttek Antungban, majd az éjszaka leple alatt egy teherautón átkeltek az Amnok (kínaiul Jalu) folyón. A híd abban az időben még állt a két határváros között.

A magyar egészségügyi csoport – benne hét sebésszel, öt műtőseggel, egy belgyógyással és egy politikai vezetővel – 1950. július 28-án érkezett meg a KNDK-ba. Mivel nappal veszélyes volt a közlekedés, az útba eső falvak közelében a tehergépkocsit faágakkal álcázták, és csak naplemente után fordultak rá a hegyvidéki utakra. Az orvosok a napalokat főként a falvak melletti patakok partján töltötték, és csodálkozva tapasztalták, hogy a falvakat és a hidakat is katonák őrizték. Ezt a megfigyelést az egyik magyar orvos később a Koreai Központi Hírügynökségnek adott nyilatkozatában is kiemelte.²⁰ Első benyomásaik a KNDK-ban alapvetően pozitívak voltak, Karádiné visszaemlékezésében különösen méltatta a koreaiak kedvességét, udvariasságát és nem utolsósorban tisztaságát, ami a Kínában tapasztaltakhoz képest éles kontrasztot mutatott.²¹

1950. július 29-én reggel a KNDK Külügyminisztériuma arról értesítette a phenjani magyar követséget, hogy a magyar orvoscsoporthoz tartozók aznap délelőtt 10 óra körül fog

²⁰ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

²¹ KARÁDI (é. n.), 2.

2. kép. Az első orvoscsoporthoz tartozók búcsút intenek, mielőtt beszállnának a szovjet Aeroflot légitársaság Li-2 típusú repülőgépeibe
 Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

megérkezni, és a fővárostól 20-25 kilométerre lévő egyik faluban fogják fogadni őket.²² Simics Sándor magyar követ és Balog Mária első beosztott diplomata a követségi gépkocsival a megadott helyszínre hajtott, ahova a koreai külügy protokollfőnöke is elkísérte őket. A helyszínre érkezve azonban egy légiriadó miatt meg kellett állniuk a helyi rendőrség épülete előtt. A protokollfőnök a rendőrség épületébe ment be várakozni, míg a két magyar diplomatát a szomszédos domboldalhoz küldték, ahol másfél órát várakoztak. A magyar egészségügyi csoportnak azonban se híre, se hamva nem volt, így a diplomaták a szomszédos faluba mentek, ahol a kínai nagykövetség evakuált munkatársai tartózkodtak. Mivel ők rendelkeztek telefonnal, a magyar követ és helyettese többször próbálta hívni a koreai külügyet, hogy az orvosokról érdeklődjön. Délután 5 óra körül azonban a diplomaták úgy döntöttek, hogy visszaindulnak Phenjanba, ahol összetalálkoztak a KNDK Egészségügyi Minisztériumának képviselőjével, aki éppen az eredetileg említett faluba indult az orvosok fogadására. Úgy tűnt tehát, hogy az Egészségügyi Minisztérium sokkal több információval rendelkezett az orvoscsoport hollétéről, mint

²² Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

3. kép. A phenjani magyar követség épülete 1950 júliusában
Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium

a koreai külügy. Simics követet végül este 7 órakor hívták a külügyből, hogy a csoport megérkezett az említett faluba, valamint este 8 óra körül fognak megérkezni a phenjani Inturiszt Hotelbe. A követ és munkatársai azonnal elindultak a szállodába, azonban az orvoscsoport és az észak-koreai tisztviselők is késtek. A koreai külügy protokollfőnöke és az egészségügyi miniszter helyettese csak 9 órakor jelent meg, a várva-várt orvoscsoport pedig végül 11 órakor futott be. Az udvarias köszöntéseket követően a magas rangú koreai résztvevők távoztak, de a követ és munkatársai egészen addig a szállodában maradtak, amíg az orvosok be nem fejezték késői vacsorájukat.²³

Az Inturiszt Hotel felszereltségével kapcsolatosan Karádi Györgyné leírja visszaemlékezésében, hogy az ágyak fölött szúnyoghálók voltak, és csak guggolós mellékhelyiségek álltak rendelkezésre. Sajnos nem volt óvóhelyre alkalmas helyszín az épületben, ráadásul már első éjszakájukon egy bombatámadás zavarta meg a csoport nyugalma. Emiatt a pincszintre mentek le, ahol viszont annyira meleg és tikkasztó volt a hőmérséklet, hogy a csoport egyik koreai kísérője el is ájult. Végül Karádiné segített neki vizes törülközőjével, hogy visszanyerje eszméletét.²⁴ A következő reggel – 1950. július 30-án – az orvoscsoport látogatást tett a magyar követségen, de útban odafelé ismét légiriadóra került sor. Az Inturiszt Hotelben uralkodó kedvezőtlen feltételek miatt a diplomaták végül úgy döntöttek, hogy átmenetileg a követségen biztosítanak szállást a csoportnak.²⁵

²³ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

²⁴ KARÁDI (é. n.), 3.

²⁵ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

4. kép. Előkészületek a magyar orvoscsoporthoz Csungghva településen
 Megjegyzés: Az épület tetején lévő leveles faág nyilvánvalóan álcázási célokat szolgált.
 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külgügyi repertórium

Érdekes adalék, hogy a magyar műtősnő leírása szerint Phenjan városán ekkor még nem látszottak a háború pusztításai, visszaemlékezésében ugyanakkor szerepelt, hogy az épületek nagy része fából készült, csak nagyon kevés kőépületet lehetett látni.²⁶

Még az érkezés másnapján a magyar orvoscsoporthoz fogadásra volt hivatalos, amelyet a Miniszterelnökség épületében Pak Hon Jong külügyminiszter és több más észak-koreai káder adott köszöntésükre.²⁷ Miként Simics Sándor követ jelentéséből kiderül, az átlagosnak induló vacsora hamar bizarr fordulatot vett. A vendéglátók és a vendégek egy nagy asztal körül foglaltak helyet, majd fiatal koreai pincérlányok csokoládét, cukorkákat és kompótot szolgáltak fel. Később a lányok főtt tojást, felvágott szalámit és orosz konzervből származó édespapríkákat hoztak, kenyér és tányérok nélkül. A vendéglátók és a vendégek is megkezdtek a tányérok nélküli fogyasztást, Pak és Simics ugyanarról a tálcáról evett. Ezután a lányok cikkekre vágott görögdinnyét hoztak, végezetül megérkeztek a várva várt tányérok is. A követ jelentésében azt valószínűsítette, hogy az ételek,

²⁶ KARÁDI (é. n.), 3.

²⁷ Pak Hon Jong (1900–1955) koreai kommunista politikus. A japán gyarmati uralom idején a félszigeten földalatti kommunista tevékenységet folytatott, majd a Dél-koreai Kommunista Párt (későbbi nevén Dél-koreai Munkapárt) vezetője lett. 1948 áprilisában a félsziget északi részére távozott, majd a létrejövő KNDK külügyminisztere lett. A phenjani nómenklatúrában a délről érkezetteket tömörítő úgynevezett Hazai Frakció vezetőjének számított. 1953-ban – az ország történetének első nagy koncepcióspert-hullámában – halálra ítélték, majd később kivégezték.

5. kép. Csunghva település iskolaépülete, amelyben a magyar kórház működött

Megjegyzés: Az épület oldalán megfigyelhető a kifeszített álcaháló, amelybe leveles faágakat helyeztek, így kevésbé volt feltűnő a helyszín az ellenséges repülőgépek számára.

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium

valamint a tányérok minden bizonnyal megfelelően elő voltak készítve a tálalókonyhában, de a lányok rossz sorrendben kezdték meg azok felszolgálatát.²⁸

A következő nap reggelén, 1950. július 31-én a magyar követ és négy orvos gépkocsival leutazott a magyar kórház kijelölt helyszínére, amely a fővárostól 25 kilométerre lévő Csunghva volt. A magyarokat elkísérte az észak-koreai egészségügyi miniszter helyettese és a Koreai Néphadsereg vezető katonaorvosa is. A kijelölt épület közel sem volt jó állapotban, ugyanis sem elektromos áram, sem vezetékes víz nem állt rendelkezésre. A magyar orvoscsoporthoz tagjai végül augusztus 2-án indultak el egy autóbusszal rendeltetési helyükre, poggyászukat és felszerelésüket pedig két teherautó vitte utánuk. Annak ellenére, hogy az épület helyiségei nem voltak kifestve, az egykori iskola készen állt arra, hogy immár kórházként funkcionálva sérülteket fogadhasson. Karádiné visszaemlékezése szerint a kórházat gyorsan felszerelték: áramot egy benzingenerátor segítségével fejlesztettek, a vizet pedig rendszeres időközönként egy lajtoskocsi biztosította.²⁹ Az új intézmény alapvetően 500 sérült fogadására volt képes, akik közül az első 250 fő már augusztus 10-én megérkezett. A KNDK Egészségügyi Minisztériumának magas rangú tisztviselője mindenesetre azt javasolta a magyar kórház vezetésének, hogy mivel

²⁸ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

²⁹ KARÁDI (é. n.), 3.

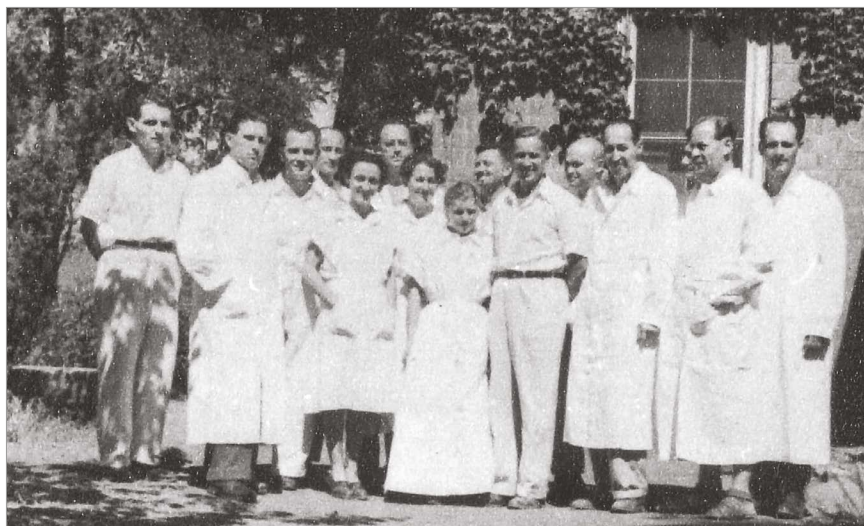
6. kép. A magyar orvoskollektíva Csungbva településen
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

kiemelten képzett egészségügyi személyzettel rendelkeznek, csak az igazán súlyos sérülteket fogadják. Augusztus 16-án Simics Sándor követ is látogatást tett a kórházban, majd jelentésében arról számolt be, hogy a betegek száma már elérte a 460 főt. A követ ottléte idején egy nem hivatalos delegáció látogatott el a kórházba a szomszédos faluból: helyi tanárok, valamint az ifjúsági és nőszervezet képviselői kívánták megköszönni a magyar orvosok munkáját, hálájuk jeleként pedig három doboz helyben termett almát hoztak a csoportnak. A teljesen spontán eseményt az orvosok meghatónak és jelentőségteljesnek érezték.³⁰ Simics Sándor követ azt is jelentette Budapestre, hogy a magyar külképviselet igyekszik mindent megtenni, hogy segítse az orvoscsoport munkáját, a nekik érkező leveleket és táviratokat kézbesítik nekik, valamint könyveket és újságokat is küldenek számukra. 1950 augusztusának második felétől azonban – a Tedong folyó két partját összekötő híd folyamatos bombázása miatt – a kapcsolattartás nehézkessé vált. A telefonkapcsolat pedig abban az időben és azon a helyszínen nem volt számbavehető lehetőség.³¹

Mivel a magyar kórház két potenciális célpont – egy vasútállomás, valamint egy alagút – között helyezkedett el, a bombázások elkerülhetetlenül érintették őket is. Karádiné visszaemlékezése szerint fedezékeket ástak a földbe, amelyekben a betegek és a kórház személyzete is meghúzhatta magát a légitámadások során. A folyamatos fenyegetettség miatt a betegek jobbnak látták folyamatosan az árokban tartózkodni. Szintén Karádiné írja le, hogy egy nagy vöröskeresztet helyeztek el a kórház udvarán,

³⁰ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

³¹ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

7. kép. A magyar orvosok csoportképe Csungbva településen

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

hogy a repülőgépekről is jól látható legyen: a területen egészségügyi intézmény működik. Ennek ellenére, 1950. augusztus 29-én a hajnali órákban hat repülőgép bombatámadást intézett a terület ellen, amely lerombolt egy koreai lakóházat a kórház főépületétől 20-30 méternyire. A házban tartózkodó koreai orvos, valamint három koreai ápolónő életét veszítette, ami sokkolta a magyar csoport tagjait. Még ugyanazon a napon Csve Jong Gon, a KNDK védelmi minisztere levélben fejezte ki sajnálatát a magyar kórház igazgatójának a történetek miatt.³² A bombázás miatt augusztus 31-én a késő esti órákban Simics Sándor magyar követ, valamint Balog Mária első beosztott diplomata is a helyszínre ment – a diplomaták a jelentésükben azt írták Budapestre, hogy az orvosok közt nem alakult ki pánik.³³ Négy nappal a bombázás után, az akkori első számú hazai napilap, a *Szabad Nép* is beszámolt arról, hogy a KNDK-ban bombatámadás ért „egy kórházat”, ugyanakkor egy szóval sem említették, hogy a magyar orvoscsoport munkahelyéről van szó. Ez egy tipikus példa a tömegtájékoztatás akkori viszonyaira.³⁴

³² Csve Jong Gon észak-koreai védelmi miniszter 1950. augusztus 29-én írt levele. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

³³ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

³⁴ Pak Hen En elvtárs, koreai külügyminiszter tiltakozása az ENSZ-nél egy koreai kórház bombázása ellen. *Szabad Nép*, 1950. szeptember 2. 3.

III. KÖLTÖZÉS JANGDOKBA, EVAKUÁLÁS MANDZSÚRIA FELÉ

1950. szeptember 4-én a reggeli órákban a magyar kórház ismételten sorozatos támadásokat szenvedett el. A riadó során az egyik beteg, egy sérült észak-koreai repülőtiszt elmagyarázta a kórház magyar személyzetének, hogy a B–29-es repülőerődök nem jelentenek veszélyt a kórházra, mivel azok célpontja Phenjan. Azonban a bombázókat kísérő vadászgépek nagyon alacsonyan repülnek, és gyakran támadják meg a kórházat és környezetét. Karádiné visszaemlékezésében mindehhez azt tette hozzá, hogy a vadászgépek annyira alacsonyan repültek, hogy a pilóta sisakja is látható volt a földről. A magyar ápolónő külön kiemelte emlékirataiban, hogy Csunghva településen nem csupán a bombázások miatt volt tarthatatlan a kórház működése, hanem a vezetékes víz hiánya miatt is. A magyar egészségügyi csoport és helyi alkalmazottak a mostoha körülmények ellenére is igyekeztek mindent megtenni a kórház működőképességének megőrzése érdekében. A lajtoskocsi által szállított kis mennyiségű vizet felforralták fogyasztás előtt, a primitív mellékhelyiségeket pedig klórmésszel fertőtlenítették, amelyen gyakran csak tudták. Továbbá a járványos megbetegedések megelőzése érdekében a betegeket kolera és tífusz ellen is beoltották.

A kórház egyik orvosa, dr. Remete Tibor – aki egyben a csoport párttitkára is volt – egy propagandaízü levelet írt a helyi viszonyokról, ami később a *Szabad Nép* hasábjain is megjelent. A levél bemutatta a kórházat a magyar olvasóközönségnek, részletesen leírva annak négy részlegét, amelyeket magyar orvosok vezettek, helyetteseik pedig koreai orvosok voltak. A koreai ápolónők alapvetően katonanők voltak, akik korábban sohasem dolgoztak kórházban, de nagyon gyorsan tudtak alkalmazkodni az új körülményekhez. Remete doktor beszámolt arról is, hogy a bombázások miként rombolták le a fából készült házakat, valamint arról, hogy a helyi lakosság hogyan éli túl a szőnyegbombázásokat az utak melletti árkokban. Egy szóval sem említette azonban azt a tényt, hogy a magyar kórház is szenvedett már el bombatámadást.³⁵ 1950. szeptember 8-án a közeli domb alagútját érte támadás, így új sebesültek tucatjait hozták a kórházba. A folyamatos bombázások következtében az észak-koreai hatóságok végül úgy döntöttek, hogy a magyar egészségügyi csoportot a fővárostól 120 kilométerre északra lévő Jangdokba telepítik. Az új helyszínnel kapcsolatosan arról tájékoztatták

³⁵ Levelek Koreából. *Szabad Nép*, 1950. szeptember 24. 8.

8. kép. Dr. Karádi Györgyné

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

a magyarokat, hogy mivel a környéken sem főút vonal, sem alagút nem helyezkedik el, biztosan védettebb lesz a bombatámadásoktól. Két nappal később, szeptember 10-én a kórház orvosigazgatója és politikai vezetője Jangdokba utazott, hogy megismerje a körülményeket, miközben az orvoscsoporthoz és helyi munkatársaik megkezdtek a felszerelés összecsomagolását. Végül, szeptember 12-én az esti órákban az orvoscsoporthoz négy álcázott teherautón megindult Jangdok irányába. Karádiné szintén az esti órákban indult el Csunghva településről, és nagyon aggódott amiatt, hogy miként fognak átjutni a bombázott Phenjanon. A Tedong folyón átívelő hidat már lebombázták, így az egyetlen összeköttetés a város két része között egy keskeny pontonhíd volt, amely előtt 3 kilométer hosszúságban egy kocsisor várakozott. Karádiné az egyik teherautón utazott hét észak-koreai katonával; visszaemlékezése szerint csak akkor kapcsolták fel a kocsik reflektorait, amikor Phenjant már maguk mögött hagyták. A kórház új helyszínét elérve azonban azt tapasztalták, hogy a bombázások már teljesen elpusztították a korábban biztonságosnak vélt települést.³⁶

³⁶ KARÁDI (é. n.), 5.

9. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozó orvos által készített fénykép egy lebombázott teherautóról

Megjegyzés: A kép minden bizonnyal az evakuálás közben készült.

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

A kórházat egy korábbi szanatórium területén állították fel, amely a lebombázott településtől három kilométerre volt. Az intézmény a KNNDK Belügyminisztériumához tartozott, rendelkezett műtővel és röntgennel, amelyek nagyszámú beteg ellátását tették lehetővé. A magyar orvoscsoporthoz számára rendkívül megható volt, hogy korábbi betegek nagy része követte őket Csunghvából az új helyszínre. A magyar követség diplomatikusan megfogalmazott jelentéséből ugyanakkor kiderül az is, hogy kezdetben az orvoscsoporthoz és a helyi egészségügyi káderek együttműködése korántsem volt zavartalan.³⁷ A helyszínnel kapcsolatosan Karádiné azt írta visszaemlékezésében, hogy a kórházépületnek nagy kéményei voltak, ami leginkább egy ipari létesítményhez tette hasonlatossá a környéket. Valószínűleg ez lehetett az oka annak, hogy az amúgy elszigetelt helyszínt is elérték a bombatarafadások, így a magyaroknak ugyanazokkal a nehézségekkel kellett szembenézniük, amiket előzőleg Csunghvában már megtapasztaltak. Ráadásul kezdtek kifogyni a kórházi eszközökből, és egy pletyka kezdett terjedni arról, hogy az utánpótlást szállító teherautót útközben lebombázták. Eközben értesültek arról is, hogy az ENSZ-csapatok visszafoglalták Szöult, és északi irányban nyomulnak előre. Karádiné szerint a magyar csoport tagjai attól tartottak,

³⁷ A koreai magyar követség 1950. december 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

hogy az amerikaiak esetleg elvághatják a Shinüidzsü felé vezető utakat, amelyeket evakuálásuk lehetséges irányaként tartottak számon.³⁸

A magyar orvoscsoporthoz végül 1950. október 10-én elhagyta Jangdok térségét, s a kínai határvidéken lévő Manpho város felé indultak. Evakuálásuk pontos útvonalát azonban nehéz rekonstruálni a rendelkezésre álló archív forrásokból.³⁹ A csoport egy napot egy parasztházban töltött pár kilométerre egy bányatelepüléstől, miközben az egész környék folyamatosan bombatámadás alatt állt. A koreai parasztságot kedvesen fogadták őket, megkínálták őket helyi ételekkel, amiket a magyar orvosok ízletesnek találtak. Karádiné visszatekintése szerint a legnagyobb nehézséget a mosakodási lehetőség hiánya jelentette, aminek következtében néhányuk már érzékelte a tetvek megjelenését is. Október 11-én és 12-én az orvoscsoporthoz északnyugati irányba haladva folytatta odüsszeiáját – 80 kilométert tettek meg egy borzasztóan rossz állapotban lévő úton, és maguk mögött hagyták Hicshon városát. A teljesen lerombolt településen csupán a kémények maradtak állva a romok fölött. A város külterületét elérve a magyarok megpróbálták átkelni a Cshongcshon folyón, azonban – mivel híd nem volt – teherautójuk elakadt a folyómeder közepén.⁴⁰ Az orvosok leszálltak a gépkocsiról, és a combig érő vízben gyalog jutottak ki a partra, a csoport nőtagjait pedig a férfiak vitték ki. A következő nap reggelén Hvang Szu Bong őrnagy, a magyar kórház koreai igazgatóhelyettese és Mun Ho kapitány, egy másik katonatiszt visszament a lebombázott Hicshonba, hogy segítséget hozzanak az elakadt jármű kivontatásához. A problémát végül a Koreai Néphadsereg néhány katonája oldotta meg, akiknek a magyarok egy nagy doboz csokoládét adtak köszönetképpen. Karádiné leírása szerint abban az időben már komoly méreteket öltött az éhínség az észak-koreai csapatok soraiban.⁴¹

1950. október 12-én este a fentebb említett Mun Ho kapitány szerzett egy kanna benzint a gépkocsizhoz, így a magyar orvoscsoporthoz folytatta útját, de amint elhagyták Hicshon környékét, egy légítámadás vette kezdetét. Az orvosok és a személyzet leugrottak a teherautóról és megvárták a gépek továbbhaladását. Az éjszaka folyamán a magyarok egy hegyvidéki településre értek, ahonnan hallani lehetett az amerikai ágyúk hangját: a frontvonal nagyjából 40-50 kilométerre lehetett tőlük. Október 13-án egy Cshongcshon nevű településre jutottak, ahol a Koreai Munkapárt helyi titkára segítette elhelyezni az orvosokat egy parasztházban.⁴² A hagyományos kialakítású ház *ondol* padlófűtéssel volt felszerelve, amelynek lényege, hogy a konyhában keletkező füstöt a lakószoba alatt vezetik el, ami kellemes meleget biztosít a szobában tartózkodóknak. A fáradt magyaroknak nagyon

³⁸ KARÁDI (é. n.), 6.

³⁹ Dr. Diner Ottó naplója (1950. június 20. – 1951. július 19.). Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.

⁴⁰ A Cshongcshon archaikus neve Szalszu volt, ami a 612-ben – a Kogurjó Királyság (i. e. 37 – i. sz. 668) és a kínai Szuji Birodalom (581–618) között – lezajlott nagy középkori csatáról ismeretes.

⁴¹ KARÁDI (é. n.), 8.

⁴² A pontos helyszín beazonosítása nehézségekbe ütközik, ugyanis a környéken létezett Cshongcshon nevű település 1952-ben közigazgatási reform következtében megszűnt.

jólesett a pihenés a fűtött szobában, de Hvang őrnagynak és Mun Ho kapitánynak sikerült szereznie egy kanna benzint a teherautóhoz, így a csoportnak folytatnia kellett az útját. A gépkocsi mintegy 100 kilométert haladt a hegyek között, nagyrészt rossz állapotú serpentineken, amelyek nem rendelkeztek védőkorláttal. Karádiné leírása szerint halálosan féltek a hegyi szakaszokon, de hiába voltak úton egész éjszaka, nem érték el Kanggje városát napkelte előtt. Emiatt egy faházban kellett várakozniuk egy kopár hegyoldalon, de nem sokkal később inkább átmentek egy erdős részre, hátha újból légítámadásra kerül sor. Így várták ki a következő napnyugtrát, amikor levették az álcázásul használt növényeket a gépkocsiról, ellenőrizték a motort és a fékrendszert, hogy nem érte-e repesztalálat valamelyik alkatrészt, majd ismét elindultak. Nagyjából 60 kilométert haladtak égő fényszórókkal, amikor az út mentén álló emberek egy csoportjára lettek figyelmesek, akik hangosan kiabálva és integetve jelezték nekik, hogy azonnal kapcsolják le a reflektorokat a légítámadás miatt. Az emberek Kanggje város lakosai voltak, akik a folyamatos bombatámadások miatt inkább kimenekültek a településről. Az orvoscsoport tagjai és a helyiek egyszerre egy villanást láttak, amit egy hatalmas dörrenés követett Kanggje irányából, majd ezt követően a magyarok – odüsszeiájuk során első alkalommal – meghallották a légelhárító ágyúk hangját is. Karádiné visszaemlékezésében megemlíti, hogy a koreai lakosság „ajgó, ajgó” (jaj, jaj!) szavak ismétlésével nézte lakóhelyének megsemmisülését. Az éjszaka folyamán az orvoscsoport teherautója keresztülment az égő városon, miközben a helyi lakosság próbálta kihúzni a halott vagy sérült embereket a romok alól. Október 15-én hajnalban a magyarok meglátták új rendeltetési helyük körvonalait a látóhatáron: Manpho várost, amelyen túl már a kínai határ volt.⁴³

A napfelkelte miatt az orvoscsoport már nem tudott bejutni Manphóba, így az utolsó 17 kilométer megtétele előtt még várakozniuk kellett a hegyen, ahonnan megfigyelhették a Kanggje maradványain lángoló tüzeket. A koreaiak arról tájékoztatták a magyar csoport tagjait, hogy a manphói hatóságok már várják őket, szállásuk megoldott, élelmiszer és tisztálkodási lehetőség is van. A rendelkezésre álló archív forrásokat egybevetve úgy tűnik, hogy – mivel biztonságosan nem lehetett megközelíteni Manphót – a magyarok csak október 16-án este indultak el a város irányába. Útjuk során az eső is esett, így tehergépkocsijuk a síkos útról az árokba csúszott, végül hajnalig kellett várniuk, amíg néhány helyi lakos segített a jármű kihúzásában. Manphóba érkezve a várost többé-kevésbé ép állapotban találták, ami a viszonylag nagyszámú légelhárító ágyúnak volt köszönhető. Az orvoscsoportot a helyi rendőrség épületében helyezték el, ahol azonban – a korábbi ígéretekkel ellentétben – szó sem volt mosakodási lehetőségről. Később – miután átvitték őket egy hagyományos koreai házba – csatlakoztak a helyi kórház gyógyító munkájához, bár ott csak kisszámú beteg volt. Rövidesen a Jangdokban működő kórház személyzete is Manphóba érkezett, majd csatlakoztak a magyarokhoz, sőt megjelent a jangdoki kórház néhány betege is, hogy folytassák rajtuk a megkezdett gyógykezelést. Október 20-án Simics Sándor követ – aki akkor még szintén a KNDK

⁴³ KARÁDI (é. n.), 9–10.

területén tartózkodott – táviratban értesítette az orvosokat, hogy tárgyalások folynak a koreai kormánnyal a magyar kórház új helyszínéről, így további értesítésig maradjanak Manphóban. Két nappal később, október 22-én az orvoscsoportot meglátogatta a KNDK egészségügyi minisztere, aki kilátásba helyezte a kínai Antung (a mai Tandong) határvárosba költözést. A helyszínt három hónappal korábban már érintette a magyar csoport, amikor a KNDK-ba tartottak. Végül azonban úgy döntöttek, hogy a csoport továbbra is Koreában marad, ugyanis az átköltözés politikai üzenetet is hordozna magában.⁴⁴

Karádiné visszaemlékezése szerint október 24-én a határ kínai oldalát is kemény bombatámadások érték, majd a következő nap nagyszámú kínai katona lépte át az Amnok (Jalu) folyó hídját Manpho irányába. Október 26-án pedig nagyszámú ember érkezett Mandzsúriából Manphóba – mint Hvang őrnagy elmondta a magyaroknak, gyakorlatilag a KNDK teljes kormánya tért vissza koreai területre. Ennek ellenére a következő nap hajnalán az egész orvoscsoportot azonnali evakuálásra szólították fel Mandzsúria felé, ami pánikhangulatot váltott ki a magyarokból, mivel azt hitték, hogy a frontvonal összeomlott, és jelenlegi tartózkodási helyük rövidesen harcok színterévé válik majd. A híd csak éjszaka volt használható, így rengetegen várakoztak a határátlépésre, a magyarok végül október 27-én reggel 7 óra 45 perckor értek át a Csilin tartománybeli Csian településre.⁴⁵ Érdeemes megemlíteni, hogy Csian korábban nagyon fontos szerepet játszott a koreai történelemben, ugyanis az 1. és az 5. század között a Kogurjó Királyság fővárosa volt. A 20. század elején fedezték fel Kungneszong város két fő épített emlékét – Kvanggeto király emlékoszlopát és a Tábornok sírja nevet viselő piramisszerű építményt –, így a magyar orvosok ottani tartózkodása idején már ismert volt létezésük, bár a csoport tagjai korántsem a helyi kulturális emlékekkel akartak ismerkedni a harmadik világháború kitörésének árnyékában.

⁴⁴ Dr. Diner Ottó naplója (1950. június 20. – 1951. július 19.). Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.

⁴⁵ KARÁDI (é. n.), 11.

IV. CSIANTÓL CSANGCSUNIG

A magyar orvoscsoporthoz egy kínai kaszárnyában helyezték el Csiánban, ahol a hideg idő ellenére fűtés nem állt rendelkezésre. Mindeközben Észak-Koreából érkezett menekültek százai kóboroltak a csiani utcákon, bármiféle szálláslehetőség, meleg ruha és élelem nélkül. Karádiné visszaemlékezése szerint egy ismerős férfit pillantott meg a menekültek között: a kórház első működési helyének, Csunghva településnek a párttitkára volt. A férfi elmondta, hogy azt a parancsot kapták, hogy menjenek vissza az ország megszállt részébe. Társaival együtt építettek is egy tutajt, hogy egy sebes folyású folyón keresztül elérjék rendeltetési helyüket, de útközben egy amerikai ejtőernyős alakulat rájuk lőtt, társainak nagy része életét veszítette. A párttitkár is csak úgy tudta túlélni a támadást, hogy még idejében a vízbe ugrott, és a tutaj alatt maradt, ameddig csak lehetett.⁴⁶

A magyarokat rövidesen arra figyelmeztették, hogy a szállásukként szolgáló kaszárnya akár katonai célpont is lehet, így el kellett hagyniuk a helyszínt. Abban az időben az amerikai–kínai nyílt összeütközéstől, valamint a harmadik világháború kitörésétől való félelem korántsem volt alaptalan. Elég csak arra gondolni, hogy a kínai polgárháború a Kuomintang-csapatok és a kommunista erők között csupán egy évvel korábban ért véget, és hogy a Tajvani-szoros térségében a feszültség kifejezetten nagy volt. A Szovjetunió vezetése így meg volt győződve arról, hogy a harmadik világháború rövidesen ki fog törni. Visszatérve a magyarokra, az orvoscsoporthoz elsősorban Simics Sándor phenjani követből várt volna útmutatást, aki azonban egyelőre nem volt elérhető, ráadásul az orvosok ellentmondásos információkat kaptak hollétéről. Úgy hallották, hogy a magyar követ a diplomáciai testület többi tagjával együtt elhagyta Phenjant, és már Kínában tartózkodik, másfelől viszont olyan információk is keringtek, amelyek szerint a magyar követség személyzete a KNDK kormányával együtt Manphóban van. Abban bízva, hogy az utóbbi felel meg a valóságnak, az orvoscsoporthoz politikai vezetője és orvosigazgatója – a már említett Mun Ho kapitánnyal együtt – október 30-án visszament Manphóba, hogy megkeressék a magyar követség diplomatáit.⁴⁷

Utóbb kiderült, hogy az előbbi verzió állt közelebb a valósághoz. Simics Sándor követ és munkatársai még valahol Észak-Koreában voltak, valószínűleg Shinüidzsü környékén, együtt a diplomáciai testület más tagjaival.⁴⁸ November 1-jén – a fennmaradt jelentések tanúsága szerint – a helyi postahivatal a továbbítás bizonytalanságára hivatkozva visszautasította táviratuk

⁴⁶ KARÁDI (é. n.), 12.

⁴⁷ KARÁDI (é. n.), 12.

⁴⁸ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 20-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

felvételét, majd nem sokkal később a KNDK külügyminiszter-helyettese közölte a diplomáciai testület tagjaival, hogy a katonai helyzet alakulása miatt el kell hagyniuk a KNDK területét. Mindeközben az a hír terjedt el, hogy a diplomaták tartózkodási helyétől 40 kilométerre ellenséges ejtőernyősök értek földet. A KNDK hatóságai nem tudtak semmilyen járművet biztosítani a magyarok részére az ország elhagyásához, így Simics Sándor a követi Dodge gépkocsival előreküldte a nőket és a gyerekeket, a többiek pedig bevárták, amíg a kínai diplomaták visszaküldték értük a kínai nagykövetség teherautóját. A magyar diplomaták végül november 2-án érkeztek meg Mandzsúriába, valószínűleg a Liaoning tartománybeli Antung határvárosba, ahol a kínai és a koreai tisztviselők nagy zavarban voltak az evakuált diplomáciai testület elhelyezésével kapcsolatban. A diplomaták számára ekkor egy öt napon át tartó vándorlás vette kezdetét, amely során 520 kilométert tettek meg Mandzsúriában, ráadásul két folyót is át kellett szelniük, amelyeken nem volt semmiféle híd. Egy alkalommal a gépkocsik elakadtak a folyómederben, az utasoknak pedig nem volt más választása, mint elhagyni a vízzel telítődött járművet és a folyómeder kövein lépkedve partot érni.⁴⁹

Amikor tehát a magyar orvoscsoporthoz politikai vezetője és orvosigazgatója, valamint Mun Ho kapitány azzal tért vissza Manphóból Csianba, hogy a követ és beosztott diplomatái még a KNDK-ban tartózkodnak, az állítás már nem felelt meg a valóságnak. Karádiné visszaemlékezésében is az a téves információ szerepel, hogy Simics Sándor követ és Balog Mária első beosztott november 6-án egyenesen Manphóból érkeztek meg Csianba.⁵⁰ A diplomaták tényleg aznap érkeztek meg, de nem Manphóból, hanem ötnapos mandzsúriai vándorlásukból. Simics Sándor összefoglaló jelentése szerint a helyi hatóságok Csianban sem tudták elhelyezni a teljes diplomáciai testületet, ám közben a KNDK külügyminiszter-helyettese arról tájékoztatta a diplomatákat, hogy a katonai helyzet változása miatt visszaterhetnek koreai területre. Simics jelentése szerint a szovjetek voltak az elsők, akik november 7-én átlépték az Amnok (Jalu) folyót, majd a többi követség diplomatái is átlátogattak koreai területre, hogy megnézzék kijelölt tartózkodási helyüket. A következő nap során valamennyi képviselőt véglegesen átköltöztött Manphóba, ahol a szovjet nagykövetség fogadást adott a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” 33. évfordulója alkalmából. Simics jelentésében leírta, hogy a diplomáciai testület tagjait kis – fából és papírból épült – „japán stílusú” házakban helyezték el, s mivel ezek semmiféle hőszigeteléssel nem rendelkeztek, a diplomaták szenvedtek a hidegtől, ezért primitív kályhákat építettek maguknak.⁵¹

Visszatérve az orvoscsoporthoz, november 12-én hajnalban dr. Remete Tibor – aki egyben a csoport párttitkára volt – visszament a KNDK-ba, hogy utánanézzon a röntgenkészülék és még néhány orvosi felszerelés hollétének. Amikor elindult Észak-Korea felé, a határvidék még békésnek tűnt, de nem sokkal később négymotoros bombázók tűntek fel, és támadást indítottak Manpho ellen. A csoport tagjai nagyon aggódtak Remete doktorért, különösen akkor, amikor a napalmbombázás következtében gyorsan terjedő tűz

⁴⁹ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 20-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

⁵⁰ KARÁDI (é. n.), 13.

⁵¹ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 20-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

keletkezett a koreai határtelepülésen. Végül, az este folyamán az orvos épségben visszatért Csianba – miként kollégáinak elmondta, a napot Manpho külterületén egy kis faluban töltötte. Fedezékül egy épen maradt kéményt használt, amely megvédte őt a repeszektol. Két nappal később, november 14-e reggelén a magyarok már készültek továbbindulni Csianból Mandzsúria belseje felé, azonban ekkor – annak ellenére, hogy kínai területen voltak – egy légitámadás vette kezdetét. Karádiné visszaemlékezése szerint a kínai légvédelem le is lőtt két bombázót, amelyek a szomszédos falvakra zuhantak. A magyarok végül a légitámadás befejeztével, este 6 órakor indultak el Csian vasútállomásáról. Bár Tonghua város csupán 90 kilométeres távolságra helyezkedik el Csiantól, a szomszédban zajló háború miatt az út mégis 12 órát vett igénybe. Tonghuába érkezve a csoportot ismételtelen egy kaszárnyába szállították, ahol mindegyikük meleg katonai ruhát és téli sapkát kapott. Abban az időben Karádiné már nagyon rossz egészségi állapotban volt, szervezetét tifusz támadta meg, így a csoport két tagjának folyamatosan vele kellett lennie. A következő nap reggelén, 8 óra 15 perckor az orvoscsoport vasúton elindult Mukden (a mai Senjang) felé, azonban Karádiné és az őt kísérő két személy késve érkezett az állomásra. Számukra Mun Ho kapitány próbált egy gépkocsit szerezni, de végül a magyar nő rossz állapota miatt Tonghuában maradtak. Utóbb a pekingi magyar nagykövetség autójával mégis sikerült eljutniuk Mukdenbe, ahol Karádinét azonnal kórházba szállították, majd később még egy pekingi kórházban is három hetet kellett eltöltenie, mielőtt hazaszállították Budapestre.⁵²

Az orvoscsoport november második felét Mukdenben töltötte. A csoport beszerzésért és utánpótlásért felelős munkatársa, Heltai Tibor naplója szerint a helyi szálloda rádiójának rövidhullámán sikerült fogniuk a Magyar Rádió adását, amelyben éppen Szepesi György sportkommentátor hangja volt hallható. Bár a vétel csak egy percig működött, mindannyian nagyon meghatódtak.⁵³ A rendelkezésre álló archív források tanúsága szerint Remete Tibor november 28-án ismét visszament Manphóba, minden valószínűség szerint a hátrahagyott egészségügyi berendezések ügyében.⁵⁴ Akkoriban Manphót többször is bombázták: a kínai, a csehszlovák és a mongol diplomáciai misszió épülete is leégett. Csupán idő kérdése volt, hogy a magyar misszió háza mikor esik áldozatul a támadásoknak, az esemény pedig nem sokat várattott magára. A történekről szóló diplomáciai jelentés tanúsága szerint a tüzet a követség első beosztott diplomatája, a fentebb említett Balog Mária oltotta el két férfi segítségével. Az ellátási nehézségek miatt Simics Sándor követ útutazott Mandzsúriába, hogy élelmiszert vásároljon.⁵⁵ Az orvoscsoport vezetőjének naplóbejegyzése szerint a magyar követ december 1-jén felkereste őket Mukdenben, csupán három nappal azelőtt, hogy a csoport átköltözött volna Csangcsun városba.⁵⁶

⁵² KARÁDI (é. n.), 13–14.

⁵³ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 7.

⁵⁴ Dr. Diner Ottó naplója (1950. június 20. – 1951. július 19.). Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.

⁵⁵ Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 30-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz.

⁵⁶ Dr. Diner Ottó naplója (1950. június 20. – 1951. július 19.). Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.

V. A MÁSODIK ORVOSCSOPORT INDULÁSA, TAPASZTALATOK MANDZSÚRIÁBAN

Csangcsun város korábban Mandzsukuo japán bábállam (1932–1945) fővárosa volt, így érezhető volt a kontraszt a háborús Észak-Koreával. A modernség, a fejlettség benyomását keltő városban a magyar orvoscsoportot a helyi kórházba irányították, ahol olyan pletykák fogadták őket, hogy a kórházban ápolts koreai sebesültek legalább három alkalommal fellázadtak az intézmény szabályai ellen. Az öntörvényű betegek állítólag mankóikkal megverték a kórház koreai személyzetét, majd kiszöktek a helyi kocsmába és a moziba. A magyar orvoscsoporthoz azonban sikerült rendet teremteni a kórházban: a betegek hangadóit szobafőnököknek nevezték ki, akik onnantól kezdve saját kórtermük rendbentartásáért feleltek.⁵⁷ Mindeközben a szovjet és a kínai nagykövetség még december során visszaköltözött Phenjanba, amit a kommunista erők visszafoglaltak. A többi diplomáciai misszió azonban Manphóban maradt, és a rendelkezésre álló külügyi jelentések szerint Simics Sándor egyike volt azon misszióvezetőknek, akik azt szorgalmazták, hogy a követsek egyelőre működjenek inkább kínai területen. Végül az átélt háborús tapasztalatok és viszontagságok után Simics követ 1951 januárjában elhagyta a KNDK-t, és hazatért Magyarországra. Az ideiglenes ügyvivői feladatkört ettől kezdődően Balog Mária első beosztott diplomata látta el.⁵⁸

A második magyar orvoscsoporthoz 1951. február 11-én este 11 órakor indult el a budapesti Nyugati pályaudvarról Mandzsúria felé. Dr. Dénes János (1914–1985) hadisebész visszaemlékezése szerint a csoport másnap reggel érkezett meg a szovjet–magyar határra, ahol átszálltak a Moszkva felé tartó vonatra.⁵⁹ Egy kupéban négy főt helyeztek el, a magyarok élvezték a jó ételeket és italokat, miközben keresztülhaladtak a Kárpátokon, ahol hat-hét évvel korábban még hatalmas harcok dúltak a szovjet hadsereg, valamint a náci Németország csapatai között. A vonat este érkezett meg Lvovba, ahol az orvoscsoporthoz korábban hátramaradt tagja – aki vámügyintézés miatt a szovjet–magyar határon maradt, de repülőgépen utolérte a többieket – ismét csatlakozott a csapathoz. Az idő egyre hidegebb lett, Kijevben a hőmérséklet már mínusz 10 fok volt, Moszkvában pedig mínusz 18 fokot mutatott a hőmérő. A szovjet főváros

⁵⁷ DÉNES 1943–1950–1958, 8–9.

⁵⁸ Balog Mária koreai ideiglenes ügyvivő 1951. február 4-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

⁵⁹ DÉNES 1943–1950–1958.

10. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozó tag által készített életkép a mandzsúriai Csangcsun városban

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

pályaudvarán magyar és észak-koreai diplomaták köszöntötték az orvoscsoporthoz, majd a Szavoj Hotelbe vitték őket, ami akkoriban a főváros egyik legelőkelőbb szállodájának számított. Dr. Dénes János az utazás során végig lázas volt, valószínűleg a tífusz elleni oltás következtében, amelyet még korábban kapott meg, így végül elvitték egy moszkvai orvosi rendelőbe, ahol megvizsgálták. A magyar sebészt nagy meglepetés érte itt, ugyanis addig íratlan szabályként kezelte, hogy egyik orvos a másiktól soha nem kér pénzt az elvégzett vizsgálatért vagy gyógykezelésért, a szovjet fővárosban azonban mégis fizetnie kellett a szolgáltatásért. Eközben a csoport többi tagja megismerkedett Moszkva nevezetességeivel: meglátogatták a Kremlt, a Bolsoj Színházat, majd részt vettek az észak-koreai nagykövetség által adott bankettvacsorán a Metropolis Hotelben.⁶⁰ Miként a moszkvai nagykövetség ideiglenes ügyvivőjének jelentéséből kiderül, az orvoscsoporthoz beszerzésekért felelős munkatársa a szovjet fővárosban még vásárolt a kollektívának egy nagy teljesítményű rádióvevő-készüléket, valamint egy fényképezőgépet, hozzá való magnéziumos vakuval.⁶¹

1951. február 18-án este a magyar orvoscsoporthoz folytatta útját a Távol-Keletre a szovjet főváros Jaroszlavszkij pályaudvaráról, ahol indulás előtt még találkoztak az éppen

⁶⁰ DÉNES 1943–1950–1958, 2–3.

⁶¹ Andrási Gyula moszkvai ideiglenes ügyvivő 1951. február 21-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

11. kép. A csongcsuni kórház épülete, ahol az első és a második magyar orvoscsoport dolgozott
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

Budapestre tartó Csve Csang Ik észak-koreai pénzügyminiszterrel.⁶² Dr. Dénes János visszaemlékezése szerint az utazás nagyon kényelmes volt, a keletnémet gyártmányú vadonatúj hálókocsikban még zenét is lehetett hallgatni. A magyarok nagyon élvezték az étkezőkocsi nyújtotta szolgáltatást is, sok szovjet kaviárt ettek lazaccal és marhasülttel, amihez helyi sört ittak. Nyizsnyij Novgorodot (akkori nevén Gorkijt) elhagyva az Urál-hegység és a Bajkál-tó vidékén keresztül érték el Csita városát, majd a kínai–szovjet határt. A magyar csoport azonban lekészte a csatlakozást Mandzsúria felé, így a kínai határváros egyik szállodájában helyezték el őket. Ez volt az első alkalom, amikor az orvoscsoport tagjai közelebbi benyomást szerezhettek a kínai gasztronómiáról, valamint megismerhették a különféle kínai porcelánokat. Dénes János beszámolója szerint ez volt az első alkalom, hogy „guggolós” mellékhelyiségekkel találkoztak.⁶³

⁶² Csve Csang Ik (1896–1957) koreai függetlenségi harcos és kommunista pártfunkcionárius. Tanulmányait a japán Waseda Egyetemen folytatta, majd a Koreai-félszigetre visszatérve függetlenségpárti előadásokat kezdett tartani, amiért a japán hatóságok bebörtönözték. 1925-ben a szöuli ifjúság képviselőjeként Moszkvába utazott, majd Mandzsúria területén az anarchista Sinmin tartomány létrehozásában vett részt. A KNDK kikiáltását követően a Legfelsőbb Népi Gyűlés tagja, majd miniszterelnök-helyettes és pénzügyminiszter. 1956-ban a desztalinizáció jegyében fellépett Kim Ir Szen uralma ellen, nem sokkal később bebörtönözték, majd valószínűleg kivégezték. A KNDK történetírásának jelenlegi megítélése szerint „ellenforradalmár” és frakciós személynek tekintendő. KIM 1979, 423.

⁶³ DÉNES 1943–1950–1958, 4–6.

12. kép. A magyar orvoscsoport egyik tagjának felvétele a csangcsuni kórházban lévő sérültekről

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

A következő reggel a magyarok körbenéztek a határvárosban, amelyet kifejezetten piszkosnak találtak. A helyi lakosok kivétel nélkül pufajkás kabátot viseltek, amihez viszont tornacipőt hordtak. Az orvosok ellátogattak a helyi piacra is, ahol mogorót, zöld füget és fagyasztott halat lehetett kapni. Dénes doktor kiemelte visszaemlékezésében, hogy abban az időben a kereskedelem és a piacok a magánszektorhoz tartoztak a Kínai Népköztársaságban, sőt olyan pletykákat is hallottak, hogy az ország délebbi részén – a szocialista berendezkedés ellenére – még mindig vannak magántulajdonú földbirtokok. A magyar orvosok számára hatalmas meglepetést jelentett, hogy a városban találkoztak egy ott élő magyar személlyel, aki cipésként dolgozott. Az illető az osztrák–magyar hadsereg katonája volt az első világháborúban, majd a cári hadsereg fogságába esve egy szibériai hadifogolytáborba deportálták. Szabadulása után a férfi úgy döntött, hogy a Távol-Keleten marad. A magyar orvosokkal találkozáskor elmondta, hogy fogalma sincs arról, mi történik Magyarországon.⁶⁴ Hónapokkal később a magyar orvoscsoport tagjai két másik első világháborús magyar hadifogollyal is összefutottak Mancsouliban; az egyik idős férfi egy szabó volt, a másik pedig szobafestő. Egyiküket Heltai Tibor, az orvoscsoport beszerzéseikért felelős munkatársa meg is látogatta szerény otthonában, az illető sokat érdeklődött Budapestről, a Margit-szigetről, valamint a hidakról. Az idős férfi nagyon szeretett volna hazatérni, de nem volt rá pénze. Heltai megkérdezte ugyan

⁶⁴ DÉNES 1943–1950–1958, 6. Érdemes megemlíteni, hogy csaknem 20 évvel korábban dr. Kovrig János újságíró egy listát közölt a Mancsouliban élő magyarokról, amely alapján a cipész Kiss Béla vagy Dornics Imre lehetett. KOVRIG 1933, 11.

13. kép. A magyar orvoscsoporthoz egyik tagjának felvétele a Csangcsunban lévő utókezelő kórházról
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

a pekingi magyar nagykövetséget, hogy nem tudnának-e segítséget nyújtani a volt hadifogolynak a hazatérésben, de a válasz elutasító volt.⁶⁵

Visszatérve dr. Dénes Jánoshoz és kollégáihoz, a második orvoscsoporthoz a határ- városból folytatta útját Mandzsúria belső területei felé. Megfigyelésük szerint a kínai vonat jóval piszkosabb volt, mint a szovjet transzszibériai expressz, ugyanakkor a kínai szerelvények feltűnően pontosan közlekedtek. Ez minden bizonnyal a nem sokkal korábban véget ért japán uralom öröksége volt, hiszen a terület a már említett Mandzsukuo bábállam része volt. Dénes doktor azt is kiemelte visszaemlékezésében, hogy a szovjet határtól a magyar orvosokat kínai biztonsági emberek kísérték, akik pisztolyt hordtak kabátjuk alatt. Ennek szükségességét azzal magyarázták, hogy a lakosság részéről gyakran éri támadás az európai kinézetű külföldieket, mert a helyiek azt hiszik róluk, hogy szovjetek. Mindez valószínűleg a századforduló idején kiteljesedett mandzsúriai orosz jelenlét öröksége volt, amikor – különösen a bokszerláadás idején – komoly feszültség alakult ki a helyi kínai lakosság és az orosz telepesek között.⁶⁶ A fenyegetés tehát valós

⁶⁵ ZOLTÁN 1996, 39–40. Dr. Kovrig János újságíró listája alapján a két idős férfi beazonosítható: a szabó Biczó Béla vagy Tőrek István lehetett, a szobafestő pedig valószínűleg Heim Henrik volt. KOVRIG 1933, 11.

⁶⁶ Gubányi Károly (1867–1935) magyar mérnök a századforduló idején a Mandzsúriában zajló orosz vasútépítésekben dolgozott, helyszíni megfigyeléseit tartalmazó könyvében részletesen beszámol a kínaiak és az oroszok pattanásig feszült viszonyáról is. GUBÁNYI 1907, 144–157.

14. kép. Dr. Dénes János sebész

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

volt, így a magyar orvosok mandzsúriai tartózkodásuk során mindvégig biztonsági kíséretben részesültek.⁶⁷

1951. február 28-án, reggel 5 óra 30 perckor a második magyar orvoscsoporthoz érkezett Csangcsun városba. A vasútállomáson koreai kislányok üdvözölték a csoportot, virágcsokrot adtak nekik, és énekeltek. A köszöntésen megjelent a koreai magyar követség ideiglenes ügyvivője, Balog Mária volt első beosztott diplomata is, aki Manphóból utazott fel az eseményre Csangcsunba. Továbbá részt vett az eseményen dr. Ri Kang Guk is, a magyar kórház koreai igazgatója. Az újonnan érkező csoportot a város legelőkelőbb szállodájában helyezték el, amelynek szobái fürdőszobával is el voltak látva, valamint éttermében nemzetközi ételválaszték is elérhető volt. Mindennek ellenére a szálloda épülete rendkívül piszkos volt, ráadásul az új orvoscsoporthoz tagjai a helyi kórházba látogatva megtapasztalták, hogy az is híján van a tisztaságnak. Mindenesetre később megnyugtatták őket, hogy ez az intézmény már egész Mandzsúriában a legtisztábbnak számít, és az első csoport sokkal rosszabb körülmények között kezdte meg működését ugyanott.⁶⁸

⁶⁷ DÉNES 1943–1950–1958, 6–7, 14.

⁶⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 7–8.

Dr. Dénes János visszaemlékezése szerint a kórház csupán négyperces sétára volt szállodájuktól. A koreai betegek kedves tapssal üdvözölték új magyar orvosait, és már nem mutatták jelét korábbi elégedetlenségüknek. A betegek láthatóan tisztelték az európai orvosokat, ugyanakkor ez egyáltalán nem volt elmondható a koreai felcserekekhez való viszonyulásukról. Napi szolgálatuk felvétele előtt a második csoport tagjai több alkalommal is tettek kirándulásokat a városban, amelyek során felfedezték, hogy annak van japán és kínai része is. Az újabb építésű japán rész hosszú sugárutakkal, parkokkal, valamint impozáns épületekkel rendelkezett, az utóbbiakat az államigazgatás, egy főiskola és a katonai orvosi egyetem használta. A magyar orvosok meglátogattak néhány állami fenntartású áruházat is, ahol megdöbbenően olcsón vásárolhattak különféle porcelánokat, bőrárakat és elefántcsont-faragványokat. Megfigyelték azt is, hogy a rendelkezésre álló benzin szűkössége miatt csak nagyon kisszámú gépkocsi volt látható az utcákon. Villamosból is csak egy pár volt, a fő közlekedési eszköz így a riksa volt. Csangcsun kínai városrésze jóval egyszerűbb volt, az utcák mentén egy- és kétemeletes épületek sorakoztak, néhány bazárral és viskóval.⁶⁹ A helyi öltözködési szokásokkal kapcsolatosan Dénes doktor megemlítette, hogy Csangcsunban is mindenki pufajkát és tornacipőt hordott. A sebész megfigyelte azt is, hogy a helyiek arcmaszkot hordtak az utcákon, hogy megvédjék magukat a szálló portól.⁷⁰

1951. március 1-jén az esti órákban egy nagyszabású bankettet rendeztek a magyar orvoscsoport részére, amelynek helyszíne az orvosok szállodája volt. Az ünnepi összejövetelt közös filmnézés és tánc követte a helyi Szovjet–Kínai Klubban. A következő napon Safrankó Emánuel pekingi magyar nagykövet és felesége is megérkezett Csangcsunba, hogy köszöntse az orvoscsoportot.⁷¹ Megérkezésük alkalmat adott egy újabb banketterre, bár az orvoscsoport tagjai úgy érezték, hogy az újabb ünnepség már pénzpazarlás lenne. Dénes doktor visszaemlékezése szerint az új ünnepségre hatalmas mennyiségű étel készült, a vendégeket pedig négy nyelven – koreaiul, kínaiul, oroszul és végül magyarul – is köszöntötték. A sebész úgy vélte, hogy mindenképpen jobb lett volna, ha a rendelkezésre álló büdzsét valamilyen más célra fordítják, például a kórház számára szereznek be valamit. Két nappal később a kínaiak rendeztek egy nagyszabású bankettet a magyarok tiszteletére, amelyre természetesen a koreai és a szovjet tisztviselők is hivatalosak voltak. A vacsora során 16 különböző fogást tálaltak fel, bár a magyarok a bankettek sorozatát már túlzónak érezték.⁷²

Az orvoscsoport ugyan földrajzilag nem volt messze a koreai harcmezőktől, mégis nagyon kevés információval rendelkeztek a hadihelyzet aktuális állásáról. Dr. Dénes János

⁶⁹ DÉNES 1943–1950–1958, 8–11.

⁷⁰ DÉNES 1943–1950–1958, 22.

⁷¹ Safrankó Emánuel (1890–1965) magyar kommunista, diplomata. A felvidéken született, és fiatalon csatlakozott a munkásmozgalomhoz. Az 1920-as évek elején Csehszlovákiában élt, ahol a Csehszlovák Kommunista Párt alapítója lett. 1929-ben a Szovjetunióba költözött, majd a második világháború után tért vissza Magyarországra. Veterán kommunista kádereként Magyarország szófiai, pekingi, majd kelet-berlini nagykövetségét vezette.

⁷² DÉNES 1943–1950–1958, 8–11.

15. kép. A magyar orvoscsoport részére rendezett bankettek egyike
 Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

említése szerint az egyik éjszaka során néhány orvosnak egy magas frekvenciájú vevő-készülékkel sikerült fognia a budapesti rádió adását, de a vétel rossz minősége miatt szinte alig lehetett érteni a bemondót, ezért a csoport tagjai inkább a moszkvai rádió magyar nyelvű adását hallgatták. Az orvosok otthon maradt hozzátartozóikkal egyedül a kézzel írott levelek útján tarthattak kapcsolatot, amelyeket a budapesti Külügyminisztérium diplomáciai küldeményként továbbított az illetékes magyar külképviseletnek. Az első időszakban előfordult, hogy homokszem került a gépezetbe, mivel a pekingi magyar nagykövetség a leveleket Csangcsun helyett a Manphóban működő magyar követségre továbbította. Emiatt az orvosoknak heteket kellett várniuk, amíg Manphóból visszaküldték a leveleket Pekingbe, majd onnan az orvosok tartózkodási helyére Csangcsunba. Mindeközben a második csoport orvosai munkába álltak a kórházban, mindegyikük csatlakozott egy-egy kollégához az első csoportból, hogy fokozatosan átvegyék betegeiket. Minden orvos mellett volt egy koreai asszisztens is, akik kötözték a sérülteket, beadták az injekciókat, valamint intézték az adminisztrációt. Az asszisztensek egyben tolmácsként is működtek, mindegyikük beszélt angolul, németül vagy oroszul. A kórházban csupán egy képzett koreai orvos volt, egy Nam családnevű idősebb férfi, aki csapatával együtt a vértranszfúzióért volt felelős, amit naponta 15-20 alkalommal is elvégeztek. A donorok a kórház személyzetéből kerültek ki.⁷³

⁷³ DÉNES 1943–1950–1958, 12–19.

Az átadás-átvétel lezárultát követően az első orvoscsoport 1951. március 12-én vissza-indult Magyarországra. Pár nappal később koreai sérültek új csoportja – körülbelül 70 fő, alapvetően rossz állapotban – érkezett a kórházba. Az orvosok sérüléseik fajtája szerint különítették el őket: felsővégtag-sérültek, alsóvégtag-sérültek, hasi és mellkasi sérültek, valamint idegsebészeti esetek. Dénes doktor a hasi és mellkasi sérültekért volt felelős, visszaemlékezése szerint egyik betegének két golyó ütötte lyuk is volt a mellkasán, így át lehetett látni az élő emberen. Egy másik sérültnek haslövése volt, de valamilyen csoda folytán túlélte a szállítást a harctérről Csangcsunba. Az ennyire súlyos sérültek azonban leggyakrabban elpusztultak a harctéren a megfelelő egészségügyi ellátás hiánya miatt. A csangcsuni kórházban a gondos kezelések ellenére is sokan elhunytak. Őket a koreai tradícióknak megfelelően úgy temették el, hogy arcuk a Koreai-félsziget irányába nézzen. Mindeközben pár pozitív fejlemény is történt a kórházban. Egy Magyarországról érkezett új szállítmánynak köszönhetően valamennyi lepedőt és takarót sikerült lecserélni, a betegek új kórházi pizsamákat és hálóingeket kaptak. A tiszta ruhákban a betegek kezdtek nagyobb figyelmet fordítani kórtermük tisztántartására is. Dénes doktor megállapítása szerint az intézmény ezzel elérte egy vidéki magyar kórház színvonalát.⁷⁴

1951. április 4-én a magyar kórház fogadást adott a koreai, kínai és szovjet káderekre részére, az akkori első számú magyar állami ünnep alkalmából, amely az ország szovjet csapatok általi felszabadítását-elfoglalását ünnepelte. A rendezvényre 150 fő számára rendelték ételt, valamint levetítették a *Talpalatnyi föld* című magyar filmdrámát is. Az 1930-as évek szegényparaszti környezetében játszódó szomorú szerelmesfilm nagy népszerűségnek örvendett a koreai és a kínai nézőközönség körében, aminek egyik oka az lehetett, hogy a film eszmei mondanivalója némi párhuzamot mutat az *Arirang* című koreai klasszikus némafilmmel.⁷⁵ Három nappal később ugyanezt a filmet Manphóban is levetítették a magyar követség rendezvényén, amelyen a diplomáciai testület tagjai és szovjet állampolgárok vettek részt.⁷⁶

Visszatérve a magyar orvoscsoporthoz, egy alkalommal meglátogatta őket egy – sebészekből, urológusokból és ortopéd orvosokból álló – kínai elit egészségügyi csoport Pekingből. A kínai elitcsoport csak rövid időt töltött Csangcsunban, de profizmusuk így is lenyűgözte a magyarokat – mindannyian az Egyesült Államokban szereztek meg tudásukat különféle ösztöndíjakkal. Egyikük egy olyan sebészeti technikát tanított meg Dénes Jánosnak, amelyet akkor már rutinjeljárásként használtak az Egyesült Államokban, valamint felajánlott neki egy amerikai gyártmányú tábori altatógépet, amelyet a kínai csapatok a koreai harcmezőkön zsákmányoltak.⁷⁷ 1951 áprilisának közepén a magyar orvoscsoport tagjai felkeresték azt a kórházat Csangcsunban, ahol a kínai elitcsapat átmenetileg dolgozott. A magyarokat nagyon megdöbbentette, hogy az ott kezelt betegek

⁷⁴ DÉNES 1943–1950–1958, 12–19.

⁷⁵ DÉNES 1943–1950–1958, 19.

⁷⁶ Balog Mária koreai ideiglenes ügyvivő 1951. április 8-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

⁷⁷ DÉNES 1943–1950–1958, 13–17.

nagy része fizetőbeteg volt, ami korántsem volt általános jelenség a szocialista országokban. Miként fentebb említettük, Dénes doktort már az is rendkívül váratlanul érte Moszkvában, hogy fizetnie kellett az orvosi vizsgálatért. Úgy tűnik, hogy a kommunista ideológia ellenére a kapitalizmus bizonyos maradványai mindkét vörös birodalomban jelen voltak annak idején.⁷⁸ Ehhez persze azt is hozzá kell tenni, hogy a másfél évvel korábban kikiáltott Kínai Népköztársaságban még a feudális időszak tradíciói is jelen voltak. Az orvoscsoport beszerzéseikért felelős munkatársa, Heltai Tibor Antung határvárosban látogatást tett egy tehetős kínai férfinél, aki öt feleségével élt egy háztartásban. Bár a Kínai Nőszövetség kampányt indított a többnejűség felszámolására, az 1950-es évek elején ez a jelenség még általános lehetett.⁷⁹

Mindeközben Safrankó Emánuel pekingi magyar nagykövet ismét meglátogatta az orvosokat Csangcsunban, és mindannyiuknak 500 forintnyi összeget adott, hogy a KNDK-ba való visszaköltözésük előtt megfelelő nyári ruhákat vásárolhassanak maguknak. Mivel abban az időben az átlagos havi kereset 1000 forint körül volt, így az 500 forint semmiképp sem volt kis összegnek tekinthető, különösen az 1950-es évek elejének kínai árszintjéhez viszonyítva. Egy teljes rend kínai gyártású ruha abban az időben nagyjából 100 forintba került, egy pár nyári cipőt pedig 30 forintért lehetett vásárolni. Az orvosok azonban kis híján kísértésbe estek, mert látták, hogy import töltőtollakat és svájci karórát is lehet vásárolni 240 forint körüli összegért.⁸⁰ Ez az epizód ismét azt támasztja alá, hogy a politikai berendezkedés ellenére a kapitalizmus még számos módon jelen volt az 1950-es évek kommunista birodalmaiban.

⁷⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 19.

⁷⁹ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 9–11.

⁸⁰ DÉNES 1943–1950–1958, 22.

VI. VISSZATÉRÉS KOREÁBA

A koreai háború második évében már több közép- és kelet-európai ország is úgy döntött, hogy orvoscsoportot küld a KNDK-ba. Dénes János hadisebész visszaemlékezésében megemlítette, hogy 1951 áprilisában megérkezett a román egészségügyi csoport Csangcsunba, amely 8 orvostól és 12 egészségügyi kádertől állt.⁸¹ Egy magyar külügyi jelentés ugyanakkor azt állította, hogy a 8 orvoson kívül 16 nővér szolgált a csoportban, de közülük csupán egy volt szakképzett.⁸² A román csoportot a Nemzetközi Vöröskereszt égisze alatt küldték ki a KNDK-ba, és tagjainak alapvetően fogalma sem volt arról, hogy az ország melyik részén fognak dolgozni majd. A román orvosok látogatást tettek a magyar kórházban is, és elismeréssel nyilatkoztak annak tisztaságáról. Májusban a román csoport továbbment a KNDK területére, és egy tengerparti faluban állították fel székhelyüket Shinüidzsü várostól 20 kilométerre. A helyszínen egy nagyobb épületet kaptak a súlyos sérültek összegyűjtésére és kezelésére, valamint több kisebb koreai parasztházat is a szomszédos falvakban. Az idézett magyar külügyi jelentés szerint a román kórházban súlyos hiány volt kötözőanyagból és orvosi gipszből, élelmiszer-utánpótlásukat pedig Pekingből biztosították.⁸³ A csehszlovák és a bolgár kormány szintén küldött orvoscsoportot a KNDK-ba, ugyanakkor a közép- és kelet-európai fenntartású intézmények közti kapcsolat felszínies maradt, mivel kórházaik nagy távolságra helyezkedtek el egymástól.

Mindeközben a magyar orvoscsoport tagjai részt vettek a május elsejei ünnepségeken Csangcsunban. Az események katonai felvonulással kezdődtek meg, amelyet a lakosság felvonulása követett – az utóbbi epizódot Dénes János a riói karneválhoz hasonlította. Este a város polgármestere adott fogadást az orvosok részére egy korábbi japán sintó szentélyben, majd egy fél órán át tartó tűzijáték következett, amelyet az orvosok egy irodaépület tetejéről néztek végig. A csoport annyira jó viszonyba került a város polgármesterével, hogy az meghívta őket egy vadkacsavadászatra is. A kirándulásra május utolsó vasárnapján került sor, az orvosok és kínai kísérőik gépkocsikon hagyták el a várost a környező hegyek irányába. Dénes doktor visszaemlékezése szerint az utak rettenetesen rossz állapotban voltak, de a magyarok nagyon élvezték a napot, amelyet a város vízellátását biztosító mesterséges tó mellett töltöttek.⁸⁴

⁸¹ DÉNES 1943–1950–1958, 21.

⁸² Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

⁸³ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

⁸⁴ DÉNES 1943–1950–1958.

A magyar orvoscsoporthoz végül 1951 júniusának második felében tért vissza a Koreai-félszigetre, a phenjani magyar követ egyik későbbi jelentése szerint a visszaköltözést a koreai kormány kezdeményezte.⁸⁵ Dr. Dénes János visszaemlékezése szerint a kórház magyar és koreai személyzete gépkocsikkal utazott a KNDK-ba, miközben a kórház felszereléseit egy tehervonat szállította. A vonat kísérője a fentebb már említett Heltai Tibor volt, aki az orvoscsoporthoz beszerzésekért felelős munkatársaként tevékenykedett. Heltai június 22-én egy meglepő észrevételt tett Mukden (a mai Senjang) teherpályaudvarán, amikor megközelítette az ott várakozó Moszkvába tartó gyorsvonatot. A vonatkocsi ablakából ugyanis egy férfi magyarul szólt oda utastársainak a közeledő Heltai láttán: „Idenéztek gyorsan, magyar terepszínű sátorlap [esőkabát] van az ipsén!”⁸⁶ Amire azonban Heltai jobban megfigyelhetne volna a magyarul beszélő férfiakat, a vonaton tartózkodó kínai katonaság visszahúzta őket az ablakból. Heltai egy ott tartózkodó koreai tiszt segítségével próbálta meg kideríteni, hogy kik lehetnek az egyértelműen kínai fogságban lévő magyar férfiak. Mint kiderült, a Francia Idegenlégió magyar nemzeti-ségű katonái voltak, akik a vietnámi hadszíntéren estek a kommunista erők fogságába. Az illetőket Kínán és a Szovjetunióban keresztül szállították haza Magyarországra.⁸⁷

Visszatérve a magyar orvoscsoporthoz utazására, konvojuk az Antung és Shinüidzsü közötti ideiglenes hídon kelt át az Amnok (Jalu) folyón, amelynek mindkét oldala el volt sötétítve a bombázások miatt. A koreai személyzet tagjai közül többen elérzékenyültek a visszatérés miatti örömeikben, és sírva léptek hazájuk földjére.⁸⁸ Ugyanerről számolt be naplójában a kórház felszerelését szállító tehervonatot kísérő Heltai Tibor is: a vonaton lévő koreai katonák arcukat eltakarva sírtak, amint a szerelvény keresztezte a határfolyót.⁸⁹ Dénes Jánost és kollégáit átmenetileg egy villaépületben szállásolták el Shinüidzsüben, majd három teherautóval folytathatták útjukat Phenjan felé. Az út tele volt bombatölcsekkel, ráadásul éjszakánként a forgalom nagyon nagy volt. Az utak mentén az orvoscsoporthoz tagjai megfigyelhették a települések romos maradványait. A fővárost végül 1951. június 26-án a kora reggeli órákban érték el, ahonnan Dénes doktor még aznap továbbment a kórház kijelölt helyszínére. Ez a főváros melletti Mangjongde településen volt, amely leginkább Kim Ir Szen családjának egykori lakóházáról ismert.⁹⁰ Abban az időben Kim Ir Szen nagynénje még a helyszínen lakott, aki később legalább egy alkalommal meglátogatta a magyar kórházat.⁹¹

Az orvoscsoporthoz képest a kórházi felszerelést szállító tehervonat jóval lassabban és viszontagságok közepette jutott el az észak-koreai fővárosig. Mint Heltai Tibor naplójában leírta, a felszereléseket szállító vonat hét vagonból állt, amelyekhez

⁸⁵ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 24-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

⁸⁶ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 2–3.

⁸⁷ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 3.

⁸⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 29.

⁸⁹ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 13.

⁹⁰ DÉNES 1943–1950–1958, 29.

⁹¹ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 7-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

a kínai – észak-koreai katonai parancsnokság még Antungban öt, katonai munícióval megrakott teherkocsit kapcsolt, valamint egy légvédelmi gépágyús kocsit kínai legénységgel. Innentől kezdve a vonat már nem csupán humanitárius szállítást végzett, bár Heltai leírása szerint a Nemzetközi Vöröskereszt megkülönböztető jelzését amúgy sem feszítették ki a vagonok tetejére, mert az éjszakai közlekedés során annak semmi értelme sem lett volna.⁹² A szerelvény védelmét két szakasz észak-koreai katona látta el, akik a magyar férfival együtt a vagonok tetején ültek. A vonat 1951. június 24-ére virradó éjszaka haladt át az Amnok (Jalu) folyón egy rejtett hídon, amely Antung és Shinüidzsü határvárosoktól 10 kilométerre északkeletre helyezkedett el. A hidat kicsivel a vízszint alá építették, hogy a repülőgépek számára észrevehetetlen legyen. Mire a szerelvény végre átmehetett a KNDK területére, már több másik tehervonat is feltorlódott mögötte.⁹³ Ebben az időszakban a vonatközlekedés csak éjszakánként működött, ráadásul még akkor is vízzel teli zsákokkal kellett körbevenni a gőzmozdonyok kéményeit, nehogy a távozó szikrák elárulják a vonat mozgását. Nappal a szerelvények a határ és a főváros közti hat – más forrás szerint hét – alagút egyikében várakoztak.⁹⁴ Ezek közül többen szerelőműhely is ki volt alakítva, hogy a megsérült mozdonyokat és vagonokat azonnal meg tudják javítani. Virradatra a vonat elérte az első alagutat, amelyben két párhuzamos vágány is volt. A szerelvény beállt az alagútba, a léghárító kocsit pedig az alagút bejárata előtt lecsatolták és zöld ágakkal álcázták. A nappalt a katonák és vonatkísérők mosakodással, mosással, majd pedig délután kötelező alvással töltötték. A szerelvény csak sötétedés után indult tovább a következő alagút felé, ahol egy negyedórára megálltak, hogy a gőzmozdonyba vizet vételezzenek. Ebben az alagútban három párhuzamos vágány volt, valamint rendelkezett nagyobb javításokra alkalmas szerszámgépekkel is. Heltai megfigyelt egy mozgó darut is, ami éppen egy mozdonyt emelt meg.⁹⁵

A magyar kórház felszerelését szállító szerelvényt 1951. június 25-ére virradó éjjel érte az első komolyabb légítámadás, de a mozdonyvezető hirtelen nagy fékezésekkel meg tudta akadályozni, hogy a támadó repülőgép pilótája érzékelhesse a vonat tényleges sebességét. A lehulló bombák így jóval a szerelvény előtt csapódtak a földbe a sínpálya két oldalán. Nem sokkal később azonban újabb nehézséggel szembesültek, mivel a vasúti pálya egy megrongálódott völgyhídon haladt keresztül. Bár a hidat már nagyjából rendbehozták, aggodalomra adott okot, hogy a szerelvény végén lévő öt – munícióval megpakolt – teherkocsit nem fogja elbírní a viadukt. Először arra gondoltak, hogy a löszeres kocsikat és a hátul lévő légvédelmi egységet lecsatolják a híd előtt, a mozdony a kórház felszerelésével elmegy a következő alagútig, majd visszajön

⁹² Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 15.

⁹³ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 13.

⁹⁴ Heltai Tibor naplójában egyértelműen hat alagútról tesz említést, de dr. Zoltán János visszaemlékezésében hét alagút szerepel. ZOLTÁN 1996, 54.

⁹⁵ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 26.

16. kép. Heltai Tibor, az első és a második orvoscsoport beszerzésért és utánpótlásért felelős munkatársa

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

a munícióért. Ezt a mozdonyvezető azonban ellenezte, mert biztos volt benne, hogy virradatig nem fogja tudni megjárni kétszer a távot, napfelkeltekor pedig könnyű célponttá válhatna. Végül az a javaslat született, hogy előbb a teljes személyzet gyalog átkel a viadukton, majd a mozdonyvezető és a fűtő nagyon lassan átviszi a szerelvényt. Ezt viszont a löszeres kocsikat kísérő kínai egység parancsnoka nem engedte, közölve, hogy katonái mindenképpen a vonaton maradnak. Emiatt végül a vonat csaknem a teljes személyzettel gördült rá a völgyhídra, amely alatt 40 méter mélységben egy folyó csörgedezett, benne egy korábbi vonat roncsaival. Heltai Tibor leírása szerint a gerendákkal kijavított viadukt recsegett-ropogott a lépésben haladó szerelvény alatt, ő pedig a hatalmas feszültséget úgy próbálta feloldani, hogy teli torokból elkezdte énekelni a Koreai Néphadsereg indulóját, valamint az Internacionálét és a Bécsi munkásindulót. Az énekléshez a koreaiak és a kínaiak is csatlakoztak, mindannyian a saját anyanyelvükön, miközben a vonat épségben keresztülhaladt a völgyhídon.⁹⁶

⁹⁶ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 27–29.

A tehervonat virradatra rendben elérte a következő alagutat. Miként Heltai Tibor naplójában beszámol róla, 1951. június 26-án rádión javaslatot tettek a kínai – észak-koreai parancsnokságnak, hogy a lőszeres vagonokat az alagútban hagynák, amelyekért később majd egy mozdony visszajönne. Alternatívaként javasolták azt is, hogy az alagútban álló üres vasúti kocsikból néhányat a kórház felszerelését szállító tehervagonok és a kínai lőszereskocsik közé kapcsolnának, hogy légítámadás és telitalálat esetén ne az egész szerelvény semmisüljön meg. A katonai parancsnokság azonban elutasította a kérést, így június 26-án este változatlan módon folytatták az útjukat. A teljes sötétség beálltakor a pástázó repülőgépekről élesfényű „Sztálin-gyertyákat” dobtak le, így a vonat rövidesen könnyű célponttá változott. Két vadászgép csapott le pillanaton belül a vonatra: a kínai légvédelmi egység először avatkozott be az eseményekbe, teljes kapacitással tüzelve a repülőgépekre. Heltai naplója szerint a vagon tetején ülve ösztönösen előrántotta a pisztolyát, és a teljes tárat a közeledő repülőgép felé lőtte, bár tudta, hogy ezzel nagy kárt nem tud okozni benne. A két vadászgép közül az egyik megsérülhetett és eltávolodott, a másik viszont folytatta a támadást, aminek következtében az utolsó kórházi vagon és a mögötte lévő első lőszereskocsi lángra lobbant. A koreai és a kínai katonák gyorsan reagálva először lekapcsolták a robogó szerelvény végén az épségben maradt négy lőszereskocsit és a léghárítók kocsiját, majd lekapcsolták a középen fáklyaként lobogó lőszereskocsit is, amit befékeztek. A sorsára hagyott kocsi nem sokkal később az üres pályán felrobbant, a robbanás lángjára visszatérő repülőgépet pedig a kínai léghárítók lelőtték.⁹⁷

A megrongálódott pályát a környékbeli lakosság még a hajnal beállta előtt helyreállította, így a szerelvény visszatolathatott a négy megmaradt lőszereskocsiért. A vonat virradatra elérte a következő alagutat, amelynek bejáratánál ismét elhelyezték a léghárító löveget. Heltai Tibor naplója szerint már kezdte úgy érezni, hogy talán mégsem reménytelen, hogy épségben elérjék rendeltetési helyüket, de a délelőtti folyamán súlyos légítámadás érte a környéket. Időközben az alagútban – ahol két másik szerelvény is várakozott – nagy mennyiségű szén-monoxid gyűlt össze, amelynek veszélyét egyedül Heltai ismerte fel. A lőszereskocsik kínai őrsége már elájult a szén-monoxidtól, így Heltai a hátán kezdte el kivinni őket az alagútból, miközben mindenki más a léghárítónak próbált segítséget nyújtani. A kínai katonák kimentése közben azonban Heltai is szén-monoxid-mérgezést szenvedett és elájult, később egy koreai katonaorvos injekciójának hatására tért magához. A mérgezés következtében egy kínai katona halt meg, a többiek viszont túléltek, amiről rádión értesítették a kínai – észak-koreai parancsnokságot. A központ válasza az volt, hogy a meghalt katonát addig nem lehet eltemetni, amíg egy kínai katonai ügyész a helyszínen meg nem vizsgálja.⁹⁸ Ez még aznap délután meg is történt, sőt a magas rangú kínai tisztek Heltaival is beszélni akartak. Heltai naplójában leírja, hogy a találkozás előtt igyekezett kicsit megmosakodni, a mosolygó kínai tisztek

⁹⁷ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 38–40.

⁹⁸ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 43.

pedig köszönetet mondtak neki a lőszereskocsik őrségének megmentéséért, és átadtak neki egy kínai katonai kitüntetést az ehhez járó okmánnyal együtt.⁹⁹ A történetekről később a magyar követ is részletesen beszámolt jelentésében, kiemelve Heltai hősie magatartását.¹⁰⁰ Egy magyar plasztikai sebész visszaemlékezéséből az is kiderül, hogy a kínai kitüntetés feljogosította Heltait a pekingi filmszínházak térítésmentes látogatására. Ez nagyon hasznos volt számára, mivel hivatalos ügyben nem sokkal később a kínai fővárosba kellett látogatnia, ahol a moziműsorban egy magyar vonatkozású nyugatnémet operettfilmet fedezett fel. Ez a *Csárdáskirálynő* (*Die Csárdásfürstin*) című produkció volt Röck Marika főszereplésével, amit Heltai háromszor is megnézett, hogy teljes mértékben kihasználja a lehetőséget.¹⁰¹

Visszatérve a magyar kórház felszerelését szállító szerelvény útjához, az utolsó este során egy külön mozdony érkezett a vonathoz, ami elszállította a négy megmaradt lőszereskocsit és a légvédelmi egységet. Heltai Tibor leírása szerint a kórházi felszereléssel reggelre elérték Phenjant, ahol kidőlt villanyoszlopokat, tövestől kifordított fákat, valamint lerombolt házak tömegeit figyelték meg. Korán reggel érkeztek meg az álcázott pályaudvarra, ahol Hvang Szu Bong őrnagy és dr. Dénes János már teherautókkal várta a szállítmányt. A délelőtti folyamán egy nagyobb légitámadás érte a fővárost, ami miatt az átrakodás elhúzódott, így Heltait és a vonattal érkezett két koreai katonaorvost egy zsákmányolt Willys dzsippel előrevitték a magyar kórházba. Útközben Heltai mindenhol vérző és összeégett helyi lakosokat látott, akik a légitámadás során sérültek meg. A magyar férfi nem tudta megérteni, hogy a kocsiban ülő két koreai katonaorvos miért nem száll ki, hogy elsősegélyben részesítse a rászorulókat.¹⁰²

⁹⁹ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 48.

¹⁰⁰ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 24-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

¹⁰¹ Röck Marika (1913–2004) magyar származású operettprimadonna. Gyermekkorában Párizsban és New Yorkban is fellépett, majd 1933-ban Németországban telepedett le. Legnagyobb sikereit a háborús években aratta, amit később sokan szemére vetettek. Filmjeinek kópiái hadizsákmányként kerültek a Szovjetunióba, ahol szintén népszerűvé vált. Nyugat-Európában élve egészen az 1980-as évek második feléig aktív maradt. A Heltai Tiborral kapcsolatos információk forrása: ZOLTÁN 1996, 84–85.

¹⁰² Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 48–50.

VII. A MAGYAR KÓRHÁZ MANGJONGDE TELEPÜLÉSEN

A KNDK-ban kijelölt új helyszín nem volt a legmegfelelőbb a kórház számára. A Mangjongdében lévő két, emeletes kőépület egy domb tetején helyezkedett el, így könnyű célpontot biztosított az esetleges légítámadások számára. A Tedong folyó ugyanakkor a közelben volt, így a magyar orvosok a meleg időben tudtak benne úszni és fürödni. Dénes János visszaemlékezésében szerepel az is, hogy az árapály jelentősen befolyásolta a folyó környezetét: nem csupán a folyásirány változott meg, hanem kis szigetek bukkantak fel és tűntek el a vízben. Az orvoscsoportot nem sokkal megérkezésük után meglátogatta az újonnan kinevezett koreai magyar követ, aki nagy mennyiségű élelmiszert vitt a kollektíva részére. Pásztor Károly követ hivatásos katona múlttal rendelkezett, ami minden bizonnyal szerepet játszott kiválasztásában, a háborús körülményeket ugyanis egy hivatásos tiszt könnyebben viselhette bármelyik civilnél. A magyar követség ekkor költözött le Manphóból a főváros közelébe, azonban pontos helyszíne nehezen azonosítható, egy későbbi jelentésben egy Szori nevű település szerepel.¹⁰³ A második orvoscsoport vezetője azt írta jelentésében, hogy a követség a Moranbong-dombon helyezkedett el.¹⁰⁴ Ezzel szemben Pásztor Károly követ időskori visszaemlékezésében azt írta, hogy a követség Phenjantól 20-22 kilométerre helyezkedett el.¹⁰⁵ Minden valószínűség szerint azonban a fővárostól 10 kilométerre északra lévő Szopho-hegy völgyéről van szó, ahol több szocialista ország diplomáciai missziója is működött.¹⁰⁶ Ezt támasztja alá Dénes doktor visszaemlékezése is, aki szerint a magyar misszió egy fenyőerdővel borított völgyben helyezkedett el.

Nem sokkal kórházi látogatását követően a követ bemutatkozó látogatást tett Pak Hon Jong külügyminiszternél, aki üdvözlét küldte Gerő Ernő magyar pártfunkciónariusnak, akivel 1932-ben Moszkvában együtt járt pártiskolára.¹⁰⁷ Pásztor Károly követ három nappal később, 1951. június 15-én az esti órákban adta át megbízólevelét Kim Tu Bongnak, a KNDK tituális államfőjének. A fennmaradt jelentés szerint az eseményre

¹⁰³ Dr. Berényi Béla, az ötödik orvoscsoport vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁰⁴ Dr. Sörös Bálint, a második orvoscsoport vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁰⁵ Pásztor Károly korábbi koreai magyar követ 1986. november 6-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

¹⁰⁶ A phenjani orosz követség beosztott diplomatájának 2020. november 20-án küldött e-mail-üzenete a szerzőnek.

¹⁰⁷ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 16-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

17. kép. A magyar kórház főépülete Mangjongde településen
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

a háborús viszonyok következtében nem a megszokott körülmények között került sor. A KNDK Külügyminisztériumának protokollfőnöke a magyar misszió épületénél vette fel a követet, majd egy – a fővárostól 25 kilométerre keletre lévő – faluba vitte, ahol a megbízólevél átadása után a nemzeti himnusz egy parasztház eresze alatt hallgatták meg az államfővel. Rövid formális beszélgetést követően a külügyminiszter-helyettes sürgetően javasolta a követnek, hogy mielőbb induljanak vissza, mielőtt esni kezdene az eső. A követ azonban távozásban megfigyelte, amint a helyszínre megérkezik a szovjet nagykövet gépkocsija, így a sürgetés tényleges oka minden bizonnyal nem az esőtől való aggodalom volt.¹⁰⁸

Visszatérve Mangjongde viszonyaihoz, a kórház új helyszínének veszélyes elhelyezkedése feltűnik Pásztor Károly követ egyik jelentésében is. A követ beszélt a problémáról Li Bjong Nam egészségügyi miniszterrel, valamint Csang Si U kereskedelmi miniszterrel, aki egyben a hátország parancsnoka volt. Mindannyian úgy vélték, hogy a helyszín tökéletesen alkalmas lenne egy kórház számára békeidőben, de a háború során nagyon könnyű célpontnak kínálkozik. A KNDK hatóságai azonban nem találtak megfelelőbb helyszínt a kórház számára, így a magyaroknak birtokba kellett venniük az épületeket. A követet arról tájékoztatták, hogy az elektromos vezetékeket, valamint a folyóvízellátást helyreállították a területen, ugyanakkor a visszaemlékezések tanúsága szerint ez nem felelt meg a valóságnak.¹⁰⁹ Fontos megemlíteni azt is, hogy a követ vegyes érzelmekkel

¹⁰⁸ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 17-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

¹⁰⁹ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 24-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

18. kép. Pásztor Károly követ (középen, nyakkendőben) látogatást tesz
a Mangjongde mellett lévő Oru-ri falu kötőzőjében
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

távozott az egészségügyi miniszterrel való megbeszélésről. Li Bjong Nam elmondása szerint nagy mennyiségű levelet kapott felépült észak-koreai katonáktól, akik nagyra becsülik a magyar orvoscsoport munkáját. Ennek ellenére Li Bjong Nam mindvégig távolságtartó magatartást tanúsított, és visszautasította, hogy információkat osszon meg a követtel a KNDK egészségügyi helyzetére vonatkozóan.¹¹⁰

Mangjongde területén nem csupán a gyakori légitámadások emlékeztették a magyarokat arra, hogy egy háború frontvonalán vannak, hanem egy teljesen kiegészített Sherman tank is, amely a kórház közelében állt az út szélén. Egy alkalommal a kórház védelmét biztosító észak-koreai katonák egyike elaludt őrszolgálatában, valaki pedig a lehetőséget megragadva ellopta az illető fegyverét.¹¹¹ Különösen ez az incidens mutatta meg, hogy a hátszágban számolni kell a „fehér partizánok” felbukkanásának lehetőségével. 1951 júniusának utolsó napjaiban Dénes János arról értesült a magyar követtől, hogy a szovjet nagykövetséget az előző este bombatámadás érte, és helyi alkalmazottaik közül többen meghaltak. A szovjet misszió ebben az időszakban a fővárostól 10 kilométerre északra lévő Szopho-hegy völgyében helyezkedett el, egy olyan épületben, ami évekkel korábban a japán hadsereg parancsnoksága volt.¹¹² Dénes doktor szerint az álcázott épület lebombázása szintén a „fehér partizánok” tevékenységének

¹¹⁰ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 26-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
¹¹¹ ZOLTÁN 1996, 65–66; DÉNES 1943–1950–1958, 31.

¹¹² A phenjani orosz követség beosztott diplomatájának 2020. november 20-án küldött e-mail-üzenete a szerzőnek.

19. kép. Kilőtt amerikai Sherman tank maradványai a magyar kórház közelében
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

számlájára írható, ugyanis ők juttathatták el az álcázott épület pontos koordinátáit az amerikaiaknak.¹¹³

A nehéz körülményekkel kapcsolatosan megemlítenő, hogy a kórház felszerelése az új helyszínen nagyon nehéz feladat volt. A felszerelést szállító teherautók mindig éjszaka érkeztek meg, de az egyik gépkocsit bombatalálat érte, amelynek következtében a személyzet egy koreai tagja és egy kínai katona meghalt. Egy másik teherautó lefutott az útról és az árokba fordult, a felszerelés kiemelése közben több koreai is megsérült. Pár nappal később szimbolikus gyászszertartásra került sor a bombázásban elhunyt koreai munkatárs emlékére. A magyarok számára nagyon különleges volt megtapasztalni, amint a koreai hagyományoknak megfelelően különböző ételeket és evőpálcikát készítenek ki egy asztalra az elhunyt szelleme részére. Visszatérve a nehézségekhez, az alapvető infrastruktúra működésképtelensége miatt elektromos áram és vezetékes víz továbbra sem volt elérhető a területen, továbbá az orvosoknak saját maguknak kellett gondoskodniuk az óvóhely megépítéséről is. Mindehhez persze hozzá kell tenni azt is, hogy abban az időben a KNDK más kórházaiban sokkal rosszabb volt a helyzet. A magyar csoport tagjai közül néhányan látogatást tettek egy másik intézményben, amelyet a jelentések csak „39-es számú kórház” néven említettek, ahol rettenetes körülményeket tapasztaltak. A jelentések szerint a „39-es számú kórház” nagyon piszkos volt, legyek ezrei repkedtek a területén, a sérültek nem voltak bekötözve, és teljes szervezetlenség uralkodott.

¹¹³ DÉNES 1943–1950–1958, 33.

20. kép. Kilőtt amerikai Sherman tank maradványai a magyar kórház közelében,
az előtérben kínai „népi önkéntes” katonákkal

Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

A magyarok észrevétele szerint egy szovjet tanácsadó is tevékenykedett a kórházban, de egyedül képtelen volt változásokat elérni. A fentiek miatt végül az újonnan érkezett bolgár orvoscsoporthoz bízta meg a „39-es számú kórház” vezetésével. Mindeközben 1951. július 12-én megérkeztek a mangjongdei magyar kórházba az első sérültek, részben a frontvonalról, részben más kórházakból. A betegek nagy része rossz állapotban volt, a magyar kórház orvosainak hat órányi munkájába került a több mint 50 fő állapotának stabilizálása.¹¹⁴

Mint fentebb említettük, a mangjongdei kórház két fő épülete egy dombtetőn helyezkedett el, amelynek földszintjén működött a műtő, az intenzív osztály, valamint a röntgen és a laboratórium. Az orvosok továbbá kialakítottak egy szükséghelyzeti műtőt is, amelyet „tigrislyuk” néven emlegettek. A sziklába vájt helyiséget a bombázások idején használták. A kórház decentralizálásának jegyében egyes gyógyító tevékenységeket a környékbeli falvakba szervezték ki: a hasi és mellkassérülteket Nam-ri házaiban kezelték, az alsóvégtag-sérülteket a 2 kilométerre lévő Szongszan-ri területén gyógyították, a felső végtagokat pedig az 5 kilométerre lévő Oru-ri házaiban. A sérülteket tehát a helyi parasztok házaiban helyezték el, és a parasztok felelősek voltak azért is, hogy a magyar kórház által előzetesen rendelkezésre bocsátott alapanyagokból ellássák a betegeket. Az egyik faluban egy koreai művészegyüttes tartózkodott, amelynek tagjai között színészek, énekesek, táncosok és zenészek is voltak. A magyarok néhány alkalommal megtekintették próbáikat, majd 1951. augusztus 2-án a művészek egy külön előadást is

¹¹⁴ DÉNES 1943–1950–1958, 33, 34–35.

21. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozó orvosok által készített fénykép egy felborult teherautóról, vélhetően Mangjongde település közelében

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

tartottak az orvosoknak. Az előadást – korabeli VIP-vendégként – megtekintette Pak Den Áj asszony is, a KNDK Nőszövetségének elnöke.¹¹⁵

Mint fentebb említettük, a nehéz körülményekből kikapcsolódást jelentett, hogy az orvosok napi szolgálatuk után gyakran úsztak a Tedong folyóban. Dénes János szerint furcsa ellentmondás volt, hogy a kórházban dolgozó koreai nők a folyóparton a legkevésbé sem voltak szegénylősek, sőt teljesen meztelenül fürödtek a folyóban. A mindennapi életben ugyanakkor túlzottan szemérmesek voltak: egyikük a kórházban erős hasfájásra panaszkodott, de azt sem volt hajlandó megengedni a magyar orvosnak, hogy az megvizsgálja a hasfalát.¹¹⁶ A fentebb említett Heltai Tibor ezt a jelenséget a koreai kultúra kollektivistá értékszemléletével magyarázta naplójában. Amíg a felcsernők együtt mosakodtak meztelenül a folyóban, egyáltalán nem feszélyezte őket egy idegen férfi felbukkanása. Amikor azonban egyedül kellett volna valamelyiküknek félmeztelenre vetkőznie egy röntgenfelvétel elkészítéséhez, akkor erre

¹¹⁵ Pak Den Áj (1907–?) koreai kommunista politikusnő. Oroszországban született, fiatalon csatlakozott a kommunista mozgalomhoz. 1931-ben a Komintern utasítására tért vissza a Koreai-félszigetre, ahol részt vett a földalatti kommunista szervezkedésben. A japán hatóságok hosszú börtönbüntetésre ítélték, majd a nemzeti felszabadulást követően a KNDK Nőszövetségének elnöke lett. Hagyományosan a Hazai Frakcióhoz tartozott, de nagyon jó kapcsolatai voltak a Szovjet Frakcióval és a Kim Ir Szen vezette Partizán Frakcióval is. 1966-ban kegyvesztetté vált, és vidékre száműzték.

¹¹⁶ DÉNES 1943–1950–1958, 37.

22. kép. Dr. Ri Kang Guk ezredes, a magyar kórház koreai igazgatója fogadja a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének küldöttségét 1951. szeptember 12-én
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

csak úgy voltak hajlandók, ha barátnőjük mellettük tartózkodhatott.¹¹⁷ Visszatérve a pihenéshez, a szabadságon lévő orvosok gyakran tettek háromnapos kirándulást egy csendes faluba, ahol napozhattak, és fürödhettek a hegyi pataokban. Az egyik ilyen kirándulás során felfedeztek egy távoli buddhista kolostort, amely annyira elszigetelt volt, hogy még a háború eseményei is teljességgel elkerülték. Az orvosok néha ellátogattak Phenjanba is, amelyet a bombázások a földdel tettek egyenlővé, a kormányzati hivatalok a föld alatt működtek. A magyarok több alkalommal is körülnézhetek a Moranbong-domb környékén, ugyanis a hivatalos események első számú helyszíne a domb alatti bunker volt, ahol fogadásokat és kulturális programokat is tartottak. 1951. augusztus 20-án a phenjani magyar követség az állami ünnep alkalmából adott fogadást a föld alatti helyszínen, amelyre az orvosok is hivatalosak voltak. A csoport részt vevő tagjai délután 5 órakor indultak a mangjongdei kórházból, bár a bombázások miatt a gépkocsi-közlekedés kiszámíthatatlan volt. A fogadás elején a kórház öt koreai alkalmazottja magyar állami kitüntetést vehetett át, majd a kórház koreai igazgatóhelyettese, Hvang Szu Bong őrnagy magyar nyelven mondott köszöntő beszédet. Az eseményen nem csupán a diplomáciai testületek képviselői és az észak-koreai bürokrácia tisztviselői vettek részt, hanem jelen volt a KNDK

¹¹⁷ Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305. 33.

23. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozók a Mangjongde mellett lévő Oru-ri faluban
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

tituláris államfője, a fentebb már említett Kim Tu Bong is. Dénes doktor visszaemlékezése szerint Pásztor Károly követ nagyon ideges volt, mivel ez volt az első fogadás, amit ő rendezett, de végül örömmel töltötte el, hogy minden rendben ment. Az est folyamán különféle magyar specialitásokat kínáltak a megjelenteknek, így tokaji bort és magyar szalámit is, így a résztvevők rövid időre talán elfelejthették, hogy egy folyamatosan bombázott város föld alatti bunkerjében vannak.¹¹⁸

Dr. Dénes János visszaemlékezése szerint az amúgy is nehéz körülményeket 1951 nyarán egy természeti katasztrófa tovább súlyosbította. A folyamatos esőzések következtében a Tedong folyó olyan mértékben megáradt, amilyenre a megelőző 50 évben nem volt példa. A víz nem csupán a folyó szigeteit árasztotta el, hanem a környező falvakat is, beleértve Kim Ir Szen egykori lakóhelyét. A magyarok a dombtetőn lévő központi épületekből látták, amint az áradás elmosza a parasztházakat. A katasztrófa annyira hirtelen vette kezdetét, hogy a víz elragadta a folyóparton lévő kis csónakokat, így a helyi lakosoknak semmilyen menekülési lehetősége nem maradt, és megfulladtak az áradásban. Mindezek alapján a koreaiak úgy vélték, hogy a katasztrofális áradás több kárt okozott még a háborúnál is. A magyar kórház számára az első számú nehézséget az utánpótlás ellehetetlenülése okozta. Kifogyott a benzinkészlet, már nem tudtak áramot fejleszteni, valamint élelmiszerkészletük is fogytán volt. Alapvetően hetente egy alkalommal ettek húst, de a párás meleg idő miatt a hús szállítás közben megromlott, és a raktárukban sem volt már több vaj és cukor. A helyzet csak szeptemberben állt helyre,

¹¹⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 41, 44.

24. kép. Szongszan-ri falu küldöttsége ajándékot ad át a magyar orvoscsoporthoz 1951-ben
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

amikor az orvoscsoporthoz kolbászt, sajtot és pezsőt tartalmazó élelmiszer-szállítmányt kapott.¹¹⁹ Pásztor Károly követ későbbi összefoglaló jelentésében azt írta, hogy a helyzet a „szovjet ellátás” eredményeként normalizálódott, amelynek során a csoport húst, olajat és cukrot kapott.¹²⁰

¹¹⁹ DÉNES 1943–1950–1958, 38, 42–44.

¹²⁰ Pásztor Károly koreai követ 1951. október 20-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

VIII. MAGYAR ÚJSÁGÍRÓ LÁTOGATÁSA A RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZBAN

1951 augusztusában a *Szabad Nép* című napilap egy újságíró-t küldött a KNDK-ba, hogy tudósítson a Keszongban megindult fegyverszüneti tárgyalásokról. A kiválasztott fiatal újságíró Méray Tibor (1924–2020) volt, aki repülőgépen érkezett meg a Távol-Keletre. Antung határvárosból egy komp fedélzetén tett kísérletet az Amnok (Jalu) folyón való átkelésre, azonban az erős sodrás miatt ez csak másodszori nekifutásra sikerült. Az ideiglenes híd – amin másfél hónappal korábban a magyar orvoscsoport tagjai keltek át – Méray érkezésekor nem volt használható állapotban. Több mint 60 évvel később az idős újságíró e sorok írójának elmondta, hogy a határfolyó koreai oldalától kezdődően egyetlen épen maradt települést sem látott, a pusztítást nagyobbinak ítélte, mint amit a második világháború okozott Budapesten. Az újságíró-t és a követség munkatársait egy szovjet gyártmányú Pobeda személygépkocsi szállította, amely a határtól Andzsuiig egy mellékúton haladt, majd onnantól a főútvonalon haladva ért el Phenjanba. A fővárosban Mérayt a Moranbongdomb föld alatti bunkerébe vitték, ahol már zajlott a japán gyarmati uralom alóli felszabadulásra emlékező nemzeti ünnepség. Méray visszaemlékezése szerint az ünnepség során folyamatosan a bombázás hangjait hallották a felszínről, majd amikor felmentek, látták, hogy a lent töltött idő alatt hatalmas bombatámadás érte a várost. Mindenhol holttestek heverték, legtöbbjük fehér színű ünneplőruhát viselő nő volt.¹²¹

A fiatal újságíró látogatást tett a magyar kórházban Mangjongdében, majd tapasztalatairól cikksorozatban számolt be a *Szabad Nép* hasábjain, illetve a kórház szerepel koreai megfigyeléseiről szóló riportkönyvében is. Első cikkében leírta az orvosok reggeli konzíliumát, amelyet a kórház udvarán egy nagy fa alatt tartottak. Beszámolt továbbá a környékbeli falvakról is, ahova a decentralizáció szellemében kiszervezték az azonos sérülésekkel rendelkező betegeket. Nem csupán a sérülteket befogadó parasztházakat figyelte meg, hanem a faluban létrehozott „klubot” is, ahol rádiókészülék, könyvek és sakk segítette a lábadozó betegek felépülését. Az újságíró hangsúlyozta a kórház makulátlan tisztaságát is, majd cikke lezárásaként bemutatta, amint napi feladataik végén az orvoscsoport tagjai magyar népdalokat énekelnek a koreai éjszakában, hazájuktól több mint 10 ezer kilométeres távolságban.¹²²

¹²¹ A szerző interjúja Méray Tibor író-újságíróval, a koreai háború magyar tudósítójával (Párizs, 2012. december 16.).

¹²² MÉRAY 1951, 5.

25. kép. Méray Tibor újságíró a magyar követség kertjében
Forrás: Méray Tibor gyűjteménye

Méray Tibor könyveinek egyikében írt arról is, hogy a magyar kórház körüli falvakban élő koreai gyerekek már hangos „szervusz!”-szal köszöntötték. A kórház dolgozóinak azonban nem volt egyszerű túllépnie a nyelvi akadályokon. Méray leírása szerint a magyar orvosok legalább egy európai nyelven beszéltek: németül, angolul vagy oroszul. A koreai munkatársak azonban anyanyelvükön kívül leginkább csak japánul beszéltek, illetve néhányan közülük beszéltek németül, angolul vagy oroszul. Ez a helyzet az újságíró szerint egy sajátságos keveréknnyelvet eredményezett, amely magyar, angol, koreai, valamint orosz szavakat tartalmazott. Ettől függetlenül a kórház helyi állományának tagjai közül többen gyors sikert értek el a magyar nyelv tanulásában.¹²³ Később Méray több olyan cikket is írt, amelyben túlságosan is realizitikusan mutatta be a magyar orvosok gyógyító munkáját a koreai hadszíntéren, kiemelve a folyamatos bombázások közben zajló operációkat, valamint a haldokló nők és gyermekek látványát.¹²⁴ Mindezek persze egyáltalán nem álltak távol az orvosok tényleges munkakörülményeitől, ugyanakkor a cikkek sokkolták a csoport tagjainak otthon maradt hozzátartozóit. A fentebb említett hadisebész, Dénes János, aki 1952 januárjában fejezte be koreai kiküldetését, szintén megemlítette visszaemlékezésében, hogy a cikkek nagy aggodalmat váltottak ki a hozzátartozókból.¹²⁵

¹²³ MÉRAY 1953, 132–163.

¹²⁴ MÉRAY 1952, 6.

¹²⁵ DÉNES 1943–1950–1958, 48.

Méray Tibor írásai a koreai háború időszakának szimbólumává váltak Magyarországon. Cikkeinek fő témája később a „baktériumháború” lett, azzal vádolva az Egyesült Államokat, hogy biológiai fegyvert vetett be a koreai hadszíntéren. Ez a vád valamennyi szocialista országban felbukkant akkoriban, bár az állítás fő forrása valószínűleg Kína volt. A *Szabad Nép* című magyar pártlap legelőször 1951. május 11-én írt erről a témáról, közölve Pak Hon Jong külügyminiszter kiáltványát, amelyben azt állította, hogy Douglas MacArthur tábornok Japánban elrendelte a baktériumfegyver „tömeggyártását”. A cikk szerint az amerikaiak 1,5 millió jent költöttek a biológiai fegyverre, amelyet a KNDK ellen szándékoznak bevetni. Pak külügyminiszter azt is közölte, hogy országa írott bizonyítékkal is rendelkezik a baktériumfegyver-programról, amelyet a Koreai Néphadsereg csapatai Szöulban zsákmányoltak.¹²⁶ Ezután azonban a „baktériumháború” ügye hónapokra lekerült a napirendről, és legközelebb csak 1952 februárjában bukkant fel újra. Akkor Pak Hon Jong már azt állította, hogy az ellenséges repülőgépek pestis- és kolerabaktériumokat dobtak le az észak-koreai hátsórságban. Két nappal később Csou En-laj kínai miniszterelnök is megismételte az állítást. Méray Tibor visszaemlékezése szerint őt legelőször 1952. március 2-án tájékoztatták a „baktériumháborúról”. Egyrészt a KNDK Egészségügyi Minisztériumától kapott részletes információkat a fejleményekről, másrészt el is vitték egy laboratóriumba, ahol olyan rovarokat mutattak neki, amelyek állítólag a baktériumokat hordozták.¹²⁷ Négy nappal később, 1952. március 6-án kínai orvosok jelentek meg a mangjongdei magyar kórházban, és elpusztult legyeket hoztak magukkal, amelyek állítólag szintén baktériumhordozók voltak. A magyar kórház tevékenységéről szóló hivatalos jelentés szerint az „imperialisták ügynökei” nagyszámú fertőzött legyet helyeztek el a kórház közelében március 15-én is, amelyeket a magyar orvosok megtagadtak és elégettek.¹²⁸ A fentieket ugyanakkor árnyalja a pekingi magyar nagykövetség pár hónappal későbbi jelentése, amely szerint három hazatérő orvos magánbeszélgetés keretében arról számolt be Csatorday Károly beosztott diplomatának, hogy koreai tartózkodásuk során semmi olyat nem tapasztaltak, ami baktériumfegyver bevetésére utalt volna.¹²⁹

Visszatérve Méray Tiborhoz, a magyar újságíró elvitték a Tedong folyó partján lévő Szono faluhoz, ahol az első állítólagos baktériumtámadás történt. A tudósító a fagyott talajon lepkéket és elpusztult legyeket figyelt meg, amelyeket a helyi lakosok állítása szerint az amerikai repülőgépek szórtak le. Az észak-koreai hatóságok arról tájékoztatták a magyar újságírókat, hogy az amerikaiak a főváros vízellátását biztosító víztározót akarták megsemmisíteni. Méray visszaemlékezése szerint a tájékoztatás és a körülmények is teljesen egyértelműnek tűntek, továbbá Phenjan egyik kerületébe is elvitték, ahol három helyi

¹²⁶ PAK 1951.

¹²⁷ MÉRAY 2012, 248–250.

¹²⁸ Dr. Bonta János és Dr. Bálint György jelentése. [Készült vélhetően 1952 végén.] HM HIM MN Kgy: C-226.

¹²⁹ Safrankó Emánuel pekingi magyar nagykövet 1952. május 31-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

lakos hunyt el az állítólagos kolerafertőzés következtében.¹³⁰ Mindezek hatására 1952 tavaszától a magyar újságíró cikkek tucatjait írta a „baktériumháborúról” és az Egyesült Államok bűnösségéről. A magyar kórház tevékenységét összefoglaló jelentés beszámol arról is, hogy 1953 januárjában – állítólagosan fertőzést hordozó – lepkéket és legyeket találtak a kórház Oru-riben lévő részlege környékén.¹³¹ Összevetve azonban az archív újságokban elérhető információkat, úgy tűnik, hogy a „baktériumháború” vádja már jóval korábban megkomponálódott a szovjet propagandagépezet berkeiben. A *Szabad Nép* legelőször 1950 júliusában, tehát a koreai háború első heteiben számolt be az „amerikai baktériumfegyver tervekről”, amelynek forrása a Kominform egyik cikke volt.¹³² Az írás azt állította, hogy a második világháborús japán baktériumfegyver-program 18 tudósát Amerikába szállították, hogy a Camp Detrickben lévő „sátáni laboratóriumban” baktériumfegyvert alkossanak a szocialista országok ellen.¹³³

Méray Tibor észak-koreai hadszíntéren szerzett negatív tapasztalatai, valamint Szol Csong Sik koreai költő – aki az újságíró jó barátja lett – kivégzése a déli származású kommunisták ellen indított koncepciós perek során azt eredményezte, hogy a fiatal magyar újságíró teljesen kiábrándult a sztálinizmusból. Méray Tibor az 1956-os forradalom bukása után elhagyta Magyarországot, és a Nyugat-Európában élő magyar emigráció meghatározó alakja lett.

¹³⁰ MÉRAY 2012, 248–250.

¹³¹ Jelentés a magyar kórház 1952. november 1. és 1953. január 20. közötti tevékenységéről. HIM MN Kgy: C-226.

¹³² Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (röviden Kominform): Moszkvából irányított szervezet 1947–1956 között, amelynek célja a világ kommunista pártjainak összefogása volt.

¹³³ Az amerikai kannibálok előkészületei a baktériumháborúra. *Szabad Nép*, 1950. július 20. 4.

IX. MAGYAR MEGFIGYELÉSEK A KOREAI HÁBORÚ MÁSODIK ÉVÉRŐL

A magyar kórház mangjongdei működésének idejéről az egyik legrészletesebb visszaemlékezést dr. Zoltán János (1921–2011) plasztikai sebész írta, aki 1951 szeptemberében indult el a transzszibériai expresszrel a Távol-Kelet felé. Zoltán doktor visszaemlékezésében megemlíti egy nagyon érdekes megfigyelést, amelyet a Pekingből az észak-koreai határra induló vonaton tett. Rajta és két kollégáján kívül ugyanis fiatal európai férfiak utaztak a KNDK-ba tartó vonaton, akik civil ruhát viseltek, egymás között oroszul beszéltek, és mindegyiküknél volt egy dobtáras géppisztoly is. Minden valószínűség szerint egy szovjet elitegység tagjai voltak.¹³⁴ Érdekességgéppen tegyük hozzá, hogy egy másik magyar visszaemlékezés is utal a szovjet csapatok koreai jelenlétére a háború alatt. Tóth Barna sinológus memoárjából kiderül, hogy 1951 tavaszán fiatal diákként a pekingi Csinghua Egyetemen tanult, s egy alkalommal elvitték őket a pekingi Palotamúzeumba. A helyszínen a diákcsoport összetalálkozott egy szakasznyi nézelődő katonával, akik a kínai „népi önkéntesek” egyenruháját viselték. Azonban a katonák nem igazán tűntek kínaiaknak, ráadásul egymás között oroszul beszéltek. Tisztjük próbálta megakadályozni, hogy beszélgetés alakuljon ki a katonák és a diákok között. A diákok kísérőtanára a katonák nemzetiségéről próbált érdeklődni, amire a tisztől azt a választ kapta, hogy ők Hszincsiang tartománybeli önkéntesek, akik az o-lo-sze nemzeti kisebbséghez tartoznak. A valóság azonban minden bizonnyal az volt, hogy egy szovjet alakulat tagjai voltak valamelyik közép-ázsiai tagköztársaságból.¹³⁵ Dr. Dénes János is beszámolt egy kapcsolódó megfigyeléséről. Csangcsuni tartózkodásuk során ugyanis kollégáival ellátogattak a Mandzsúriában állomásozó szovjet repülő- és légvédelmi egységek kórházába. Az intézmény egy kastélyszerű épületben működött, amely korábban Mandzsukuo törvényszéke volt, a kivégzéseket az épület udvarán hajtották végre. Dénes doktor visszaemlékezése szerint a szovjet kórház nagyon jól fel volt szerelve, de kevés beteget ápoltak benne.¹³⁶

Visszatérve dr. Zoltán János plasztikai sebész megfigyeléseihez, Antung határvárosról a phenjani magyar követség által küldött teherautón folytatták útjukat. A gépkocsi

¹³⁴ ZOLTÁN 1996, 51.

¹³⁵ TÓTH (é. n.), 206.

¹³⁶ DÉNES 1943–1950–1958, 24–25.

26. kép. A mangjongdei magyar kórház bunkere
 Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

ugyanazon a hídon keresztelte az Amnok (Jalu) folyót, amelyen néhány hónappal korábban a kórház személyzete is átkelt. A híd többé-kevésbé helyre volt állítva, az épen maradt részek között deszkapallók voltak lefektetve. A teherautó magyar sofőrje egy-egy pisztolyt adott a platón utazó orvosok kezébe, hogy az ellenséges repülők felbukkanását pisztolylövéssel jelezzék számára. Ilyen esetekben a sofőr azonnal megállította a járművet, a platón utazóknak pedig le kellett ugraniuk, hogy valami fedezéket keressenek maguknak.¹³⁷ Fontos hozzátenni, hogy 1951 őszén már nem csupán bombázásokra került sor, hanem előfordultak légi harcok is a koreai légtérben. A fentebb említett Dénes doktor visszaemlékezésében is szerepel, hogy egy alkalommal látta egy lángoló repülőgép lezuhanását.¹³⁸

1951. november 7-én a magyar kórházban ünnepi rendezvényt tartottak a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” 34. évfordulója alkalmából. A szocialista országok legfontosabb ünnepén a magyarok kisebb ajándékokkal jutalmazták a kórház koreai munkatársait, valamint a környező falvak képviselőit is. A koreaiak nagyon örültek az ajándékoknak, és örömmel vettek részt az ünnepség részét képező vacsorán is. Mindeközben néhány magyar orvos átköltözött a Mangjongdétől két kilométeres távolságra lévő Szongszan-ribe, ahol kényelmesebb szálláshelyet találtak maguknak. A kis hagyományos házak elsősorban azért voltak vonzóak, mert a konyharészükben tudtak

¹³⁷ ZOLTÁN 1996, 54–55.

¹³⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 46.

27. kép. A harmadik magyar orvoscsoporthoz tartozók, dr. Sándor Lajos és dr. Bálint György útban a szomszédos faluban lévő munkahelyük felé. Középen Kim He Cse helyi alkalmazott
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

vizet melegíteni maguknak a mosakodáshoz, ami a háborús Észak-Koreában ritka lehetőség volt.¹³⁹ Érdekes megemlíteni, hogy Zoltán doktor megfigyelése szerint a koreai nők a legnagyobb téli hidegben is a kórház hátsó kertjében lévő kút jéghideg vizével mosták a hajukat.¹⁴⁰ Ebben az időszakban műtőasszisztensként a kórházban dolgozott a fentebb említett Hvang Szu Bong őrnagy húga is, aki munkavégzése mellett kiváló énekhangjával is kivívta a magyar orvosok szeretetét. A Hvang Mjong Szun nevű lányt az orvosok „Csalogány”-nak becézték, és közbenjárásukkal később a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytathatott tanulmányokat.¹⁴¹

A tél beálltával az orvosok szabadnapjaikat gyakran töltötték a magyar követség területén, amelynek pontos elhelyezkedésével kapcsolatosan – ahogy fentebb említettük – a források ellentmondóak. A villaépület mellett állt egy kisebb melléképület is, ahol az orvosok látogatásai alkalmával megszállhattak. Egy bombázás során azonban a melléképületet találat érte, és összedőlt, miközben a követségen vendégeskedő orvosok éppen a főépületben vacsoráztak. Az incidens ellenére 1951 kora telén Dénes doktor

¹³⁹ DÉNES 1943–1950–1958, 49.

¹⁴⁰ ZOLTÁN 1996, 107.

¹⁴¹ Hvang Mjong Szun budapesti tartózkodása során egy kínai csoporttársával házasságot kötött, majd – vélhetően értesítve bátyja letartóztatásáról – nem tért vissza a KNDK-ba, hanem Kínába távozott. ZOLTÁN 1996, 103–105.

28. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozók teherautóra szállnak Mangjongde településen

Megjegyzés: A kép feltehetően 1951 telén készült.

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

és munkatársai szintén a követség felé vették az irányt, hogy szabadságukat ott töltsék el. Visszaemlékezése szerint a kora hajnali órákban indultak el a kórházból, és már reggel 7 órakor a követségen voltak, ahol pálinkával fogadták őket. A diplomaták társaságában egy rendkívül kiadós reggelit fogyasztottak el, ami szalámit, sonkát, sört, bort, feketekávét, valamint mandarint és banánt tartalmazott. A korabeli Magyarországon is hiánycikknek számító élelmiszerek elfogyasztása talán ismét egy kis időre elfeledtette az orvosokkal, hogy a bombázott Észak-Koreában vannak a háború kellős közepén.¹⁴²

A magyar orvosok téli szállásául a kórház közelében lévő koreai parasztházak szolgáltak, amelyek fűtését a hagyományos *ondol* padlófűtés biztosította. Ennek lényege az, hogy a konyharészen keletkező füstöt a lakószoba padlója alatt vezetik el, ami természetes meleget biztosít a bent tartózkodóknak. Dr. Zoltán János azonban beszámolt egy olyan esetről, amikor a szoba padlóján keresztül a füst beszivárgott a szobába, a bent alvó orvosok pedig enyhébb szén-monoxid-mérgezés szenvedtek. Az érintetteket másnap végig pihentették, és nagy mennyiségű erős kávét itattak velük a fejfájás ellen.¹⁴³ 1951 végén a magyar kórház dolgozói nem csupán a karácsonyt és az újévet ünnepelték, de Sztálin december 21-i születésnapját is, amely a szovjet tömb országaiban szintén kiemelt esemény volt. A vezér születésnapjára a kórház koreai személyzete jutalomban részesült

¹⁴² DÉNES 1943–1950–1958, 51.

¹⁴³ ZOLTÁN 1996, 75.

29. kép. Dr. Zoltán János plasztikai sebész
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

szorgalmas munkájuk elismeréseként, a magyar orvosok és munkatársak pedig előre megkapták havi cigaretta-, szappan- és fogkrémjárandóságukat. Karácsonykor a követ és a beosztott diplomaták látogattak a kórházba, s teherautójukban nagy mennyiségű sört és fűtőt hoztak. A követ továbbá magával hozta azokat a karácsonyi ajándékokat is, amelyeket az orvoscsoporthoz tartozói küldtek Magyarországról. Szilveszterkor pedig az orvosok utaztak fel a követségre, ahol egy egész disznót dolgoztak fel az ünnepléshez. A disznót Shinüidzsuból hozták az eseményre, az út során azonban légítámadás érte a gépkocsit. A sertés szerencsésen túlélte a támadást, és szerencsésen elérte a követséget, így belőle készülhetett a szilveszteri ünnepség menüje, amelyen az orvoscsoporthoz kívül a lengyel és a csehszlovák diplomatákat is vendégül látták.¹⁴⁴

A második magyar orvoscsoporthoz tevékenysége 1952 januárjában véget ért, így a teljes kollektíva – köztük dr. Dénes János – észak-koreai állami kitüntetésben részesült. A távozó orvoscsoporthoz svájci gyártmányú Longines karórákat adott a kórház helyi vezetőinek: az igazgatónak, az igazgatóhelyettesnek, a politikai vezetőnek, valamint a kórházi főépületek gondnokának. A többi helyi alkalmazott munkatárs kisebb

¹⁴⁴ DÉNES 1943–1950–1958, 54.

ajándékokat kapott. A második csoport tagjai végül három tehergépkocsi platóján indultak el Shinüidzsü irányába, illetve nőtagjaikat a követség szovjet gyártmányú Pobeda gépkocsija szállította. A csoport 1952. január 27-én hagyta el a KNDK területét. Dénes doktor visszaemlékezésében még megemlített pár jellegzetességet, amelyet a Szovjetunió területén figyelt meg. Az első tapasztalatot a transzszibériai expresszen szerezte: a vonat bárhol állt meg a semmi közepén, mindenhol helyi lakosok tűntek fel, akik valóságosan megostromolták a szerelvény étkezőkocsiját, hogy sört vásároljanak maguknak, mivel a helyi boltokban az nem volt elérhető. A második megfigyelést Moszkvában tette, ahol az orvosok meglátogattak néhány élelmiszerboltot, amelyek kívülről tetszetősek voltak, de belülről nézve sokkoló volt az áruhiány. Ráadásul az orvosok közül többen is elvesztették a pénztárcájukat vásárlás közben, amiket valószínűleg elloptak. A harmadik megfigyelést szintén Moszkvában tette, ahol az orvosokat az egyik magyar diplomata meghívta a lakására, hogy megmutassa nekik televíziókészülékét. 1952-ben egy működő televízió az átlagember számára még az űrtechnológia kategóriáját jelentette.¹⁴⁵

¹⁴⁵ DÉNES 1943–1950–1958, 57, 62.

X. MAGAS RANGÚ LÁTOGATÓK ÉS ISMERT BETEGEK A MAGYAR KÓRHÁZBAN

Egy magyar külügyi jelentés szerint 1951-ben a KNDK területén 32 kórház működött, de ebből csak 10 volt felszerelve röntgennel, 18-nak volt mikroszkópja, és csak 17-nek műtőasztala.¹⁴⁶ A fentiek alapján érthető, hogy a magyar kórház a korabeli Észak-Korea egyik legjobban felszerelt egészségügyi intézménye volt, ahol számos magas rangú káder és korabeli értelmiségi is megfordult, sőt ott kezelték Kim Ir Szen öccsét és nagybátyját is.¹⁴⁷ A kórház híres betegeinek egyike Szol Csong Sik költő volt, aki még a háború első szakaszában költözött délről északra. 1950 októberének végén szívszélhűdést kapott, és Mandzsúriában, a magyar kórházban kezelték 1950 decemberében.¹⁴⁸ Kéthónapos felépülése során Szol Csong Sik egy költeményt írt magyar orvosainak, amely a *Barátság hőskölteménye* (*Udzsongüü szoszasi*) címet viselte. Méray Tibor újságíró leírása szerint a költemény első változatát a kórház igazgatóhelyettese, Hvang Szu Bong őrnagy fordította le német nyelvre, majd az alapján az orvosok készítettek egy magyar változatot, de azt nem publikálták. Egy évvel később azonban Szol Csong Sik elkészítette költeményének angol változatát, amelyet két angol nyelvterületről érkezett tudósító – Alan Winnington és Wilfred Burchett – közreműködésével tökéletesített a keszongi fegyverszüneti tárgyalások során. Végül ezt a változatot küldték el Budapestre, ahol Benjámin László költő ültette át magyar nyelvre. A költemény 1952-ben jelent meg.

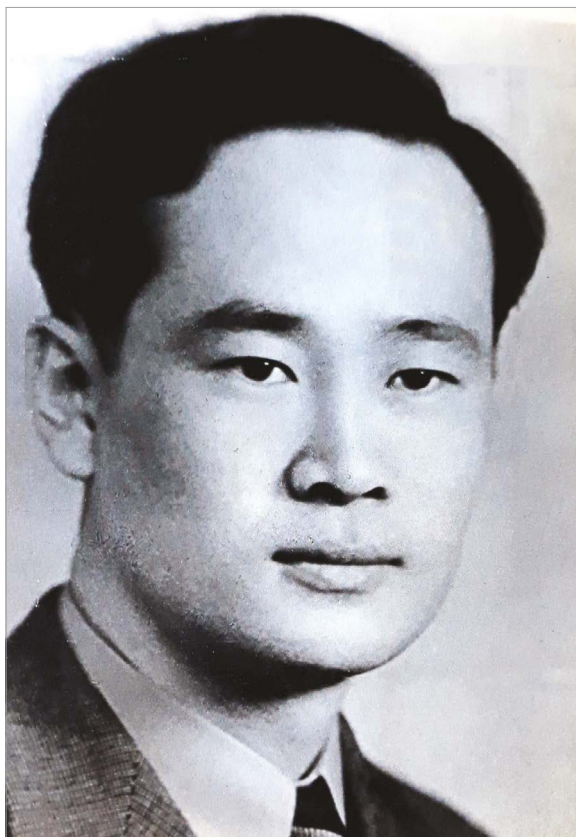
A kórház másik ismert betege Hvang Cshol színész volt, aki karrierjét a japán gyarmati uralom idején kezdte, majd a felszabadulást követően csatlakozott a kommunistákhoz, és északra távozott.¹⁴⁹ A KNDK Nemzeti Színházának színésze lett,

¹⁴⁶ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 24-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-14 1. doboz 1-59.

¹⁴⁷ Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. október 20-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

¹⁴⁸ Szol Csong Sik (1912–1953) koreai költő. Az 1930-as évek végén az Egyesült Államokban folytatott tanulmányokat, megismerte a nyugati irodalmat, és Shakespeare műveit koreai nyelvre fordította. Az 1940-es évek második felében a *The Seoul Times* szerkesztőjeként tevékenykedett, de az angol nyelvű lapot politikai okok miatt bezárták. A KNDK-ba való távozását követően szívszélhűdést kapott, a magyar kórházban kezelték. Felépülése után a Koreai Néphadsereg angol–koreai tolmácsa lett a keszongi fegyverszüneti tárgyalásokon. 1953-ban a déli származású kommunisták ellen indított kampány során halálra ítélték és kivégezték.

¹⁴⁹ Hvang Cshol (1912–1961) koreai színész. Dél-Cshungcsong tartományban született, fiatalkorában taxisofőr volt. Karrierjét vándorszínészként kezdte, majd Szöulban is ismertté vált, ahol az Arang

30. kép. Szol Csong Sik koreai költő,
aki a Barátság hőskölteménye című művet írta a magyar orvosoknak
Forrás: a szerző gyűjteménye

majd a koreai háború kitörését követően a Koreai Néphadsereg egyik kultúregységéhez rendelték. Alakulata a front felé tartott, amikor Szuvon és Pjongthek között légítámadás érte őket, a színész súlyosan megsérült, így a jobb karját amputálni kellett. Előbb az északi csapatok által megszállt Szöulban, majd Pekingben gyógyították, később

nevű színház vezetője lett. 1940-ben Kim Ok Kjun 19. századi reformista politikus megformálásával ért el komoly sikert, ami meghozta számára a népszerűséget. A második világháború idején színtársulata aktívan együttműködött a gyarmati hatóságokkal, így Hvang Cshol neve szerepel a japán kollaboránsokat felsoroló dél-koreai kiadású listán is. A nemzeti felszabadulást követően az Arang színház beszüntette működését, ráadásul Hvang anyagi nehézségekkel is küzdött. Mindezek együttesen eredményezték azt, hogy Hvang 1948 augusztusában Mun Dzsong Bok nevű szerelmével a félsziget északi részére távozott. Érdekes megemlíteni, hogy a nő fia, Jang Thek Csho ugyanakkor Szöulban maradt, és szintén híres színész lett.

31. kép. Hvang Cshol koreai színész
Forrás: a szerző gyűjteménye

pedig utókezelésre a magyar kórházba szállították.¹⁵⁰ Felépülése során ismerkedett meg Méray Tibor újságíróval, aki egy propagandisztikus novellát is írt a színészeiről.¹⁵¹ Az írás szerint Hvang Cshol egysége az éjszakát Tedzson környékén töltötte, amikor észrevették a Koreai Néphadsereg teherautókból álló konvoját, amely négy nagy ágyút vontatott a front felé. A motorzaj miatt a gépkocsivezetők nem észlelték a hirtelen megkezdődő légiriadót, így Hvang futva indult a gépkocsik felé, hogy figyelmeztesse őket a reflektorok lekapcsolására, azonban egy bombarobbanás súlyosan megsebesítette.¹⁵² Érdekes megemlíteni, hogy a színész később Magyarországon gyártott kézprotézist kapott, sőt egy külügyi jelentés szerint a híres Han Hüng Szu történész egy dráma írásába kezdett a félkarú színészeiről.¹⁵³ Nem teljesen egyértelmű, hogy a dráma elkészült-e, vagy sem, de 1953-ban a színész már a legendás Li Szun Sin admirálist

¹⁵⁰ SIMON 1954, 2.

¹⁵¹ MÉRAY 1953, 138–148.

¹⁵² MÉRAY 1953, 138–148.

¹⁵³ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 7-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

32. kép. Pak Hon Jong külügyminiszter szemlét tart a Mangjongde melletti Oru-ri kórtermeiben
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

alakíthatta a világot jelentő deszkákon.¹⁵⁴ Egy évvel később pedig Budapestre látogatva a Margitszigeti Nagyszállóban számolt be a hazai újságíróknak háborús emlékeiről és Li Szun Sin admirális történetéről.¹⁵⁵

A koreai háború második évében több fontos látogató és beteg töltött hosszabb-rövidebb időt a magyar kórházban. 1951. október 8-án Pak Hon Jong külügyminiszter és Li Bjong Nam egészségügyi miniszter látogatta meg az orvosokat a Mangjongdétől

¹⁵⁴ Li Szun Sin (1545–1598) admirális, koreai nemzeti hős. A mai Szöul elődjének tekinthető Hanszongban született, első katonai sikereit az északi határvidéket fenyegető dzsürcsi népességgel szemben érte el. Az 1592-ben történt japán betörés – amit a koreai történelemkönyvek Imdzsín háborúnak neveznek – idején a félsziget délnyugati részének egyik flottaparancsnoka volt, a hétéves küzdelem során a koreai hadtörténelem legnagyobb diadalait sikerült learatnia. A legendás nemzeti hős első magyarországi megismertetése Méray Tibor újságíróhoz, a koreai háború fentebb már említett tudósítójához kötődik. A Gönczi Tibor grafikus rajzaival gazdagon illusztrált rövid gyermekkönyv a következő: MÉRAY 1956.

¹⁵⁵ SIMON 1954, 2.

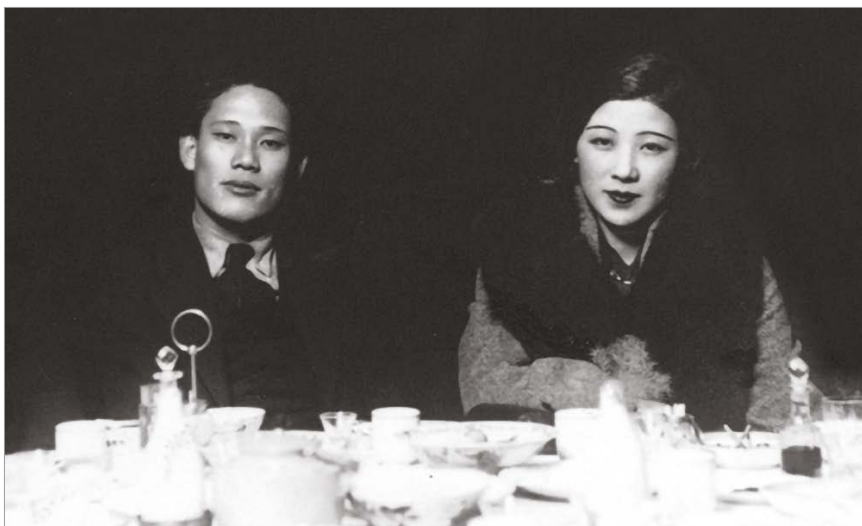

33. kép. Pak Hon Jong külügyminiszter szemlét tart a mangjongdei magyar kórházban
Megjegyzés: Balról a második Pásztor Károly koreai magyar követ.
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

5 kilométeres távolságra lévő Oru-riben. A források szerint a miniszterek meg voltak elégedve a látottakkal annak ellenére, hogy a falu körül egy hatalmas légítámadás zajlott le. A támadás elmúltával a minisztereket egy kis ennivalóval kínálták meg, amit a közelben lévő patak partján fogyasztottak el.¹⁵⁶ Pár nappal később, 1951. október 14-én a KNDK Művészegyüttese tartott előadást a magyar orvosoknak – a csoport vezetője a világhírű Csve Szüing Hi táncművésznő volt, aki a háború alatt művészeti akadémiáját Pekingben működtette.¹⁵⁷ 1951 novemberében a művésznő férjét, An Mak (1910–1959) kritikust hozták be súlyos sérüléssel a magyar kórházba, ahol Dénes János operálta meg. Dénes doktor visszaemlékezése szerint fejlődése volt, ugyanakkor arról nincs információ, hogy a sérülést miként szerezte, illetve a történetek állnak-e bármilyen kapcsolatban An Mak későbbi koncepciók elítélésével és kivégzésével. Dénes

¹⁵⁶ ZOLTÁN 1996, 119–120.

¹⁵⁷ Csve Szüing Hi (1911–1969) koreai táncművésznő. Tanulmányait a japán Ishi Baku tanítványaként a szigetországban folytatta. 1929-ben tért vissza Szöulba, ahol megalapította a Csve Szüing Hi Tánc-kutató Intézetet. 1938-tól világkörűli előadássorozaton vett részt, fellépve az Egyesült Államokban, Franciaországban, Németországban és Hollandiában. A *Pesti Napló* című újság 1939 augusztusában közölte, hogy az év októberében Budapesten is fel fog lépni, azonban ezt a második világháború kitörése megakadályozta. A koreai nemzeti felszabadulást követően Csve Szüing Hi követte férjét Észak-Koreába, ahol a létrejövő KNDK kultúrpolitikájának meghatározó alakjai lettek. Később a tisztogatások mindkettőjüket elérték.

34. kép. An Mak kritikus és Csve Szüng Hi táncművésznő

Megjegyzés: 1950-es évek első felében és közepén a KNDK kulturális-művészeti életének meghatározó személyiségei voltak. Később a tisztogatások mindkettőjüket elérték.

Forrás: a szerző gyűjteménye

doktor csupán annyit jegyzett meg visszaemlékezésében, hogy An állapota az operációt követően sokat javult.¹⁵⁸

Visszatérve a magyar kórház magas rangú látogatóihoz, a csoport tagjait úgy értesítették, hogy 1951. december 12-én Kim Ir Szen személyesen látogat a kórházba, hogy átadja az orvosoknak a KNDK állami kitüntetéseit. Az akkor miniszterelnöki rangot viselő Kim azonban nem jelent meg, helyette az orvosokat vitték fel Phenjanba, a Moranbong-domb alatt lévő föld alatti bunkerbe, ahol Csve Szüng Hi művésznő tanítványainak nagyszabású előadását tekinthették meg. Kim Ir Szen is jelen volt az eseményen, de a kitüntetések átadására nem került sor, azokat csak 1952. január 29-én vehették át Li Bjong Nam egészségügyi minisztertől.¹⁵⁹ 1952 tavaszán a korszak egyik legismertebb költője, Lim Hva (1908–1953) is bekerült a magyar kórházba – a vonatkozó külügyi jelentés szerint állapota kritikus volt, de az életét megmentették. A jelentés nem részletezi, hogy a költő pontosan miként sérült meg, de arra utal, hogy valami nagyon komoly dolog történt, ami akár egy öngyilkossági kísérlet is lehetett.¹⁶⁰ Pásztor Károly követ beszámol arról is, hogy 1952-ben miként ünnepelték meg május elsejét a magyar kórházban, amelyen számos vezető észak-koreai értelmiségi részt vett. A fentebb említett Lim Hva mellett jelen volt Kim Kvi Rjon költőnő és Kim Szun Nam zeneszerző is, akire

¹⁵⁸ DÉNES 1943–1950–1958, 52.

¹⁵⁹ DÉNES 1943–1950–1958, 52, 56.

¹⁶⁰ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 11-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

35. kép. *Lim Hwa* koreai költő
Forrás: a szerző gyűjteménye

Pásztor Károly követ Korea „legnagyobb komponistájaként” hivatkozott jelentésében.¹⁶¹ A zeneszerzőt egyébként a kórház igazgatóhelyettese, Hvang Szu Bong őrnagy mutatta be a követnek; az őrnagy maga is zeneértő ember és amatőr muzsikus volt, így tudta, hogy a komponista révén a komolyzenei kapcsolatok számottevően fejlődhetnek a két

¹⁶¹ Kim Szun Nam (1917–1983 vagy 1986) koreai zeneszerző. Szöulban született, majd 1938-tól Tokióban folytatott zenei tanulmányokat. A nemzeti felszabadulás évében bekapcsolódott a szöuli pezsgő kulturális életbe, azonban a kaotikus belpolitikai viszonyok és a vidéken kialakult élelmiszerhiány miatt hamarosan csalódottá vált. Ekkor komponálta a *Népi ellenállás dala* (*Inmin Hangdzsengga*) című zeneművét, amelynek szövegét a fentebb említett Lim Hwa költő írta. A zenemű rövid ideig a formálódó észak-koreai állam himnuszaként is funkcionált. Kim Szun Nam 1948-ban távozott a létrejövő KNDK-ba, ahol a kulturális élet fontos szereplője lett. A délről származó kommunisták elleni tisztogatások során félreállították és mellőzötté vált.

36. kép. Hwang Szu Bong őrnagy (balról), a magyar kórház igazgatóhelyettese
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

ország között.¹⁶² Pásztor követ egy későbbi jelentéséből az is kiderül, hogy a május elsejei ünnepség során a vendégeknek levetítették a *Déryné* című magyar filmet, valamint a követ és Ri Kang Guk igazgató köszöntő beszéde mellett Kim Ir Szen Mangjongdében élő nagynénje is üdvözölte a megjelenteket. Az ünnepség lezárásaként állófogadásra került sor, amelynek ételeit a kórház magyar munkatársnői készítették. A követ jelentése szerint a kórházban előkészítettek pár hálósobát is, hogy a fogadás után a vendégek akár ott is aludhassanak.¹⁶³

Miként fentebb már utaltunk rá, a korabeli észak-koreai elit nagy részét előbb vagy utóbb elérték a koncepciók indíttatású tisztogatások, így a magyar orvosok is tanúi lettek a rezsim belső turbulenciáinak. 1953 augusztusában kezdetét vette az ország első nagy koncepcióspere-hulláma, amely a déli származású kommunistákat célozta. Ennek során ítélték el Pak Hon Jong külügyminisztert, aki számos alkalommal találkozott a magyar orvosokkal, továbbá a fentebb említett Lim Hva és Szol Csong Sik költőket is. Lefordított költeményeik révén mindketten ismert személyek voltak Magyarországon, így nem csupán az őket személyesen ismerő orvosok, hanem az újságolvasó lakosság érzékenyebb része is nyilván kérdéseket fogalmazott meg magában, amikor a *Szabad*

¹⁶² Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. május 28-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/c.

¹⁶³ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 7-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

37. kép. Kim Szun Nam koreai zeneszerző
Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium

Nép 1953 augusztusában közölte, hogy Lim Hva és Szol Csong Sik „államellenes tevékenységben” vett részt, amiért halálra ítélték és kivégezték őket.¹⁶⁴ A magyar kórház koreai igazgatóját, a fentebb említett Ri Kang Gukot is e koncepcióspor-sorozat részeként ítélték halálra; Pásztor Károly követ jelentése szerint azzal vádolták, hogy a „szervezkedés” sikere esetén Pak Hon Jong lett volna az új miniszterelnök, Ri Kang Guk pedig az új külügyminiszter.¹⁶⁵ A kórházigazgató elítélése sokkolta a magyar orvosokat, ráadásul arról értesültek, hogy nem sokkal később az igazgató helyettesét, a többször említett Hvang Szu Bong őrnagyot is letartóztatták, bár az ő perének kimeneteléről nem állnak rendelkezésre információk.¹⁶⁶ Kim Szun Nam zeneszerző is

¹⁶⁴ Államellenes kém- és terrorközpont pere a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban. *Szabad Nép*, 1953. augusztus 9. 4.

¹⁶⁵ Pásztor Károly koreai magyar követ 1953. augusztus 8-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 12. doboz 30/c.

¹⁶⁶ ZOLTÁN 1996, 102–103, 105.

38. kép. Kim Ir Szen miniszterelnök nagynénje a mangjongdei magyar kórház május elseji ünnepségén
 Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

elvesztette minden hivatalos pozícióját, majd a Dél-Hamgjong tartománybeli Sinpho város hajógyárába küldték, ahol fizikai munkásként kellett dolgoznia. Halálának pontos ideje és körülményei ismeretlenek.

A magyar kórházban egykoron megfordult, majd elítélt és többségében kivégzett koreai értelmiségiek neve évekkel később, 1956 áprilisában ismét felbukkant egy magyar külügyi jelentésben. A dokumentum szerint Mun Dzse Szu észak-koreai ügyvivő látogatást tett a budapesti külügyben, ahol azt kérte a magyar tisztviselőktől, hogy szolgáltatassák vissza mindazokat az észak-koreai filmhíradókat, amelyek 1955 előtt készültek. A kérés célja nyilvánvalóan az volt, hogy Pak Hon Jong volt külügyminisztert ki lehessen vágni a felvételekről. Az ügyvivő továbbá arra is kérte a magyar felet, hogy több koreai szerző műveinek fordítását fejezzék be, illetve az esetlegesen már lefordított munkákat hívják vissza a könyvesboltokból és a könyvtárakból. A felsorolt szerzők között természetesen ott voltak a magyar kórházban megfordult személyek is: Szol Csong Sik és Lim Hva költők, valamint Kim Szun Nam zeneszerző.¹⁶⁷ A levétári forrásokból sajnos nem derül ki, hogy a magyar fél tett-e lépéseket az észak-koreai diplomata kérésének teljesítésére, de 1956 tavaszán–nyarán a hazai belpolitika turbulenciái következtében az ügy már kevésbé lehetett releváns a magyar államigazgatás számára.

¹⁶⁷ A Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályának 1956. április 17-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.

Az 1950-es évek végén Csve Szüing Hi táncművésznő férjét, An Mak kritikust is utolérték a KNDK belső turbulenciái. A magyar kórházban megoperált és meggyógyított kritikust halálra ítélték, majd kivégezték. Csve Szüing Hi táncművésznőt pedig az 1960-as évek elején távolították el a rivaldafényből, életének utolsó évei és halálának körülményei nem ismertek. Garajszki István magyar diplomata, aki abban az időszakban a phenjani nagykövetségen dolgozott, e sorok írójának elmondta, hogy a phenjani diplomáciai testületben is híre ment a világhírű táncművésznő kegyvesztetté válásának. A diplomaták közt terjedő pletyka szerint egy előadást követően Kim Ir Szen szerette volna személyesen köszönteni a művésznőt öltözőjében, aki viszont „tiszteletlenül fogadta” őt.¹⁶⁸

¹⁶⁸ A szerző beszélgetése Garajszki István nyugalmazott diplomatával (Budapest, 2017. február 6.).

XI. MANGJONGDÉBŐL HICSHONBA

A harmadik magyar orvoscsoporth 1951 decemberében indult el Budapestről. A csoport egyik tagja, Nagy Mária azt írta visszaemlékezésében, hogy az idő jeges hideg volt, amikor Antungból az Amnok (Jalu) folyón keresztül átértek Shinüidzsuba. A hideg ellenére a folyó koreai oldalán hatalmas tömeg várta a magyar orvosokat, zászlókat lengetve és ünnepelve érkezésüket.¹⁶⁹ Az orvoscsoporth 1952. január 18-án érkezett meg a mangjongdei kórházba, attól kezdődően pedig gyógyító tevékenységük mellett igen aktívan vettek részt protokolláris programokon is. A csoport tevékenységéről beszámoló hivatalos jelentés tanúsága szerint nem sokkal megérkezésüket követően látogatást tettek Kim Ir Szen gyermekkori házában, ahol köszöntötték a még ott élő családtagokat. Továbbá az akkor miniszterelnöki posztot betöltő Kim április 15-i születésnapján emléktáblát helyeztek el a házon, amelyen kinyilvánították tiszteletüket.

Mindeközben a Koreai Néphadsereg a magyar kórházban rendezte meg katonái kitüntetési ceremóniáját, amelyen az intézmény két koreai vezetője – Ri Kang Guk igazgató és Hvang Szu Bong őrnagy, igazgatóhelyettes – is elismerésben részesült.¹⁷⁰ Mint fentebb már utaltunk rá, mintegy másfél évvel később mindketten a KNDK belső viszonyainak áldozatává váltak. Dr. Zoltán János plasztikai sebész visszaemlékezésében egy megindító epizódot mesélt el a két vezetőről, amely egy nappal Magyarországra való hazaindulása előtt történt. Hvang őrnagy arra kérte Zoltán doktort, hogy kövesse őt a kórház egyik nagyobb helyiségébe, ahol Ri Kang Guk igazgató és mintegy 50-60 felgyógyult észak-koreai katona várakozott. Hvang őrnagy megkérte a plasztikai sebészt, hogy foglaljon helyet az igazgató mellett, aki hosszas beszédet intézett a katonákhoz. Mivel koreaiul beszélt, Zoltán doktor nem igazán tudta követni az elhangzottakat, azt viszont látta, hogy az igazgató szavainak hatására a katonák szeme könnyel telik meg. Zoltán doktor számára megrendítő volt, hogy a fiatal katonák, akik nyilvánvalóan már rengetegszer találkoztak a halállal a háború frontvonalán, elsírták magukat attól, hogy magyar orvosuk vissza fog utazni Európába.¹⁷¹

¹⁶⁹ Nagy Mária korábbi egészségügyi munkatárs levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁷⁰ Dr. Bonta János és Dr. Bálint György jelentése. [Készült vélhetően 1952 végén.] HM HIM MN Kgy: C-226.

¹⁷¹ ZOLTÁN 1996, 118–119.

39. kép. Utcarészlet Phenjanban

Megjegyzés: A felvételt a magyar orvoscsoport egyik tagja készítette 1952-ben.

Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

Visszatérve a harmadik orvoscsoport protokolláris feladataihoz, a korabeli KNDK társadalmi életének fő helyszíne Phenjanban, a Moranbong-domb föld alatti színházában volt. A kórház tevékenységéről beszámoló hivatalos jelentés tanúbizonysága szerint az orvosok számos alkalommal látogattak el a helyszínre: ott ünnepelték május elsejét, ahol találkozhattak személyesen Kim Ir Szennel; részt vettek a nemzetközi gyermeknap ünnepségén május 31-én; meghívták őket a koreai háború kirobbanásának második évfordulóját ünneplő eseményre június 25-én; továbbá részt vettek a lengyel nemzeti ünnepi fogadáson július 22-én és a kínai fogadáson augusztus 1-jén. A japán gyarmati uralom alóli felszabadulás évfordulójára emlékező ünnepséget szintén a Moranbong-domb alatti földalatti színházban rendezték meg, amelyen az orvoscsoport vezetői ismét találkozhattak Kim Ir Szennel és Pak Den Áj asszonnyal. A magyar követség nemzeti ünnepi fogadását augusztus 20-án tartotta, míg a románok három nappal később tartották meg saját rendezvényüket.¹⁷²

¹⁷² A magyar fogadás a szocialista rendszer keretei között nem Szent István királyra és az államalapításra emlékezett, hanem a „népköztársaság ünnepére” és az „alkotmány ünnepére”. Az említett román

40. kép. Lebombázott városrész Phenjanban

Megjegyzés: A felvételt a magyar orvoscsoporthoz egyik tagja készítette 1952-ben

Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

A protokolláris tevékenységen túl, a harmadik orvoscsoporthoz 1952. július 26-án és 27-én – szombaton és vasárnap – megrendezte a magyar kórház első orvostudományi konferenciáját, amelyen a magyar orvoskollektíva tapasztalatai mellett elhangzottak a csehszlovák és a román orvosok előadásai is. Az eseményről a magyar követség egyik beosztott diplomatája készített feljegyzést, amelyből kiderül, hogy a bolgárok nagyon messzire lévő állomáshelyük miatt nem tudtak eljönni, a szovjetek pedig megígérték ugyan részvételüket, de valami miatt végül mégsem jöttek el. A tanácskozás a tervezett kezdéshez képest fél óra csúszással, szombat délelőtt 10 óra 30 perckor kezdődött Ri Kang Guk kórházigazgató köszöntőjével, amit orosz és német nyelvre is tolmácsolnak. Ezután Pásztor Károly követ üdvözölte a megjelenteket, majd egy rövid összefoglaló hangzott el a harmadik orvoscsoporthoz tevékenységéről, végül pedig a jelenlévők megtekintették a magyar követség által biztosított politikai fotókiállítást. Az ebédre 14–16 óra között került sor, 16–19 óra között pedig lezajlott a konferencia első szekciója. Fennmaradt az utókor számára az esemény orosz és koreai nyelvű programfüzete, amelynek tanúsága

fogadás pedig az 1944. augusztus 23-ai román átállásra emlékezett, amikor az ország szembefordult a tengelyhatalmakkal, és csatlakozott a szövetségeseihez.

41. kép. A „második korpusznak” nevezett falu díszkapuja Mangjongde közelében
Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

szerint 21 órától a *Déryné* című magyar filmet vetítették volna le a megjelenteknek, azonban – a beosztott diplomata feljegyzése szerint – erre végül áramszünet miatt nem került sor.¹⁷³ Másnap reggel 8 órakor folytatódott a konferencia, a nap végén pedig koreai művészek koncertje zárta a tudományos tanácskozást. Pásztor Károly követ összefoglaló jelentése szerint az esemény nagy sikert aratott, ezért a román orvoscsoporthoz bejelentette, hogy ők is fognak egy hasonló konferenciát szervezni.¹⁷⁴

Mindeközben a magyar kórház híre eljutott a frontvonal túloldalára is. Zoltán János plasztikai sebész visszaemlékezéséből kiderül, hogy a kórházban néha dél-koreai egyenruhában lévő katonák is felbukkantak, akik valahogy átjutottak a fronton, hogy sérülésüket ott kezeltessek.¹⁷⁵ Ezt az információt egy másik orvos, Bonta János is megerősítette, aki radiológusként dolgozott a harmadik orvoscsoporthoz. Bonta doktor visszaemlékezése szerint egy alkalommal a KNDK állambiztonsági szervei átfésülték a kórházat, és 12 dél-koreai katonát emeltek ki a kórtermekből.¹⁷⁶ A magyar követség

¹⁷³ Hegedűs Béla beosztott diplomata 1952. augusztus 11-én kelt feljegyzése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

¹⁷⁴ Pásztor Károly koreai követ 1952. augusztus 11-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

¹⁷⁵ ZOLTÁN 1996, 73.

¹⁷⁶ BIHARI 1990, 17–18.

42. kép. A „harmadik korpusz” nevezett falu díszkapuja Mangjongde közelében
 Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

későbbi összefoglaló jelentéséből pedig az derül ki, hogy a kórház ellen végrehajtott bombatámadás során ott „dolgozó” dél-koreai katonák is meghaltak, bár az nem egyértelmű, hogy önszántukból átvált katonákról volt-e szó, vagy pedig hadifoglyokról.¹⁷⁷ Visszatérve a harmadik orvoscsoport mindennapjaihoz, 1952 kora nyarától kezdődően – a zajló háború ellenére is – az orvosoknak szabadidejükben számos sporttevékenységre nyílt lehetőségük. Az előző csoport tagjaihoz hasonlóan úszhattak a Tedong folyóban, továbbá labdarúgó- és kézilabda-mérkőzéseket vívtak a koreai személyzettel. Teljesen azonban nem tudták elfelejteni, hogy a harcmezőn dolgoznak, ugyanis a kórházat legalább négy alkalommal érte közvetlen bombázás az év során: 1952. május 24-én, június 2-án, június 6-án, valamint október 31-én. Továbbá több kisebb támadásra is sor került, augusztusban egy ilyen alkalommal Frankl Zoltán (1907–1998) szájszész annyira megsérült, hogy szeptember 8-án haza kellett küldeni Magyarországra. Miként Frankl doktor visszaemlékező levelében leírta, súlyos személyes tragédiákat követően érkezett meg a Koreai-félszigetre: a második világháború idején szülei a holokauszt áldozataivá váltak, ő pedig megjárta a mauthauseni koncentrációs tábor.¹⁷⁸ A KNKD-ban végzett

¹⁷⁷ Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 22-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

¹⁷⁸ Dr. Frankl Zoltán orvos 1984. március 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

43. kép. A magyar orvoscsoporth elindulása Mangjongdéből 1953 márciusának végén
 Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

orvosi tevékenységgel kapcsolatosan kiemelte, hogy a mindennapokat a csoport kis-királyként viselkedő politikai vezetője keserítette meg, továbbá a sérülését okozó bombázás szörnyű élményt jelentett számára. Mint levelében leírta, az ominózus augusztusi napon az intenzív légi forgalom ellenére elhagyta Mangjongdét, hogy megvizsgálja a Nam-riben lévő betegeket. Összesen 14 beteg vizsgálatával végzett, amikor a bombázás fokozódó intenzitása miatt visszaindult a kórház főépületébe. Félúton járhatott, amikor egy földbe ásott óvóhelyet látott meg, ahol a kórház néhány koreai munkatársa húzta meg magát. Amikor Frankl doktor éppen leült a gödörszerű óvóhelyben, hirtelen egy hatalmas robbanás történt, az orvost pedig vastag földréteg temette be. Az ott lévő koreaiak természetesen azonnal kihúzták, majd súlyos állapota miatt Mangjongdébe vitték. Miután hazaszállították Magyarországra, egy alkalommal meglátogatta őt az egészségügyi miniszter, aki azt kérte tőle, hogy hivatalosan inkább azt közölje, hogy nem a bombázásban, hanem autóbaleset során sérült meg Észak-Koreában. A magyar vezetés tehát valószínűleg attól tartott, hogy ha kitudódik Frankl doktor sérülésének igazi oka, akkor a későbbiekben nagyon nehéz lesz jelentkezőket találni a koreai misszióra. A szájsebész azonban visszautasította a miniszteri kérést, ami a későbbiekben negatív következményekkel járt rá nézve. Egyrészt amikor a csoport többi tagja magyar állami kitüntetést kapott koreai érdemeiért, Frankl doktor csupán a legalacsonyabb szintű elismerésben részesült, másrészt a csoport tagjairól készített fényképtablón hagytak ugyan helyet a szájsebész portréja számára, viszont a helyet büntetésképpen üresen hagyták.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Dr. Frankl Zoltán orvos 1984. március 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

44. kép. Az ötödik magyar orvoscsoporthoz ünnepélyes fogadása Shinüidzsui határvárosnál
Forrás: Dr. Satori Ödön hagyatéka

Dr. Frankl Zoltán számára az 1956-os forradalom időszaka is embert próbáló volt, amikor éjjel-nappal operálta a Péterfi Sándor Utcai Kórházban a barikádok mindkét oldaláról érkező sérülteket. Végül a szájsebész elhagyta Magyarországot, és hivatását az Egyesült Királyságban folytatta, ahol sikeres és elismert lett.

A negyedik magyar orvoscsoporthoz 1952. szeptember 26-án érkezett meg a KNDK-ba. A csoport egyik tagja, Nádas Antal azt írta visszaemlékező levelében, hogy első meghatározó élménye a lebombázott Shinüidzsui látványa volt, amelyen a borús időben az őket szállító teherautó keresztülhaladt. Látták Phenjan romjait is, azonban Mangjongdébe érve megdöbbenett őket a kórház központi épületeinek épsége. Egy hónappal később azonban változás állt be ezen a téren, mert a negyedik orvoscsoporthoz megtapasztalta az egyik legnagyobb bombatámadást, ami a magyar kórházat valaha érte. Nádas doktor visszaemlékezése szerint október 31-én hajnali 4 óra 30 perckor nagyon erős, morajlás-szerű hangra ébredtek, mintha éppen vihar tört volna ki, közben pedig úgy érezték, hogy a főépületek alatti domb mozog. Az orvosok közül valaki megpróbált cigarettára gyújtani, de többen figyelmeztették, hogy azonnal oltsa el a lángot. A magyarok kezdetben az ágyak alatt próbáltak menedéket keresni, majd az óvóhelyre futottak. Nádas doktor beszámolója szerint a betegek és a helyi alkalmazottak közül is többen életüket veszítették a bombázás során.¹⁸⁰ Ezt a magyar követség összefoglaló jelentése is alátámasztja, amelyből kiderül, hogy 16 fő meghalt, és 37 fő megsérült a bombázás során. A halottak között volt három polgári beteg, valamint négy dél-koreai katona is,

¹⁸⁰ Dr. Nádas Antal orvos levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

45. kép. Dr. Satori Ödön orvos

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

akiknek jogállását a jelentés nem részletezi. Elhunyt továbbá a budapesti Kim Ir Szen Általános Iskola igazgatónője is, aki a kórházban betegen fekvő férjét ment meglátogatni az intézménybe.¹⁸¹ Az észak-koreai hadiárvak részére alapított bentlakásos iskola – amely 1951 végétől a budapesti Szabadság-hegyen működött – igazgatója kezdetben egy Kim Vol Ok nevű tanárnő volt, feltehetőleg róla van szó.¹⁸² A követség összefoglalója szerint a bombázás során két magyar állampolgár sérült meg: egy férfi az óvóhely felé futva összevissza törte magát, őt később az átélt trauma miatt haza is kellett küldeni, egy nőnek pedig szintén futás közben a lába sérült meg.¹⁸³ Visszatérve Nádasi Antal emlékeihez, a magyar orvoscsoport élete az október 31-i bombázást követően radikálisan

¹⁸¹ Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 22-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

¹⁸² CSOMA 2015, 22.

¹⁸³ Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 22-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

46. kép. Hicshon folyó

Forrás: Dr. Satori Ödön hagyatéka

megváltozott. Egy pár napig az orvosok az óvóhelyen aludtak, majd pedig az óvóhelyhez legközelebb lévő faházakba költöztek.¹⁸⁴ Mindeközben a magyarokat arra figyelmeztette az észak-koreai katonai parancsnokság, hogy a kórház területén ellenséges kémtevékenység fordulhat elő, állítólag egy elfogott kém be is ismerte, hogy október 31-én ő adott fényjeleket a bombázó repülőgépeknek.¹⁸⁵ Minden valószínűség szerint az ellenséges tevékenységtől való félelem volt az oka, hogy a kórház magyar munkatársai egy-egy pisztolyt kaptak, amit maguknál kellett tartaniuk.¹⁸⁶

Dr. Nádasi Antal visszaemlékezése szerint 1953 januárjától a magyar kórház hangulata egyre feszültebbé vált. Az egyik éjszaka hangos kiabálás majd pisztolylövés hallatszott a környéken, a magyarok meg voltak győződve arról, hogy a kórházat rövidesen evakuálni fogják. Februárban kínai „népi önkéntesek” érkeztek a kórház szomszédságába, és az a pletyka terjedt, hogy az amerikaiak rövidesen partra fognak szállni a közelben.¹⁸⁷ Végül az észak-koreai hatóságok úgy döntöttek, hogy 1953 márciusában a magyar kórházat egy biztonságosabb helyszínre költöztetik át, mégpedig a Phenjantól 166 kilométerre északra lévő Hicshon város környékére. A mangjongdei épületeiket a kínai „népi önkéntesek” kapták meg, akik szintén kórházként használták azt.

¹⁸⁴ Dr. Nádasi Antal orvos levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁸⁵ Jelentés a magyar kórház 1952. november 1. és 1953. január 20. közötti tevékenységéről. HIM MN Kgy: C-226.

¹⁸⁶ Gera László röntgentechnikus 1986 novemberében kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁸⁷ Dr. Nádasi Antal orvos levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

47. kép. Szükségbíd a Hicshon folyón
Megjegyzés: A kép előterében dr. Sátori Ödön.
Forrás: Dr. Sátori Ödön hagyatéka

Az új helyszínre való átköltözésről Nádasi Antal visszaemlékezése részletesen beszámol. 1953. március végén napi két-három teherautó szállította át a kórház felszerelését és gyógyszerkészletét Mangjongdéből Hicshon környékére. Mindegyik gépkocsival egy-egy orvos is átköltözött az új helyszínre. Nádasi doktor beszámolt arról, hogy kocsijuk keresztülhaladt a lebombázott Phenjan külvárosán, valamint látták a kínai ellenőrzőpontokat, amelyeket az országúton két-három kilométerenként állítottak fel. A kínai katonák nappal zászlókkal, éjjel pedig pisztolylövéssel jelezték a légiriadók kezdetét. Nádasi doktor teherautója hajnalban ért el a két és fél évvel korábbi evakuálás kapcsán már említett Cshongcshon folyóhoz, ahol látták az egykor 50 ezres lélekszámú Hicshon város romjait, majd a serpentineken továbbhaladtak a hegyek irányába. Az új kórház barakkjait Nádasi doktor leírása szerint egy mellékfolyó árterületén állították fel, de a helyszín utólagos beazonosítása nem egyszerű. A régióban két folyó húzódik: a már említett Cshongcshon és a Hicshon. Az egyik visszaemlékezés folyamatosan Cshongcshon folyóról tesz említést, a másik viszont a Hicshon folyóról. Az biztos, hogy a kórház nem egy helyszínen helyezkedett el, hanem mintegy 12 kilométer hosszúságban a „folyó” mentén szétszórt parasztházakban.¹⁸⁸ A teljes költözködés 10 napig tartott, az utolsó tehergépkocsi 1953. április 2-án érkezett meg Hicshon város vidékére.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Az ötödik magyar orvoscsoporthoz tartozó dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász visszaemlékezésében mindvégig a Cshongcshon folyót említi. Forrás: A *Jalu-folyótól a 38. szélességi fokig*. Dr. Kulka Friggyessel 1956-ban készült rádióinterjú leírata. (Dr. Kulka Janina gyűjteménye.) 5.

¹⁸⁹ Dr. Nádasi Antal orvos levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

48. kép. Koreai asszonyok mosnak a folyóparton

Megjegyzés: Középen dr. Sători Ödön.

Forrás: Dr. Sători Ödön hagyatéka

Az ötödik magyar orvoscsoporth 1953 kora nyarán indult el a KNNDK irányába, amelynek tagja volt Sători Ödön orvos is, aki szintén nagyon érdekes visszaemlékezést hagyott az utókorra. Ebből kiderül, hogy az orvosok részére a Magyar Dolgozók Pártja egy búcsúfogadást rendezett a Margit-szigeten, majd a csoport június elsején elhagyta a magyar fővárost. A szovjet–kínai határt Mancsouli településnél érték el, ahonnan egy nyugati gyártmányú expresszvonaton folytatták útjukat Mukden felé. Az akkor 27 éves Sători doktor leírása szerint a szerelvény rendelkezett egy irodakocsival a magas rangú kínai funkcionáriusok számára, továbbá az utolsó vagon egy kilátókocsi volt, hogy menet közben lehessen élvezni a panorámát. Mindez elképzelhetetlen luxust jelentett a Magyarországról jövő orvosok számára. Mukdentől az orvoscsoporth egy normál személyvonattal folytatta útját, amelyen Észak-Koreába tartó kínai „népi önkéntesekkel” utaztak együtt. Mindegyiküknél géppisztoly volt, de a magyarok elsősorban azon döbbsentek meg, hogy egyenruhájukon nem szerepelt rangjelzés.¹⁹⁰

Antung határvárosnál a csoport pár tagja hosszas és kellemetlen beszélgetést folytatott a kínai vámhatósággal, mivel egyikük másfél kiló mákot akart magával vinni a főzéshez, amit a kínaiak a mákszemek opiáttartalma miatt törvénybe ütköző cselekedetnek tartottak. Az ügy tisztázását követően a csoport egy tehergépkocsi platóján átkelt az Amnok (Jalu) folyó hídján, aminek során megtapasztalták az első légitámadást is.

¹⁹⁰ Dr. Sători Ödön: *Koreai emlékeim I.* Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár. 2–4 (a továbbiakban: SÁTORI [é. n.] I.).

49. kép. Kormos Ilona nővér

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

A bombázógépek a hidat támadták, miközben a légvédelmi ágyúk nagy dörrenésekkel lőttek az ég felé. Shinüidzsuban helyi lakosok nagy tömege várta és üdvözölte az orvoscsoportot: magyar és észak-koreai zászlókat lengettek, valamint elénekelték a nemzeti himnuszokat is, miközben a háttérben folyamatosan hallatszottak a légvédelmi ágyúk lövései. Sátori doktor kiemelte visszaemlékezésében, hogy minden alkalommal, amikor egy-egy falut kerestek, a helyi lakosok kinyújtott hüvelykujjukat mutatták nekik barátságuk és tiszteletük jeleként. Egy völgyhöz érve a csoport teherautóját két repülő támadta meg, de szinte azonnal erős légvédelmi tűz vette kezdetét a környező dombokról, ahol kínai „népi önkéntesek” állomásoztak. A fenti jelenetet érdemes összevetni az első magyar orvoscsoport által két évvel korábban tapasztaltakkal, amikor tényleges légvédelem még nem létezett Észak-Koreában.¹⁹¹

¹⁹¹ SÁTORI (é. n.) I. 5.

50. kép. Egy amerikai repülőgépről lezuhant üzemanyagtartály
a magyar kórház egyik házának udvarán
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

Végül az ötödik orvoscsoporthoz megérkezett a folyóhoz, amelynek mentén a magyar kórház koreai parasztházakban és földbe ásott kórtermekben működött. Dr. Satori Ödön visszaemlékezése szerint a negyedik csoport tagjai lebarnulva, rangjelzések nélküli észak-koreai katonaruhában üdvözölték őket, ráadásul egy előre beszerzett disznóból magyaros ételeket készítettek fogadásukra. Az újonnan érkezők első értekezletén Pásztor Károly phenjani követ is jelen volt, aki nyomatékosan figyelmeztette a fiatal orvost és kollégáit, hogy a koreai nőkkel bármiféle intim kapcsolat kialakítása szigorúan tilos.¹⁹²

¹⁹² SÁTORI (é. n.) I. 10.

51. kép. Dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász és a repülőgép üzemanyagtartályából készült zubanyozó
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

Az újonnan érkezők rövidesen átélhették az első légitámadást a kórház ellen. Sátori doktor leírása szerint egy operáció közben hallotta meg a repülőgépek süvítő hangját, amelyek a kórház fölött köröztek, majd hirtelen egy hatalmas robbanás történt. Mivel az ablaküvegek is betörték, a magyar orvos be akarta fejezni az operációt, de 17 éves koreai asszisztensnője teljesen nyugodt maradt, és koreaiul kérdezte: „Moja? Hango isszümnikka?” (Mi az? Légitámadás van?) A lány nyugodtságát hallva Sátori doktor úgy döntött, hogy a műtőben marad, és befejezi az operációt.¹⁹³

1953 nyarának monszunidőszaka alatt a Hicshon folyó vízszintje jelentősen megnőtt. Egy alkalommal a magyarok egyik gépkocsija átkelés közben elakadt a folyómederben, így megpróbálták a Csepel tehergépkocsijukkal kivontatni a járművet. Három kínai katona és egy észak-koreai kapitány próbált segíteni nekik a folyó közepén, azonban az erős sodrás elragadta őket, holttestük soha nem került elő.¹⁹⁴ Hasonló tapasztalatról számolt be visszaemlékezésében Kormos Ilona nővér is, aki szintén az ötödik orvoscsoporthoz tartozott. Leírása szerint egy teherautó akadt el a megáradt folyó közepén, a sofőrnek sikerült kiúsznia a partra, viszont két észak-koreai katona az oldalára fordult járművön maradt. Mivel az este beálltával már nem lehetett kihozni őket, a folyóparton tüzet gyújtottak és egész éjjel a katonákhoz beszélve tartották bennük a lelket. Másnap egy koreai őrnagy megpróbálta kihozni őket egy tehén hátán, de a víz elsodorta és eltűnt. A visszaemlékezésből nem derül ki egyértelműen, hogy az eredetileg bajba jutott két

¹⁹³ SÁTORI (é. n.) I. 11.

¹⁹⁴ Dr. Sátori Ödön: *Koreai emlékeim II.* Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár. 1 (a továbbiakban: SÁTORI [é. n.] II.).

katona megmenekült-e, de valószínűleg igen, mivel a koreaiak csak az eltűnt őrnagy számára tartottak szimbolikus gyászszertartást. Kormos Ilona leírt egy olyan esetet is, amikor a magyar orvosok a csehszlovák kórház meglátogatására indultak, de az őket szállító dzsip a megáradt folyó közepén rekedt. A kocsiban öten utaztak, a látogatásnak megfelelően ünnepi ruhában, ami természetesen azonnal vizes lett. Szerencsére kínai katonák bukkantak fel a folyóparton, akik segítettek kihúzni az elakadt járművet. Az incidenst követően a férfiak és a nők egyaránt levették vizes ruháikat, és a csehszlovák kórház felé vezető úton a menetszéllel megszáritották azokat.¹⁹⁵

Kormos Ilona nővér visszaemlékezésében persze kevésbé szomorú vagy kellemetlen epizódokat is megemlégett hicshoni tartózkodásának idejéből. Egy alkalommal a nővér másodmagával a közeli faluba indult, és a folyó fölött épített ideiglenes hídon mentek át a túlpartra. Estére a folyó elvitte a hidat, ám szerencsére a közelben lévő észak-koreai katonák átvitték őket a másik partra. Leírása szerint könnyedén megtalálta a közös hangot a koreaiakkal, többször előfordult, hogy a helyi parasztnak behívták a nővért házaikba, ahol főtt burgonyával és kukoricával, valamint cigarettával kínálták.¹⁹⁶ Dr. Satori Ödön is megemlék egy érdekes epizódot hicshoni munkájával kapcsolatosan. Egy alkalommal a magyarok találtak egy üres üzemanyagtartályt, ami egy amerikai repülőgépről eshetett le. Ebből az alkatrészből a magyaroknak sikerült egy nonstop zuhanyberendezést építeniük úgy, hogy az ovális tartály csúcsán lyukakat fúrtak, majd belevezették a folyó vizét. Ezzel kellemes és állandó zuhanyozási lehetőségük lett a meleg hónapokra.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Kormos Ilona korábbi egészségügyi munkatárs 1986. november 23-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁹⁶ Kormos Ilona korábbi egészségügyi munkatárs 1986. november 23-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁹⁷ SÁTORI (é. n.) II. 1.

XII. A MAGYAR KÓRHÁZ TEVÉKENYSÉGE A FEGYVERSZÜNET UTÁN

Mint fentebb említettük, az ötödik magyar orvoscsoporthoz már Hicshon vidékén kezdte meg tevékenységét. A csoport vezetője, Berényi Béla arról számolt be összefoglaló jelentésében, hogy az orvosok számára a legnagyobb nehézséget a kórház decentralizáltsága jelentette.¹⁹⁸ A különböző helyszíneken lévő részlegeket patakok választották el egymástól, amelyek a monszunidőszak során folyóvá duzzadtak, és napokra lehetetlenné tették az egyes egységek megközelíthetőségét. A monszun során a kórtermek is eláztak, a felgyülemlett víz pedig elérte az ágyak magasságát. A műtő szintén egy parasztházban működött, ahol az operációk főként nappal zajlottak, az éjjeli műtétek esetén pedig – az elektromos áram hiánya miatt – elemes lámpával világítottak. A fertőtlenítést egy szénfűtéses autokláv készülékkel oldották meg, de a monszun idején elakadt a szén-utánpótlás, így az orvosok egyike átalakította a készüléket fafűtésesre.

Dr. Berényi Béla említést tett egy kisebb konfliktusról, amely a magyar orvosok és a kórház koreai parancsnoksága között alakult ki: utóbbi ugyanis megtiltotta a gyógyszerek kiadását a civil lakosságnak. A katonai tisztviselők azt hangsúlyozták, hogy az intézmény egy katonai kórház, miközben a magyar orvosok azzal érveltek, hogy a civil lakosságnak is szüksége van gyógyszerekre, ráadásul a térségben semmilyen más orvosi intézmény sincs. Továbbá összeütközést gerjesztett az is, hogy a koreai lakosság nem tudta, hogy a gyógyszerek kiadását a koreai parancsnokság tiltotta meg, csupán az realizálták, hogy a magyar orvosok nem adnak nekik gyógyszereket. A konfliktus végül kompromisszummal ért véget, így a penicillin és a sztreptomycin kivételével a gyógyszerek kiadhatóak lettek a helyi lakosoknak is. Berényi doktor jelentése megemlíti azt is, hogy a kórház gyógyszerraktára sajnos sokáig egy „rendkívül tudatlan és megbízhatatlan” koreai felcser irányítása alatt állt, akinek fogalma sem volt arról, hogy a raktár pontosan milyen gyógyszerekkel rendelkezik, így sok alkalommal azt közölte a betegekkel, hogy a nekik felírt gyógyszerek elfogytak.¹⁹⁹

A fegyverszünet 1953. július 27-i aláírását követően a koreai magyar kórház tevékenységi köre lényegesen békésebb lett. Augusztus utolsó napjaiban a kórház képviselőjében négy fő utazott Phenjanba, hogy részt vegyen az ország sebészeinek szakmai konferenciáján.

¹⁹⁸ Dr. Berényi Béla, az ötödik orvoscsoporthoz vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.

¹⁹⁹ Dr. Berényi Béla, az ötödik orvoscsoporthoz vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.

52. kép. Dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász két észak-koreai katonával Hicshon vidékén
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

53. kép. Egy vasúti híd torzója Hicshon vidékén
Forrás: Dr. Sători Ödön hagyatéka

A magyar kórház delegáltjainak egyike dr. Kulka Frigyes híres tüdőgyógyász volt, Kulka János színművész édesapja. Ahhoz, hogy elérjék a legközelebbi vasútállomást, mintegy 35 kilométert kellett gyalogolniuk a zuhogó monszunesőben, keresztezve több megáradt patakot, de végül rendben megérkeztek Phenjanba. A helyszínen tudták meg azonban, hogy a szervezők hibájából előadásait nem vették fel a konferencia programjába, csupán koreai kollégájukét, aki elkísérte őket a tanácskozásra. Visszatérve a magyar kórház békeidős tevékenységéhez, az orvoscsoport szeptembertől szűrővizsgálatokat indíthatott a helyi lakosság számára. Először a környékbeli iskola tanulóin végeztek szűrést tuberkulózisra, majd a hicshoni teherautógyár 240 munkását röntgenezték meg.

A fegyverszünet megkötésével kialakult új helyzetben a KNDK hatóságai úgy döntöttek, hogy a magyar kórházat áthelyezik az Észak-Hvanghe tartománybeli Szarivon városba. A helyi körülmények a kijelölt helyszínen azonban még nem voltak alkalmasak az orvoscsoport fogadására, így a kórház ideiglenes helyének Szongrim várost jelölték ki. 1953. október 16-án hat tehergépkocsi szállította el a kórház felszerelését és raktárkészletét a hicshoni vasútállomásra, ahol a felszerelést először sátrakban helyezték el, majd később egy tehervonatra pakolták. Mindeközben a kórház pár munkatársa – köztük Kulka Frigyes – előrement Szongrimba, hogy előkészítse a csoport szálláshelyeit. A helyi Népi Bizottság közreműködésével az előfutók rendben megoldották a feladatot, így egy fűthető épület állt az orvosok rendelkezésére. Dr. Böszörményi Miklós tüdőgyógyász, aki a hatodik orvoscsoport munkatársa volt, azt írta visszaemlékező levelében, hogy a szongrimi kórház főépülete korábban egy börtön volt.²⁰⁰ Az előkészületek Szongrimban mégis több időt vettek igénybe, mint ahogyan azt az orvosok tervezték, így 1953. november 1-jén a Hicshont elhagyó orvoscsoport először a magyar követségre ment. A külképviselet – minden valószínűség szerint – még ebben az időszakban is a Szopho-hegy völgyében működött, ahol több más szocialista ország követsége is elhelyezkedett. Az orvoscsoport három napot töltött a koreai állam ott lévő diplomáciai vendégházában, ahol teljes ellátásban részesültek. Az orvosok végül november 5-én költöztek át Szongrimba, bár útjuk nem volt mentes a nehézségektől. Teherautójuk ugyanis a rendeltetési hely közvetlen közelében elakadt, így a magyarok az utolsó 7 kilométert kénytelenek voltak gyalog megtenni.²⁰¹

Kormos Ilona visszaemlékezése szerint Szongrimba érkezve már lobogott a magyar zászló a kórház épületén. A helyi vasgyár igazgatója 50 kilogramm banánnal várta a csoportot, ami azt bizonyítja, hogy közvetlenül a háború után a délgyümölcs elérhető volt a KNDK-ban, és minden bizonnyal Kínából importálták. A nővér visszaemlékezéséből az is kiderül, hogy a magyarok megállapodtak a vasgyár igazgatójával, hogy a kijelölt kórházépület valamennyi helyiségébe bevezetik az áramot, illetve a gyár elkészíti a kórház számára szükséges vaságyakat is.²⁰²

²⁰⁰ Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

²⁰¹ Dr. Berényi Béla, az ötödik orvoscsoport vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.

²⁰² Kormos Ilona korábbi egészségügyi munkatárs 1986. november 23-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

Dr. Satori Ödön visszaemlékezése szintén megerősíti, hogy a magyar orvoscsoport feladatköre az új helyszínen gyorsan megváltozott, mivel a háborús sérülések helyett a járványokkal és az általános megbetegedésekkel kellett felvenniük a küzdelmet. Kezdetben nagyjából 1000 beteg várakozott folyamatosan a magyar kórház előtt, hogy ellátásban részesüljön. Az orvosok annyira gyorsan próbáltak dolgozni, amennyire csak lehetett, azonban egyszer előfordult, hogy egy magas láztól szenvedő kisgyerek még a várakozás közben meghalt. Ebben az időszakban az orvosok számos olyan betegséget tudtak alaposan megfigyelni, amelyekkel addig csak Patrick Manson 1898-ban kiadott *Tropical Diseases* című klasszikus orvosi könyvében találkozhattak. Satori doktor leírása szerint távolabb fekvő vidékekről is érkeztek betegek a kórházba, bár voltak köztük olyanok, akik nem feltétlenül valós problémákkal jöttek. Az egyik beteg például azért kereste fel a magyar orvosokat, hogy gyógyítsák meg kopaszágát.²⁰³

A hatodik magyar orvoscsoport 1954. február 19-én érkezett meg a KNNDK-ba, minden korábbinál nagyobb létszámmal. Az orvosok ugyanis a fegyverszünet miatt már magukkal hozhatták feleségeiket is, így az újonnan jövők összesen 47-en voltak. Dr. Böszörményi Miklós tüdőgyógyász azt hangsúlyozta visszaemlékezésében, hogy ők voltak az első olyan csoport, akik a kínai határtól már nem tehergépkocsik platóján, hanem vasúton utaztak le az észak-koreai fővárosba.²⁰⁴ A sínek mentén látták a bombatölcseket, valamint a vonat megállóinál az egykori települések maradványait. A háború nyomai Szongrimban és Szarivonban is jól láthatók voltak, többen éltek még mindig földbe ástott gödrökben. 1954 első felében a magyar kórház hónapokon át párhuzamosan működött a két helyszínen, a végleges átköltözés pontos időpontja nehezen rekonstruálható, minden valószínűség szerint az év közepén került rá sor. Szarivon a háborút megelőzően 50 ezer lakossal rendelkezett, de a magyar orvoscsoport megérkezésekor csupán 10-15 épen marad házat lehetett látni. Helyközi tömegközlekedés egyáltalán nem volt, teherautók és lovaskocsik is csak ritkán bukkantak fel, a lakosság pedig általában több tíz kilométert gyalogolt, ha el akart jutni az egyik településről a másikra. Böszörményi doktor megfigyelte azt is, hogy hajléktalan értelmiségi családok minden tulajdonukat a hátukon lévő zsákokban cipelve vándorolnak. Szarivonban a kórház előtti füves területen betegek százai várakoztak folyamatosan, hogy bejuthassanak az intézménybe, de a rendelkezésre álló ágyak száma korlátozott volt. Különösen a tuberkulózis volt elterjedt az országban, napi 70-80 új beteg érkezett a kórházhoz, de a tüdőosztályon lévő ágyak száma csupán 50 volt. A fentiek miatt Böszörményi doktornak nehéz döntést kellett hoznia a felvétellel kapcsolatosan: a csupán enyhe tünetekkel rendelkező betegeknek gyógyszert adott, és otthonukba bocsátotta őket, a rendkívül előrehaladott állapotban lévő és haldokló betegek felvételét szintén elutasította. A várakozó betegek közül csak azokat vehette fel az osztályra, akiknek állapotát a rendelkezésre álló terápiás lehetőségekkel még

²⁰³ SÁTORI (é. n.) II. 5.

²⁰⁴ Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

54. kép. Szétlőtt mozdony roncsai Hicshon vidékén
Forrás: Dr. Satori Ödön hagyatéka

55. kép. Lobog a magyar zászló a kijelölt kórházépületen Szongrimban
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

56. kép. A szongrimi kórházépület dr. Sántori Ödön felvételén
Forrás: Dr. Sántori Ödön hagyatéka

57. kép. Az ötödik magyar orvoscsoporthoz tartozók a szongrimi vasgyár előtt
Megjegyzés: Középen a gyár igazgatója, jobbról a harmadik
dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász.
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

megmenthetőnek ítélte.²⁰⁵ Böszörményi doktor visszaemlékezéséből kiderül, hogy csupán egyetlen alkalommal tért el a fentiektől: egy nagyon rossz állapotban lévő fiatal nő jött be a kórházba, akiről a röntgenvizsgálat beigazolta, hogy nem lehet megmenteni az életét. A nő elhagyta a kórházat, de aznap este Böszörményi doktort kihívták a kórház előtti területre, hogy vizsgálja meg az újonnan érkezett betegeket, ahol a várakozók között felismerte az említett nőt, aki kritikus állapotban volt, de mellette feküdt pár hónapos kisbabája is. A gyereket nem lehetett elválasztani anyjától, hiszen az anya még élt, ugyanakkor felügyelet nélkül sem lehetett hagyni. Böszörményi doktor így felvette a haldokló nőt az osztályra, a csecsemőt pedig a gyermekosztályon helyezték el. Pár nappal később a nő meghalt, a gyereket viszont biztonságosan át tudták adni a helyi árvaháznak.²⁰⁶

A tuberkulózison kívül Böszörményi Miklós megemlégett még egy súlyos betegséget, amely nagyon elterjedt volt a háború utáni Észak-Koreában. A betegség két tünete a vérköpés és az agyvérzés volt, hátterében pedig egy olyan baktérium állt, amely a nyers rákokban fordult elő. Mivel a koreaiak a *szeu-dzsot* nevű hagyományos étellel nagy mennyiségben fogyasztottak nyers rákot, a betegség komoly méreteket öltött. A magyar orvosok próbálták felhívni a helyi lakosok figyelmét a nyers rák fogyasztásának veszélyére, de nem sikerült lebeszélni őket a megszokott ételről. Amikor egy kisfiú a betegség következtében elhunyt, apja furcsa módon azt kérte a magyar orvosoktól, hogy jelen lehessen fia felboncolásánál. Kérését azzal indokolta, hogy személyesen akar meggyőződni a betegség pusztításáról, hogy azt személyesen mondhassa el a falujában élő embereknek. Az orvosok természetesen nem engedélyezték a jelenlétét.²⁰⁷

A magyar orvosok többször is megtapasztalták, hogy a koreaiak nagyon tisztelik a tudást és a műveltséget. Erős tudásszomj is jellemezte őket, ami nagyon szimpatikus volt az orvosoknak. Böszörményi doktor például megfigyelte, hogy Szarivon egyetlen könyvesboltjában fiatal férfiak képesek voltak órákon keresztül állva olvasni a könyveket, amelyek megvásárlására nem volt elég pénzük. A koreaiak kötődése a könyvekhez ugyanakkor néha túlzó reakciókat is eredményezett: a tüdőgyógyász visszaemlékezése szerint egyes koreai kollégái, akik még régi német orvosi könyvekből tanultak, nem voltak hajlandók elfogadni, hogy a régi tankönyveik már jócskán elavultnak számítanak.

Böszörményi Miklós visszaemlékezésében megemlégett egy olyan epizódot is, amelyből a koreaiak kissé infantilis karakterére lehet következtetni. 1954 kora őszén a szarivoni hatóságok elhatározták, hogy központi fűtést fognak felszerelni a magyar kórházban. A célra felhasználható egyetlen kazán azonban a helyi pártbizottság épületében működött, így azt leszerelték és átszállították a kórházba. Az új fűtés felszerelése elég lassan haladt, de a koreaiak többször is megnyugtatták a magyarokat, hogy november 7-ére, a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” évfordulójára biztosan készen lesznek a munkával. A határidő közeledtével,

²⁰⁵ Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

²⁰⁶ Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

²⁰⁷ Koreában járt két ember... *Új Hírnök*, 1997. augusztus 30.

58. kép. Dr. Böszörményi Miklós tüdőgyógyász
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

október végén Szarivon teljes lakossága önkéntes társadalmi munkára vonult fel, hogy segíd-
kezzen a magyar kórház központi fűtésének felszerelésében, amely november 7-ére végül be is
fejeződött. A koreaiak a munka sikeres elvégzésének alkalmából egy nagyszabású ünnepséget
tartottak, de néhány nap múlva kiderült, hogy a csöveket rosszul kötötték össze, és a központi
fűtés nem működik. Annak ellenére, hogy a magyar orvosok kis fűtőtesteket helyeztek el
a kórtermekben, a tél folyamán nagyon hideg volt az egész kórházban, különösen a gyermek-
osztályon, ahol az egyik beteg meg is fagyott.²⁰⁸

A felsorolt nehézségek ellenére a hetedik magyar orvoscsoport 1955. március 10-én
már alapvetően rendezett körülmények között kezdhette meg munkáját a szarivoni kór-
házban. A 40 fős csoportban több olyan személy is érkezett, akik a korábbi csoportokban
dolgoztak, így már komoly koreai tapasztalatokkal rendelkeztek. Az ötödik csoport tüdő-
gyógyászként többször említett Kulka Frigyes egy későbbi rádióinterjújában elmondta,

²⁰⁸ Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

59. kép. A hatodik magyar orvoscsoporthoz tartozó orvos egyik tagjának fényképe Szarivon városról
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

hogy második koreai szolgálata idején már volt lehetőségük arra, hogy a tuberkulózisban szenvedő betegeket jó klímával rendelkező falvakban helyezték el. A szarivoni magyar kórház három ilyen falut patronált. Az Észak-Phjongan tartománybeli Jongbjonban pedig segítettek létrehozni a KNDK első sebészeti tüdőkórházát. Kulka doktor több mint szimbolikusan tekintette, hogy a jongbjoni kórház melletti hegy a Jak-san, azaz „Gyógyszer-hegy” nevet viselte. A helyi lakosok gyógyító erőt tulajdonítottak a hegynek, amelyről még egy népdal is szólt.²⁰⁹

A negyedik csoport röntgentervezőként dolgozó Gera László szintén vállalkozott az újabb koreai szolgálatra. Mintegy 30 évvel később írt visszaemlékező leveléből kiderül, hogy a hetedik csoport már nem vonattal, hanem repülőgéppel tette meg az utat a Távol-Keletre. Moszkvában a csoportot két részre osztották, majd két kis repülőgépen szelték át Ázsiát. Gera László gépe érkezett meg elsőként az észak-koreai fővárosba, a másik gép csak 6-8 órással később, így az elsőként érkezők a magyar nagykövetség udvaráról figyelhették, amint a csoport másik felének gépe a folyó túloldalán leszáll. Gera Lászlót gyakran hívták különböző vidéki kórházakba, ahol magyar gyártmányú röntgengépeket használtak, és valamilyen karbantartásra volt szükségük. Egy ilyen alkalommal egy kis hétszemélyes repülőgéppel vitték le vidékre, amelyet a háborúban ejtőernyősök ledobására használtak. A kis gép nem is rendelkezett ülésekkel, hanem padok voltak a fedélzetén.²¹⁰

²⁰⁹ A *Jalu-folyótól a 38. szélességi fokig*. Dr. Kulka Friggyessel 1956-ban készült rádióinterjú leirata (dr. Kulka Janina gyűjteménye), 7.

²¹⁰ Gera László röntgentervező 1986 novemberében kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

60. kép. Dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász a hamhüngi kórház egyik orvosával, aki tüdősebész kívánt lenni
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

61. kép. Dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász a KNDK első tbc-ambulanciájának munkatársaival
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

62. kép. Dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász egy Pak Cshang Sik nevű férfival az Észak-Phjongan tartománybeli Jongbjonban 1956. január 24-én
Megjegyzés: A kép hátoldalán a következő kézzel írt koreai szöveg szerepel:

„Nagy jótevőmnek, Tisztelt Kulka tanár úrnak.
Sohasem fogom elfelejteni!
Szülőhelyem Korea
Észak-Hamgjong tartományának Kildzsu járása,
Pongam falu 2-ik szakasza.
Pak Cshang Sik.”

Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

63. kép. Az Észak-Phjongan tartománybeli Jongbjon kórházának orvos- és nővérgárdája
Megjegyzés: Középen dr. Kulka Frigyes tüdőgyógyász.
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

64. kép. Az elutazó hetedik magyar orvoscsoporthat búcsúztatása
a szarivoni kórházban 1956. február 17-én
Forrás: Dr. Kulka Janina gyűjteménye

65. kép. Gera László röntgentechnikus
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

XIII.

AZ 1956-OS FORRADALOM HATÁSAI ÉS A SZARIVONI KÓRHÁZ ÁTADÁSA

A nyolcadik és egyben utolsó magyar orvoscsoporth 1956. február 14-én érkezett meg a KNDK-ba. A 33 fős csoport tagja volt többek között dr. Gyarmati László, Radnóti Miklós költő sógora, akinek hagyatékában több kiváló minőségű fénykép maradt fenn az utókor számára a korabeli észak-koreai mindennapokról. Szintén a csoport tagja volt Nagy Mária műtősnő, aki a harmadik csoport tagjaként már szolgált a KNDK-ban. Visszaemlékezéséből kiderül, hogy Moszkvától Phenjanig kényelmes hálókocsiban utaztak, a szarivoni kórházat pedig „európai színvonalúhoz hasonlóan” találta. A műtősnő leírta azt is, hogy társaival elment megnézni egykori munkahelyét Mangjongdében, ahol a korábbi kórházépületben már kadétiskola működött vörös szőnyegekkel díszítve. Az épületbe külön engedéllyel mehettek be, de ő kirohant a hátsó kertbe, hogy megnézzze a csoport bunkereit, amiket már nem talált. Hasonlóképpen nem találta meg a nők szállásaként szolgált kis koreai házat sem, az egykori Nam-ri falu helyén pedig már rizsföldek voltak.²¹¹

Visszatérve a nyolcadik orvoscsoporth tagjaihoz, ki kell emelni dr. Fazekas Lajos belgyógyászt is, aki 1957 áprilisától *Nincs titokzatos dolog Keleten* címmel 11 részből álló cikksorozatban számolt be helyszíni tapasztalatairól a *Félegyházi Közlöny* című lap hasábjain. Fazekas doktor részletes leírásából kiderül, hogy Szarivon város lakossága a háború következtében csak 100 ezer fő volt, de a kórház egész Észak-Hvanghe tartomány 1,5 milliós népességét igyekezett kiszolgálni. A 400 ágygal rendelkező intézményben különböző osztályok működtek, rendelőintézet keretében szakrendelést biztosítottak, továbbá bentlakásos felcseriskolát és nővérképzőt tartottak fenn. A kórház valamennyi osztályát egy-egy magyar orvos vezette, munkájukat koreai „alorvosok” segítették, akik főként frissen végzett fiatalemberek voltak. A magyar orvosok szállása a kórház területén volt, mellette magyar konyha működött, amelyet magyar szakács vezetett.²¹² A nyári meleg elviseléséhez a szarivoni magyar kolónia egy beton úszómedencét épített magának, amelyet a magyar orvosok az ügyeleti időtől függően nappal és éjszaka is használtak.²¹³

²¹¹ Nagy Mária korábbi egészségügyi munkatárs levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.

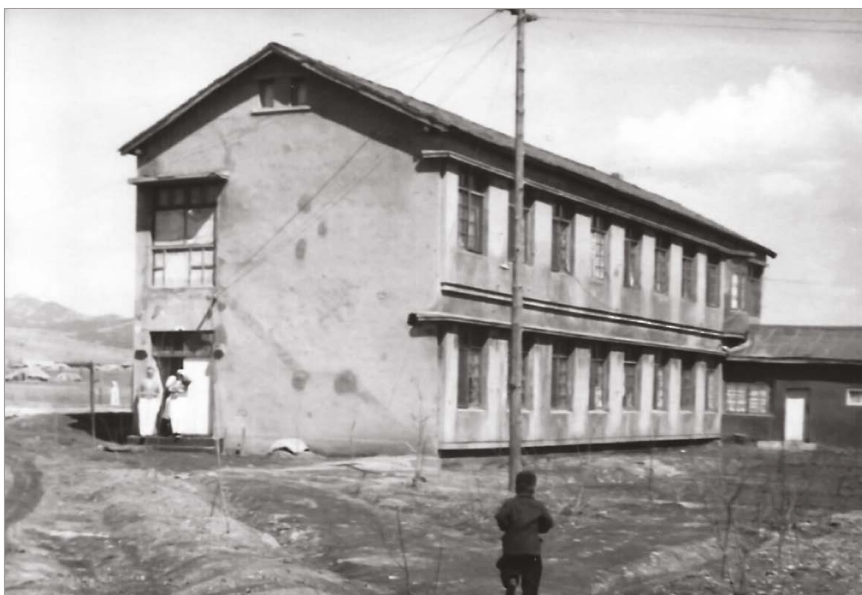
²¹² FAZEKAS 1957a.

²¹³ FAZEKAS 1957b.

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

66. kép. A magyar kórház főépülete Szarivon városban 1956-ban
Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

67. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozók lakókörlete a szarivoni kórházban
Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

68. kép. Dr. Fazekas Lajos belgyógyász a Csooszon Minjong Hangkong légitársaság gépe előtt a phenjani repülőtéren 1956 márciusában

Megjegyzés: A kép hátoldalán szereplő feljegyzés szerint a belgyógyász szakorvos a keleti partvidéken lévő Hamhüing városba indult.

Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

69. kép. A magyar orvoscsoporthoz tartozó kórház Hedzsü városában 1956 áprilisában

Megjegyzés: Jobbról a harmadik dr. Fazekas Lajos belgyógyász.

Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

70. kép. A nyolcadik magyar orvoscsoporthoz tartozó tagok egyikének fényképe
Szarivon város május elsejei felvonulásáról
Forrás: Fortepan

71. kép. A nyolcadik magyar orvoscsoporthoz tartozó tagok amerikai katonai rendészekkel
Panmindzsonban 1956. szeptember 4-én

Megjegyzés: Jobbról a második dr. Szederkényi János kórházigazgató,
baloldalt az amerikai katonai rendész mellett dr. Fazekas Lajos belgyógyász.

Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

72. kép. A nyolcadik magyar orvoscsoporthoz tartozó egyik tagjának fényképe a panmindzsoni barakkokról
Forrás: Fortepan

73. kép. Dr. Magyar Miklós főorvos, az egyetlen magyar állampolgár,
aki koreai missziója következtében vesztette életét
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

74. kép. Práth Károly nagykövet beszéde a kétnyelvű emlékoszlop leleplezésekor
Megjegyzés: A fényképet dr. Gyarmati László – Radnóti Miklós költő sógora – készítette.
Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

Fazekas doktor visszaemlékezése is megerősíti, hogy az 1950-es évek derekán a KNDK-ban dolgozó külföldiek mennyire szabadon mozoghattak az országban. A belgyógyász leírása szerint 1956 szeptemberében többedmagával látogatást tett Panmindzsonban, ahol közös fényképet is készíthettek az ott szolgáló amerikai katonai rendszerekkel. Beszámol egy mulatságos incidensről is, amelynek során – szintén ma már elképzelhetetlen módon – egy dél-koreai riporterrel találkoztak a határtérségben. Az illető percek leforgása alatt tucatnyi fényképet készített a csoportról, aminek okát a magyarok nem tudták megérteni. A demilitarizált övezetben működő Semleges Megfigyelő Bizottság csehszlovák tagjai azonban elmondták nekik, hogy a riportert minden bizonnyal dr. Szederkényi János kórházigazgató zavarta meg. Azt hitte ugyanis, hogy az elegáns megjelenésű, ősz hajú és kecskeszakállat viselő férfi valami nemzetközi hírvé politikai vezető lehet.²¹⁴

Fazekas doktor utólagos beszámolóiban értelemszerűen nem szerepelhetett, hogy a magyar forradalom zűrzavaros napjaiban őt bízták meg azzal a feladattal, hogy egy súlyosan megbetegedett kollégáját megpróbálja hazaszállítani Budapestre. Magyar Miklós főorvos egy *chloramphenicol* nevű szer következtében betegedett meg, repülőgéppel

²¹⁴ FAZEKAS 1957a.

75. kép. Práth Károly nagykövet és az utolsó magyar orvoscsoporthoz tartozók a két nyelvű emlékoszlop előtt a szarivoni kórház kertjében

Megjegyzés: A fényképet dr. Gyarmati László – Radnóti Miklós költő sógora – készítette.

Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

próbálták sürgősséggel hazajuttatni, de a moszkvai átszállás nagy idővesztést okozott, ráadásul a forradalmi események miatt a repülőgép Budapest helyett csak Prágában tudott leszállni. A beteg végül a prágai reptéren halt meg.²¹⁵ Fazekas doktor fiának elmondása szerint a holttest hazaszállításához végül a szovjet katonaság nyújtott segítséget. Ezzel Magyar Miklós főorvos lett az egyetlen magyar állampolgár, aki közvetetten a KNDK-ban folytatott orvosi tevékenysége miatt vesztette életét.²¹⁶

1956 szeptemberétől kezdődően a kórház hivatalos dokumentumaiban már nem szerepel Rákosi Mátyás neve, ami nyilván nem volt független fejlemény a magyar pártfőtitkár kegyvesztetté válásától és szovjet emigrációba kényszerítésétől. Miként Práth Károly nagykövet 30 évvel később írt visszaemlékező levelében leszögezte, misszióvezetői működésének legnehezebb időszaka 1956 ősze volt.²¹⁷ A magyar forradalom kitörését követően a kórház dolgozói is értesültek a budapesti eseményekről, sőt közülük többen

²¹⁵ Bodó et al. 2005, 248.

²¹⁶ A szerző beszélgetése dr. Fazekas Tamás kardiológus szakorvossal, dr. Fazekas Lajos belgyógyász főorvos örökösével (Szeged, 2014. december 19.).

²¹⁷ Práth Károly korábbi phenjani nagykövet 1986. november 26-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

táviratokat is kaptak hozzátartozóiktól. Egy bőrgyógyász szakorvos – miután táviratot kapott arról, hogy családja elhagyta Magyarországot – kollégái között felvetette a diszsidálás gondolatát. A bőrgyógyász Panmindzsonon keresztül meg is próbálta elhagyni a szocialista tömb területét, de a KNDK hatóságai még Keszongnál feltartóztatták. Práth Károly nagykövet jelentése szerint a bőrgyógyász később ironikusan hangsúlyozta, hogy párttagsága ellenére mindig is „fasiszta volt és fasiszta maradt”.²¹⁸

Práth Károly jelentésében beszámolt arról is, hogy a fenti személytől függetlenül egy röntgenorvos és egy gyermekgyógyász is el akarta hagyni a KNDK-t. A két renitens ráadásul azzal a javaslattal állt elő, hogy valamennyi orvos kérje ki útlevelét a phenjani magyar nagykövetségtől, majd Kínába utazva ajánlják fel szolgálataikat a Nemzetközi Vöröskeresztnek. 1956. november 5-én reggel az események felgyorsultak, ugyanis a gyermekgyógyász bejelentette távozását, a röntgenorvos pedig közölte, hogy életében először „megragadja sorsának irányítását”. A kedélyek lecsillapítása érdekében Práth Károly aznap délben személyesen leutazott Szarivonba, ahol összehívta az orvoskollektívát, továbbá ismertette a hírt, hogy megalakult a „Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány”, így a „rend” rövidesen helyreáll Magyarországon. A nagykövet arra kérte a kollektíva tagjait, hogy őrizzék meg a magyar orvosok becsületét, amelyet több év munkájával vívtak ki a KNDK-ban. A három összecsomagolt orvos közül a bőrgyógyász végül a nagykövet szavaira visszalépett távozási szándékától, a gyermekgyógyász és a röntgenorvos esetében ugyanakkor a kollektíva arra az álláspontra helyezkedett, hogy már „nem hajlandók egy fedél alatt lenni velük” a továbbiakban. Emiatt a nagykövetség a két orvos részére megváltotta a Budapestre szóló vonatjegyet, és lépéseket tett az útvonal „feltétlen betartása” érdekében.²¹⁹

1956. november 8-án Szederkényi János kórházigazgató levélben számolt be a történeletről a budapesti Egészségügyi Minisztériumnak, amelyben megindokolta a két orvos azonnali hazaküldésének szükségességét. A levél megemlíti, hogy a gyermekgyógyász bűnlajstromán szerepelt az is, hogy egyszer a kórház egyik női munkatársát „lekurvázta”.²²⁰ Práth Károly nagykövet 1957. április 10-én kelt összefoglaló jelentéséből kiderül, hogy a két hazaküldött orvos ügye nem ért véget. Egyrészt az illetők Magyarországon felkeresték több volt kollégájuk családtagjait, hogy beszámoljanak nekik a forradalom időszakában történeletről. Ennek eredményeképpen pedig a feleségek közül többen „árulóként” kezdték férjükre tekinteni. Másrészt a két orvos Magyarországon egyetemi oktatói kinevezést kapott, ami nem gyakorolt jó hatást a Koreában maradt kollektíva hangulatára, több orvos már csak azt várta, hogy megbízatásának lejártával ő is hazamehessen. Práth Károly összefoglaló jelentéséből az is kiderül, hogy a szarivoni kórház MSZMP-alapszervezetének

²¹⁸ Práth Károly phenjani nagykövet 1956. november 14-i jelentése. MNL OL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz 13/g.

²¹⁹ Práth Károly phenjani nagykövet 1956. november 14-i jelentése. MNL OL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz 13/g.

²²⁰ Dr. Szederkényi János kórházigazgató 1956. november 8-án kelt levele. MNL OL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz 13/g.

76. kép. A szerző mint Magyarország a Koreai Köztársaságba és a KNDK-ba is akkreditált nagykövete az emlékoszlop előtt Észak-Hvanghe tartomány Népi Kórházában
Forrás: a szerző tulajdona

alakuló gyűlésén 14 fő vett részt, de közülük csupán hárman – az igazgató, egy műtő és a szakács – kérték felvételüket a létrejövő szervezetbe.²²¹

Práth Károly nagykövet 30 évvel később írt visszaemlékező levelében leszögezte, hogy az 1956-os forradalomnak nagy szerepe volt abban, hogy a következő év során a magyar egészségügyi csoportok tevékenysége a KNDK-ban befejeződött.²²² Az intézmény átadásáról szóló jegyzőkönyvet 1957 júniusában írták alá, a kórház azóta a KNDK Egészségügyi Minisztériumához tartozik. A magyar orvosok munkájának emlékét egy kétnyelvű emlékoszlop őrzi a kórház kertjében.

²²¹ Práth Károly phenjani nagykövet 1957. április 10-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/b.

²²² Práth Károly korábbi phenjani nagykövet 1986. november 26-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

XIV.

A KNDK-NAK NYÚJTOTT MAGYAR EGÉSZSÉGÜGYI TÁMOGATÁS UTÓÉLETE

A magyar orvoscsoporthoz tagjai, akik a koreai háború alatt és azt követően a KNDK-ban dolgoztak, az észak-koreai – magyar kétoldalú kapcsolatok fontos és szimbolikus személyei maradtak egészen a közép- és kelet-európai rendszerváltozások időszakáig. Az idős orvosokat és nővéreket a KNDK budapesti nagykövetsége rendszeresen meghívta éves ünnepi fogadásaira, illetve az egykori csoporttagok közül többeknek lehetősége nyílt még egyszer ellátogatnia a távol-keleti országba. Dr. Satori Ödön 20 évvel koreai szolgálatának vége után utazhatott ismét az országba egy magyar atlétacsoport kíséretjeként. Satori doktor magával vitte a KNDK-tól kapott állami kitüntetését is Phenjanba, majd a vendéglátók által rendezett fogadáson kitűzte zakójára. Miután a helyi tisztviselők észrevették a kitüntetést, az orvost azonnal átköltöztették szállodai szobájából egy luxusapartmanba, továbbá egy miniszterhelyettes külön fogadást adott a tiszteletére.²²³ Egy másik orvos, a harmadik csoportban radiológusként szolgáló Bonta János szintén az 1960-as években látogathatott el ismét Észak-Koreába. Visszaemlékezése szerint elvitték őket Mangjongdébe, ahol az egykori kórházépületet már a Mangjongdei Forradalmi Iskola használta, így nem mehettek be. Hasonlóképpen egykori helyi kollégáival sem találkozhatott. Bonta doktor a vele készült interjúban megemlítette azt is, hogy kisebb kellemetlensége származott abból a kis operaházi látcsőből, amit magával vitt az útra, amelyet az észak-koreai hatóságok valószínűleg valami kémeszköznek gondoltak.²²⁴ Bonta doktor elmondása szerint ennél azonban jóval megdöbbentőbb volt az a bánásmód, amiben egy volt koreai nővér részesült. Az illető nő egy magyar orvoshoz ment feleségül, majd – valószínűleg Bonta doktorral egy időben – hazalátogatott a KNDK-ba, ahol viszont csak a visszautazása előtt egy órával kapott engedélyt arra, hogy találkozzon rokonságával.²²⁵

Az 1980-as évek közepétől az idősödő orvosok és nővérek egy laza szervezetbe tömörültek, amelynek hivatalos vezetője Kulka Frigyes tüdőgyógyász lett, aki az ötödik és a hetedik csoportban is szolgált. A főszervező azonban Heltai Tibor volt, aki az első és a második csoportban is beszerezésekért és utánpótlásért felelős munkatársként

²²³ SÁTORI (é. n.) II. 3.

²²⁴ BIHARI 1990.

²²⁵ BIHARI 1990.

77. kép. A magyar orvoscsoporthoz által használt mangjongdei kórház
a Mangjongdei Forradalmi Iskola épülete lett

Megjegyzés: A KNDK által közreadott propagandafelvétel.

Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy C-230

dolgozott.²²⁶ 1983-ban Heltai egy hónapot töltött Phenjanban a magyar nagykövetség vendégeként, majd 1985-ben megszervezte a magyar orvoscsoporthoz 47 tagjának

²²⁶ A róla szóló újságcikk tanúsága szerint Heltai Tibor élete több mint kalandosnak nevezhető. 1944-ben Magyarország északi részén csatlakozott a szovjet csapatokhoz, majd a német vonalak mögé vezette őket. A második világháború után Tata párttitkáraként szolgált, majd navigátor lett a Maszovlet légitársaságnál, illetve a privát tulajdonú bankok és vállalatok államosításánál is tevékenykedett. A koreai háború idején az első és a második orvoscsoporthoz beszerzőjeként dolgozott. 1956-ban fegyverrel harcolt az „ellenforradalmárok” ellen, tehát a felkelőkkel szemben a szovjet csapatokat segítette. Részt vett a vietnámi háborúban is, a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar delegáltjaként Saigonban tartózkodott. Az 1980-as években aktív tagja volt számos különböző egyesületnek, illetve gyakran tartott előadásokat észak-koreai és dél-vietnámi tapasztalatairól. Rózsa 1986.

78. kép. Pásztor Károly követ – az első sorban jobbról a második – a mangjongdei kórházban
 Megjegyzés: Az első sorban középen Kvon O Dzsik volt budapesti követ,
 a hátsó sorban jobboldalt Hvang Szu Bong őrnagy, a kórház igazgatóhelyettese.
 Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Fotóarchívum

beutazását a KNDK-ba, hogy részt vehessenek a japán gyarmati uralom alóli felszabadulás 40. évfordulójának ünnepségein. Egy visszaemlékezés tanúsága szerint a csoport Moszkvából közvetlen légijáratral repült Phenjanba, az Iljuszin utasszállító a távolságot csupán 8 óra alatt tette meg. (Összehasonlításképpen megemlítendő, hogy az orvosok többsége az 1950-es években a transzszibériai vasútvonalon jutott ki Észak-Koreába, ami több mint egy hetes vonatutat jelentett.) A csoport 16 napot töltött a KNDK-ban, meglátogatták „korábbi munkahelyüket”, ami minden valószínűség szerint a szarivoni kórházat jelentette. Természetesen elvitték őket a Gyémánt-hegységbe is. A visszaemlékezés tanúsága szerint az idős orvosokat lenyűgözte az ország fejlettsége, különösen az újjáépült főváros volt összehasonlíthatatlan az 1950-es évekből megmaradt emlékképeikkel.²²⁷ Az utazáson Kulka Frigyes is részt vett, lányának visszaemlékezése szerint ugyanakkor nem mehettek be a kórházépületbe, ahol egykor dolgoztak.²²⁸

Visszatérve Heltai Tibor személyéhez, az egykori beszerzésekért és utánpótlásért felelős munkatárs úttörő szerepet játszott a magyar kórház történetének dokumentálásában is. Az 1980-as évek második felében Heltai arra kérte egykori kollégáit, hogy írják le koreai emlékeiket, majd az emlékező leveleket egy kötet összeállításának tervével együtt gyűjtötte. Megkereste a Phenjanban szolgált misszióvezetőket is: Simics Sándor, az első

²²⁷ Gera László röntgentechnikus 1986 novemberében kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

²²⁸ Dr. Kulka Janina 2020. november 23-án küldött e-mail-üzenete a szerzőnek.

79. kép. Práth Károly nagykövet (balról) látogatása a szarivoni kórházban
Megjegyzés: A fényképet dr. Gyarmati László – Radnóti Miklós költő sógora – készítette.
Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

követ már 1978-ban elhunyt, viszont Pásztor Károly ezredes, aki eredetileg hivatásos katona volt, és 1951–1954 között vezette a magyar követséget, válaszolt Heltainak.²²⁹ Az akkor már több mint 70 éves férfi Miskolcon élt, egészsége megrendült, és kézzel írott levélben számolt be emlékeiről az orvoskollektívának. Beszámolt arról, hogy kinevezésekor Rákosi Mátyás pártfőtitkár magához rendelte, majd a beszélgetés során váratlanul megkérdezte, hogy miért hordja a jeggyűrűjét. A kérdéssel valószínűleg figyelmeztetni akarta az újdonsült követet, hogy a párt szolgálata a családi kötelékeknel is fontosabb, mindenestre Pásztor azonnal levette ujjáról a gyűrűt, ami miatt a felesége – aki Magyarországon maradt – nagyon szomorú volt. Pásztor visszaemlékező levele szerint kínai útjai során gépkocsiját rendszeresen megrámadták a repülőgépek; első kocsiját – egy szovjet gyártmányú Pobedát – teljesen átluggatták a lövedékek. Az idős férfi visszaemlékezésében több más olyan alkalmat is említett, amikor ki kellett ugrania új kocsijából, hogy fedezéket keressen magának, egyszer például az újonnan készítettett

²²⁹ Pásztor Károly (1913–?) hivatásos katona, kommunista tisztviselő. Szegényparaszti családban született a Felvidéken, fiatalon a Diósgyőri Vasműben dolgozott. A második világháborút követően a Magyar Néphadsereg hivatásos tisztje lett. Egyetlen diplomáciai külszolgálatát a KNDK-ban töltötte.

80. kép. Az utolsó magyar orvoscsoporth távozása után egy évvel, 1958-ban Práth Károly nagykövet magyar állami kitüntetésekkel adta át a szarivoni kórház dolgozóinak

Megjegyzés: A fénykép az átadási ünnepség után készült. Az ülő sorban jobbról az ötödik Han Szor Ja (1900–1976) író, aki abban az időszakban a KNDK kulturális életének meghatározó személyisége volt.

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium

fehér öltönyében kellett hasra feküdnie a sáros rizsföldön, ráadásul a mocsaras talajban egyik cipőjét is elhagyta. Írt a rendkívül rossz állapotban lévő koreai utakról is, amelyeken a járművek kerekei mély nyomvájukat csináltak, az utak ráadásul mindig porosak voltak, így a repülőgépek már a porfelhőről is észrevették a mozgó járműveket. Kézzel írott levelében Pásztor hangsúlyozta, hogy nagyon megkedvelte a koreaiakat kint tartózkodása során, ugyanakkor még mindig nem érti, hogy a Külügyminisztérium miért rendelte be külszolgálatának vége előtt. A hirtelen hazahívás miatt jóformán el sem tudott búcsúzni koreai partnereitől.²³⁰ A történeteket több mint fél évszázad távlatából vizsgálva úgy tűnik, hogy a követ berendelésének oka ugyanaz volt, mint kinevezéséé. Pásztor Károly hivatásos katona volt, akinek helytállására a háború során volt szükség, a fegyverszünet megkötését követően viszont már más típusú kádert akartak a misszió élén látni. Ezt a feltevést támasztja alá az is, hogy a következő misszióvezető megérkezésével a kapcsolatok nagykövetségi szintre emelkedtek.

A missziót 1954–1956 között vezető Szarvas Pál nagykövet 1971-ben elhunyt, így a magyar kórházzal kapcsolatos emlékek összegyűjtésén munkálkodó Heltai Tibornak csupán Práth Károly nagykövettel sikerült felvennie a kapcsolatot, akik 1956–1961 között vezette a külképviseletet.²³¹ Az idős nagykövet hosszú levelet írt az orvosoknak,

²³⁰ Pásztor Károly korábbi koreai magyar követ 1986. november 6-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

²³¹ Práth Károly (1910–1994) kommunista munkás és diplomata. Fiatalon csatlakozott a munkásmozgalomhoz, a Nemzetközi Brigádok tagjaként harcolt a spanyol polgárháborúban. 1942-ben

81. kép. Észak-Hvanghe tartomány Népi Kórházának főkapuja Szarivon városban napjainkban
 Megjegyzés: A kapun lévő felirat szövege: „Kim Ir Szen és Kim Dzsong Il elvtárs örökké velünk marad.”
 Forrás: a szerző tulajdona

amelyben felidézte, hogy 1956 júliusának elején indultak el feleségével a KNDK-ba, ráadásul neje az út során magas láztól szenvedett. A házaspár egy napot Moszkvában töltött, ahol Práth már járt 1943-ban, miután abszolválta partizánképzését a szovjet Vörös Hadseregben. Akkoriban a moszkvai házak még álcázásképpen mind homokszínűre voltak festve. A nagykövet és felesége repülőgépen Novoszibirszkbe, majd Pekingbe utazott, ahonnan vasúton folytatták útjukat Észak-Korea felé. Phenjanba érkezve a diplomata döbbenet tapasztalta a vasútállomás hiányát, valamint a pusztítás nyomait. Másfél hónappal megérkezésük után a nagykövet feleségét kritikus állapotban szállították a szarivoni magyar kórházba: a nő vérhasban szenvedett, ami akkor Magyarországon már gyógyítható volt, de a KNDK-ban a kezeléshez szükséges gyógyszer sajnos nem volt elérhető. A nagykövet visszatekintése szerint mindennap meglátogatta feleségét a kórházban, de az igazgató felhívta figyelmét, hogy készüljön fel a legrosszabb eshetőségre. Végül a magyar orvosok be tudtak szerezni egy svájci gyártmányú gyógyszert, ami hatásosnak bizonyult, így a magas rangú beteg két hét alatt felépült. Mint korábban említettük, Práth Károly évtizedek távlatából megerősítette, hogy phenjani munkája során a legnehezebb

munkaszolgálatosként a keleti frontra küldték, ahol 1943-ban átszökött a szovjet csapatokhoz. Partizánként nyugat-ukrajnai és észak-magyarországi területeken harcolt. Az 1950-es évek elején pártfunkcionárius, majd 1956–1961 között phenjani, 1961–1963 között pedig szófiai nagykövet.

periódust az 1956-os forradalom időszaka jelentette, és az eseményeknek nagy szerepe volt a kórház egy évvel későbbi átadásában.²³²

Az 1980-as évek végén az idős orvosok közül néhányan csatlakoztak a Partizánszövetséghez, amely a második világháború idején az ellenállásban részt vevő személyeket fogta össze. 1989-ben a szervezet neve Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségére változott, de a koreai múlttal rendelkező idős orvosok laza közössége továbbra is a szervezet égisze alatt működött. Érdekes megemlíteni, hogy 1989 őszén – miután Magyarország és Dél-Korea felvette a diplomáciai kapcsolatot, sőt Ro Te Vu dél-koreai államfő is ellátogatott Budapestre – az idős orvosok nem várt angol nyelvű leveleket kaptak állítólagos dél-koreai magánszemélyektől. A titokzatos levelek szerzői a magyar – dél-koreai kapcsolatépítés veszélyességére hívták fel olvasóik figyelmét. Az idős orvosok közül ugyanakkor többen is feltették magukban a kérdést, hogy az állítólagos dél-koreai személyek vajon honnan tudták a postacímüket, ami ráadásul nem egy esetben többször változott is. Az angol nyelvű leveleket minden valószínűség szerint a KNDK propagandagépezete gyártotta a Budapesten lévő észak-koreai külképviselet hathatós közreműködésével.²³³

Az idős orvosok laza közösségének köztisztelőben álló vezetője, Kulka Frigyes 1989 őszén elhunyt, ugyanakkor az említett Heltai Tibor igyekezett mindent megtenni az orvosok összefogása érdekében. 1990 elején még újabb összejövetelet is szervezett az egykori csoporttagoknak, de a rendszerváltozás folyamata annyi új problémát és kihívást teremtett a magyar társadalom számára, hogy az orvoscsoportok koreai szerepvállalásának emléke sokat veszített jelentőségéből. Az időszakra jellemző, hogy a Zrínyi Katonai Kiadó a potenciális olvasók kis számára hivatkozva visszautasította az orvosok által összegyűjtött visszaemlékezések és dokumentumok kéziratát.²³⁴ Az utolsó dokumentum az orvoscsoportok anyagait tartalmazó levéltári dobozban egy kondoleáló levél, amelyet 1994-ben három egykori csoporttag írt a KNDK budapesti külképviseletének Kim Ir Szen halála alkalmából.²³⁵

²³² Práth Károly korábbi phenjani nagykövet 1986. november 26-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

²³³ BIHARI 1990.

²³⁴ BIHARI 1990.

²³⁵ A KNDK budapesti ideiglenes ügyvivőjének küldött levél. HM HIM MN Kgy: C-306.

XV. A MAGYAR ORVOSCSOPORTOK SZEREPE A KÉT ORSZÁG KÖZTI KULTURÁLIS ÉRINTKEZÉSBEN

A magyar orvosok és nővérek észak-koreai munkájuk során kiemelt szerepet játszottak a két nemzet kultúráinak érintkezésében. A magyar csoporttagok sok ismeretet szereztek a koreai kultúráról, így az orvosok közül többen is cikkeket jelentettek meg a magyarországi lapokban nem csupán koreai munkavégzésükről, de a koreai kultúráról is. Mindeközben a koreaiak is nagy fokú nyitottságot mutattak a magyar kultúra bizonyos elemei iránt, többen közülük a magyar nyelvet is gyorsan elsajátították.

1951. március 15-én a második csoport tagjai Csangcsungban ünnepséget tartottak az 1848-as szabadságharc emlékére. A kórház „klubjában” kifüggesztették Petőfi Sándor arcképét is, amit egy ott tartózkodó koreai festett meg egy újságcikk illusztrációja alapján.²³⁶ Dr. Dénes János hadisebész visszaemlékezése szerint a kórház igazgatóhelyettese, Hvang Szu Bong őrnagy a megemlékezés során elszavalta Petőfi Sándor *Nemzeti dal* című költeményét, amit valószínűleg saját maga fordított le koreai nyelvre.²³⁷ Az őrnagy nagyon jól beszélt németül, a *Nemzeti dal* első koreai fordítása így valószínűleg erről a nyelvről készülhetett. A fentiekhez érdemes hozzátenni, hogy egy évvel később, 1952 tavaszán a híres koreai költő, Lim Hva a magyar kórházban tartózkodva arról számolt be a május elseji ünnepségre odalátogató magyar diplomatáknak, hogy Petőfi műveit még japán nyelven ismerte meg, és szívesen vállalná lefordításukat koreai nyelvre. Lim Hva arra kérte a diplomatákat, hogy küldjenek neki orosz nyelvű Petőfi-kötetet a fordításhoz.²³⁸

A május elseji ünnepségen részt vett Kim Szun Nam zeneszerző is, akinek szintén tervei voltak a két ország közti kulturális érintkezés szorosabbra fogásával kapcsolatosan. Kim Szun Nam abban az időben a KNDK Zeneművész Szövetségének alelnöke, valamint a szervezet Zeneszerzői Osztályának vezetője volt. Miként a komponista Pásztor Károly magyar követnek elmondta, Bartók Béla és Kodály Zoltán műveit még Japánban folytatott tanulmányai során ismerte meg. Kim arra kérte a követet, hogy küldjenek számára kortárs magyar zeneszerzőktől származó kottákat, illetve nagy érdeklődést

²³⁶ Kiegészítő jelentés a második orvoscsoport tevékenységéhez. HM HIM MN Kgy: C-223.

²³⁷ DÉNES 1943–1950–1958, 15.

²³⁸ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. május 28-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/c.

82. kép. Piaci életkép az 1950-es évek közepén a KNDK-ban

Megjegyzés: Érdemes megfigyelni, hogy az akkori viszonyok sokkal inkább emlékeztetnek a feudális Csozon Királyság mindennapjaira, mint egy sztálinista ország berendezkedésére.

A fényképet dr. Gyarmati László – Radnóti Miklós költő sógora – készítette.

Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

mutatott a magyar népdalok, különösen a „forradalmi” mondanivalót tartalmazó dalok iránt. Kim elmondta azt is, hogy tervei szerint a KNDK Zeneművész Szövetségének égisze alatt szeretné ismertebbé tenni Bartók és Kodály műveit. Pásztor Károly jelentése szerint az együttműködés mindkét fél részére gyümölcsözőnek mutatkozott, és arra kérte a budapesti Külügyminisztériumot, hogy küldjenek kottákat és a magyar komolyzenével kapcsolatos könyveket, lehetőség szerint orosz vagy német nyelven. A követ továbbá hanglemezek küldését is kérte.²³⁹

Nem sokkal később azonban mindkét említett értelmiségi, Lim Hva és Kim Szun Nam is a déli kommunisták elleni kampány célkeresztjébe kerültek. A két ország közti kulturális érintkezés elmélyítését célzó tervek így nem valósulhattak meg, s a hivatalos észak-koreai propagandában mindketten rendkívül negatív személyekké váltak. 1956 áprilisában lezajlott a Koreai Munkapárt III. Kongresszusa, amelyen Lim Hvát „burzsoá reakciós” értelmiségiként említették meg, aki az „ellenséges írók” vezetője volt. A pártkongresszuson továbbá elhangzott az is, hogy a koreai művészek közül néhányan

²³⁹ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. május 28-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/c.

83. kép. Piaci árusok dr. Gyarmati László felvételén

Megjegyzés: A nők és a férfiak öltözködésén is megfigyelhető, hogy abban az időszakban a hagyományos koreai ruházat még mindennapi viseletnek számított.

Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

rajonganak a nyugati zene iránt, ugyanakkor nem fordítanak elég figyelmet a koreai tradíciókra. Ez a közvetett kritika valószínűleg Kim Szun Nam zeneszerzőt célozta.²⁴⁰ Érdekesség, hogy még 1952 májusában Pásztor Károly követ Kim Szun Nammal folytatott beszélgetéséről szóló jelentéséhez egy fényképet mellékel a zeneszerzőről, amely minden valószínűség szerint az egyik utolsó róla készült kép lehet. A Magyar Nemzeti Levéltárban őrzött fénykép bekeretezett másolatát e sorok írója 2020. november 3-án adta át a zeneszerző Szöulban élő lányának, Kim Sze Von asszonynak Magyarország szöuli nagykövetségén.

A megvalósulatlan tervek kapcsán érdemes visszatérnünk Szol Csong Sik költőhöz is, aki a *Barátság hősköteménye* című eposssal fejezte ki háláját a magyar orvosoknak. A koreai magyar követség beosztott diplomatájának 1953 januárjában írt feljegyzése szerint a költő jelezte számukra, hogy magyarországi kiadás céljából szívesen lefordítaná angol nyelvre a *Csun Hjang története* című klasszikus koreai történetet. Szol Csong Sik azt is közölte, hogy a magyar követség részére mindig szívesen fordít, amiért semmifajta honoráriumot nem akar elfogadni, a beosztott diplomata azonban azt javasolta

²⁴⁰ Karsai Lajos phenjani ideiglenes ügyvivő 1956. július 18-án kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.

84. kép. Hagyományos koreai orvoslással gyógyító rendelő dr. Gyarmati László felvételén
Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

feljegyzésében, hogy a fordításokért cserébe ajándékozzanak egy fényképezőgépet a költőnek, amire már régóta vágyott.²⁴¹ Nagyjából ebben az időszakban érkezhetett ki a magyar követségre a *Barátság hőskölteményének* egy-egy tiszteletpéldánya is Szol Csong Sik és a Koreai Írószövetség részére, amelynek átadásával kapcsolatosan a budapesti Külügyminisztérium osztályvezetője külön kérte a diplomatákat, hogy hangsúlyozzák a magyar fél nagyrabecsülését.²⁴² Ekkoriban még nyilván senki nem gondolta, hogy a költőt fél évvel később koholt vádak alapján perbe fogják és kivégzik. A helyszínről tudósító Méray Tibor számára koreai kiküldetésének legnehezebb időszaka volt, amikor részt kellett vennie a költő tárgyalásán, akivel a megelőző két év során nagyon közeli barátok lettek. A fejlemények végül nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az író-újságíró a sztálinizmus kérlelhetetlen kritikusává vált. A sors meglepő fordulata, hogy az ezredfordulót követően az idős Méray a dél-koreai fővárosban megismerkedhetett a kivégzett költő gyermekeivel, akik Szöulban maradtak, amikor a családfő a KNDK-ba távozott. A költő gyermekei az idős magyar író-újságírót és feleségét szimbolikusan szüleiké fogadták, és aktív kapcsolatban maradtak egymással.²⁴³ Méray közvetítésével e sorok írója

²⁴¹ Papp János beosztott diplomata 1953. január 23-án kelt feljegyzése. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.

²⁴² Félix Pál osztályvezető 1953. január 3-án kelt távirata. MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.

²⁴³ A szerző interjúja Méray Tibor író-újságíróval, a koreai háború magyar tudósítójával (Párizs, 2012. december 16.).

85. kép. Idős férfi fokhagymát és retket árúsít dr. Gyarmati László felvételén

Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

is többször találkozott Szöulban Szol Hi Szun úrral, a néhai költő fiával, aki elmesélte édesapjáról őrzött emlékeit a háború előtti időszakból. 2020 novemberében e sorok írójának szomorú kötelessége volt, hogy Magyarország szöuli nagykövetségént értesítse a koreai családot Méray elhunytáról.

Visszatérve a két ország közti kulturális érintkezéshez, a magyar kórház rendelkezett egy filmvetítő berendezéssel, hogy magyar filmeket vetítsenek a személyzet és a betegek részére. Pásztor Károly jelentése szerint Mangjongdében minden szombaton tartottak vetítést a magyar kollektívának, amelyek során megtekintették a *Felszabadult föld*, a *Déryné*, valamint a *Ludas Matyi* című magyar filmeket.²⁴⁴ Gera László technikus is megemlíti visszaemlékezésében, hogy Mangjongdében és Hicshonban is számos alkalommal tartott filmvetítést, amelyek folyamánként Latabár Kálmán filmszínész különösen népszerű lett a koreai betegek között. A technikus leírása szerint néhány alkalommal a Hicshon környéki hegyekben is tartott filmvetítéseket, amikhez kifeszített fehér lepedőt használtak. Ennek a módszernek az volt az előnye, hogy a betegek a vászon mindkét oldaláról tudták nézni a filmet.²⁴⁵ A fegyverszünet megkötését követően Szarivon városában fontos esemény volt, hogy 1955-ben megnyílt a helyi filmszínház. A hatodik csoportban szolgáló Böszörményi Miklós tüdőgyógyász visszaemlékezése

²⁴⁴ Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 11-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁴⁵ Gera László röntgentechnikus 1986 novemberében kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.

86. kép. Koreai gyerekek dr. Gyarmati László felvételén
 Forrás: HM Hadtörténeti Levéltár, MN Kgy: C-306/B

szerint az új filmszínház egy magyar filmet is bemutatott. Ez a film az *Állami Áruház* című propagandisztikus vígjáték volt, amiben az egyik főszerepet szintén az említett Latabár Kálmán alakította. A tüdőgyógyász visszaemlékezése szerint az észak-koreaiak nagyon élvezték a filmben látható csókjeleneteket, mivel az ilyesmi nyilvános bemutatása tabunak számított a KNDK-ban.²⁴⁶ Azóta több mint 60 év telt el, de az észak-koreai filmekben még mindig nem szerepelhetnek ilyen jelenetek.

A filmek kapcsán megemlítenéd az is, hogy 1952 októberében komolyan felvetődött a lehetősége annak, hogy magyar–koreai koprodukcióban egy dokumentumfilm készüljön a magyar kórházról. A film forgatásának lehetőségéről Papp János beosztott diplomata készített egy feljegyzést, amit Pásztor Károly követ terjesztett fel a budapesti Külügyminisztériumnak. Az anyag szerint a beosztott diplomata a KNDK Kulturális és Propagandaügyi Minisztériumának illetékesével beszélgetve vetette fel a dokumentumfilm ötletét, amire a koreai tisztviselő kijelentette, hogy egy ilyen film készítése a koreai fél „kötelessége” lenne. Papp azonban feljegyzésében úgy vélte, hogy nem lenne jó kizárólag a koreaiakra hagyni a film forgatásának feladatát, ugyanis az ő szempontjukból a magyar kórház csupán egy a közép- és kelet-európai térségből érkezett egészségügyi intézmények közül. Ennek megfelelően a koreaiak valószínűleg nemcsak a magyar orvoscsoportok

²⁴⁶ Koreában járt két ember... *Új Hírnök*, 1997. augusztus 30.

munkáját mutatná be, hanem a román, a csehszlovák, a bolgár, valamint a szovjet orvosok tevékenységét is. Továbbá a koreai fél filmlaboratóriuma Kínában működött, ráadásul állandó anyagi nehézségekkel is küzdött, így a magyar diplomata úgy vélte, hogy a filmmel kapcsolatos utólagos munkálatokat mindenképpen Magyarországon kéne végezni. A film szöveggönyvének elkészítésére magyar részről egyedül Méray Tibor újságíró tartotta alkalmasnak, de a legjobb megoldásnak azt gondolta, hogy a narratívát egy koreai író készítse el. Papp arra tett javaslatot, hogy a kiválasztott koreai író töltsön el egy pár hetet a magyar kórházban, amelynek során megismerkedik majd az ottani viszonyokkal.²⁴⁷

A budapesti Külügyminisztérium Politikai Főosztálya azonban rövid úton lesöpörte a napirendről a közös dokumentumfilm ötletét. Az internacionalista álláspontot tükröző válasz szerint „nem helyes” a magyar kórházat kiemelni a többi közép- és kelet-európai ország által kiküldött gyógyító intézmény közül. A főosztályvezető-helyettes ugyanakkor hangsúlyozta, hogy abban az esetben, ha a „koreai elvtársak” maguk forgatnának filmet a magyar vagy a többi kórházról, és a forgatáshoz bárminemű segítségre lenne szükségük, akkor azt a magyar fél teljes mértékben támogatni fogja. Végezetül a főosztályvezető-helyettes azzal zárta elutasító válaszát, hogy „komoly hibának” tartja, hogy a követség beosztott diplomatája a Külügyminisztérium előzetes tájékoztatása és jóváhagyása nélkül beszélt a kérdésről a KNDK Kulturális és Propagandaügyi Minisztériumának illetékesével. Mint a funkcionárius megfogalmazta: egy „ilyen horderejű kérdés” túlmutat a Külügyminisztériumon, abban már „felsőbb szervek” is érintettek lehetnek.²⁴⁸ A koreai magyar követség részéről végül Turai Józsefné ideiglenes ügyvivő válaszolt a minisztériumnak, amelyben tömören leszögezte, hogy a követség az említett ügyben „politikai hibát” követett el.²⁴⁹

A két nép között kialakult kulturális és emberi kapcsolatok számbavételekor kiemelendő, hogy ebben az időszakban jöttek létre az első magyar–koreai vegyesházasságok is. A hatodik csoport tagjaként dr. Ditrói Sándor fül-orr-gégész szakorvos 1954 decemberében jelezte a csoport párttitkárának, hogy szeretné feleségül venni a kórházban dolgozó Li Jong Szuk egészségügyi asszisztenst, aki gyermeket vár tőle. Miként a párttitkár későbbi feljegyzéséből kiderül, az ügyet közvetlenül „pártvonalon” továbbította a koreai fél felé. Az illető felkereste Észak-Hvanghe tartomány pártbizottságának elnökét, aki azon az állásponton volt, hogy a házasságot mielőbb meg kellene kötni, de arról a KNDK „országos népi bizottságának” kell döntést hoznia.²⁵⁰ 1955 februárjában Ditrói doktor a házasságkötési szándékot jelezte a KNDK Külügyminisztériumának is, majd a március végén lezajlott csoportváltáskor teljes felhatalmazást adott a korábban többször említett Kulka Frigyes tüdőgyógyásznak, hogy képviselje érdekeit a koreai félnél.²⁵¹

²⁴⁷ Papp János beosztott diplomata 1952. október 15-én kelt feljegyzése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁴⁸ Rózsa Irén főosztályvezető-helyettes 1952. november 18-án kelt válasza. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁴⁹ Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 30-i jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵⁰ Söjtöri Géza párttitkár 1955. augusztus 1-jén kelt feljegyzése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵¹ Dr. Ditrói Sándor fül-orr-gégész szakorvos 1955. július 26-án kelt levele. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

87. kép. Dr. Ditrói Sándor fül-orr-gégész szakorvos és Li Jong Szuk egészségügyi asszisztensnő (jobboldalt, fejkendőben) a szarivoni kórházban
Forrás: Ditrói Éva gyűjteménye

A magyar párttitkár eközben igyekezett mindent megtenni, hogy megtudja a helyzet állását az „országos népi bizottság” elnökségétől, ahonnan jóval később azt a hírt kapta, hogy a testület a házasságot nem támogatja. Söjtöri Géza párttitkár feljegyzésében ezt igazságtalannak nevezte, valamint közölte, hogy a koreai nőt szorgalmas és becsületes személynek ismerte meg, így a magyar félnek kötelessége segíteni a házasság létrejöttét.²⁵²

Mindeközben a szolgálatának lejártával Magyarországra visszatért Ditrói doktor levélben fordult Boldóczki János külügyminiszterhez, amelyben megerősítette házasságkötési szándékát, sőt jelezte azt is, hogy a közös családi élet mielőbbi megkezdése érdekében hajlandó saját költségén is kiutazni a KNDK-ba.²⁵³ Ezzel párhuzamosan a koreai fél álláspontjában valami változás történhetett, mivel a KNDK Külügyminisztériumának protokollfőnöke megbeszélést kezdeményezett dr. Sövény Aladárral, a magyar nagykövetség kulturális attaséjával, aki 1955. július 15-én abszolválta a meghívást. A találkozó során a protokollfőnök igyekezett mindent elkövetni, hogy kedvezőtlen színben tüntesse fel a koreai asszisztensnőt, de végezetül közölte, hogy amennyiben a magyar fél a nő „kiadását” kéri, akkor annak nem lesznek ellene.²⁵⁴

²⁵² Söjtöri Géza párttitkár 1955. augusztus 1-jén kelt feljegyzése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵³ Dr. Ditrói Sándor fül-orr-gégész szakorvos 1955. július 26-án kelt levele. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵⁴ Szarvas Pál phenjani nagykövet 1955. július 16-i jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

1955. szeptember 1-jén Simonovits István egészségügyiminiszter-helyettes személyesen beszélt az ügyben Ditrói Sándorral, aki természetesen továbbra is kitartott a házassági szándéka mellett. A miniszterhelyettes így arra kérte a külügy illetékeseit, hogy járjanak el a koreai kormánynál a kérdésben.²⁵⁵ A külügy területi főosztálya szeptember 20-án utasította a phenjani nagykövetség ügyvivőjét, hogy „óvatosan vesse fel” a kérdést a koreai félnél.²⁵⁶ Két héttel később, október 6-án az egészségügyiminiszter-helyettes pedig már azt írta levelében, hogy a koreai kormányzervek „helyeslik és támogatják” a fül-orr-gégész szakorvos és a koreai asszisztensnő házasságát.²⁵⁷ Ezzel párhuzamosan a phenjani nagykövetség egyik beosztott diplomatája látogatást tett a KNDK Külügyminisztériumának konzuli osztályán, ahol az osztályvezető arról tájékoztatta, hogy az asszisztensnő útlevele már készül, és sajnálatát fejezte ki, hogy „helytelen információk” miatt az ügy elhúzódott.²⁵⁸

Az első magyar–koreai nemzetközi házasság ezzel sikeresen létrejött. Bár a levéltári dokumentumokból nem rekonstruálható egyértelműen, ebben az időszakban két másik magyar orvos is volt, akik koreai nővel kötöttek házasságot. Az egyik esettel kapcsolatosan dr. Fendler Károly, a phenjani magyar nagykövetség volt beosztott diplomatája arról számolt be e sorok írójának, hogy az 1950-es évek végén a házasságkötés ügye teljesen megrekedni látszott a koreai fél ellenállásán. A magyar orvos azonban Münnich Ferenc magyar miniszterelnök kártyapartnere volt, így a kormányfő személyes közbenjárását kérte a helyzet megoldására. A volt diplomata elmondása szerint ez végül meg is történt: 1959 májusában Münnich miniszterelnök phenjani látogatása során közölte Kim Ir Szen pártfőtitkárral, hogy az illető orvos koreai gyógyító tevékenysége során „megsérült a szívé”.²⁵⁹ A nagypolitikai segítség ebben az esetben eredménnyel járt, ugyanakkor az 1960-as évek elejétől a KNDK már mindent megtett a nemzetközi házasságok létrejöttének megakadályozása érdekében.

²⁵⁵ Dr. Simonovits István egészségügyi miniszterhelyettes 1955. szeptember 1-jén kelt levele. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵⁶ A Külügyminisztérium illetékes területi főosztályának 1955. szeptember 20-i utasítása. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

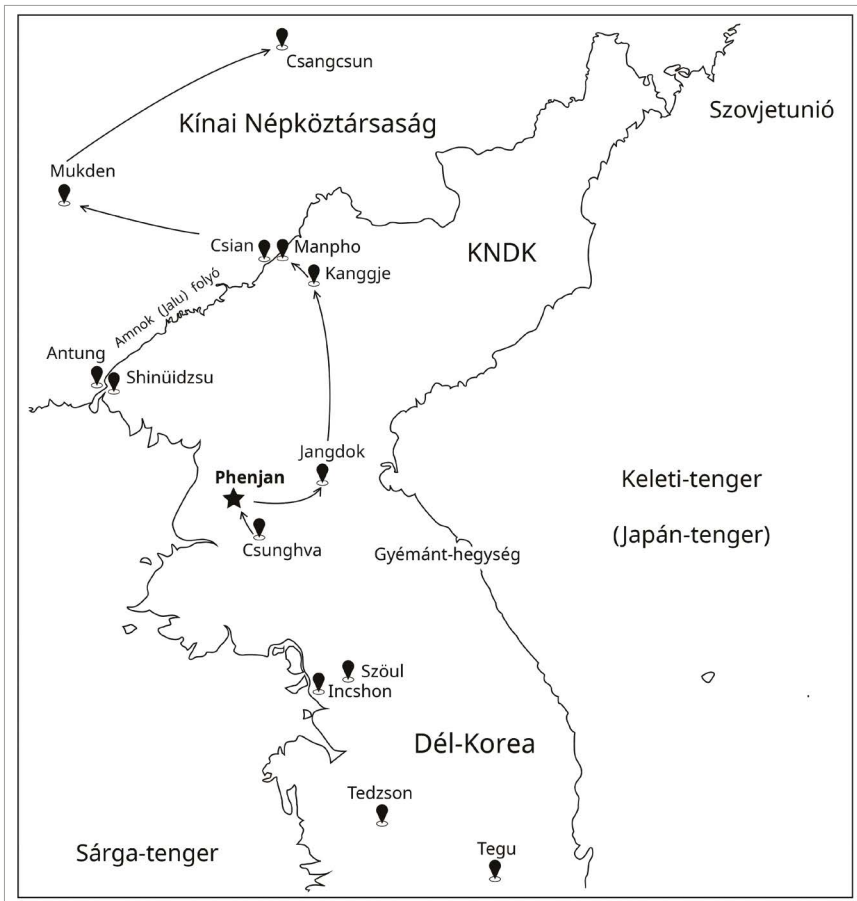
²⁵⁷ Dr. Simonovits István egészségügyi miniszterhelyettes 1955. október 6-án kelt levele. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵⁸ Füredi József phenjani ideiglenes ügyvivő 1955. október 17-én kelt jelentése. MNL OL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

²⁵⁹ A szerző interjúja dr. Fendler Károly nyugalmazott diplomatával (Budapest, 2009. január 13.).

MELLÉKLETEK

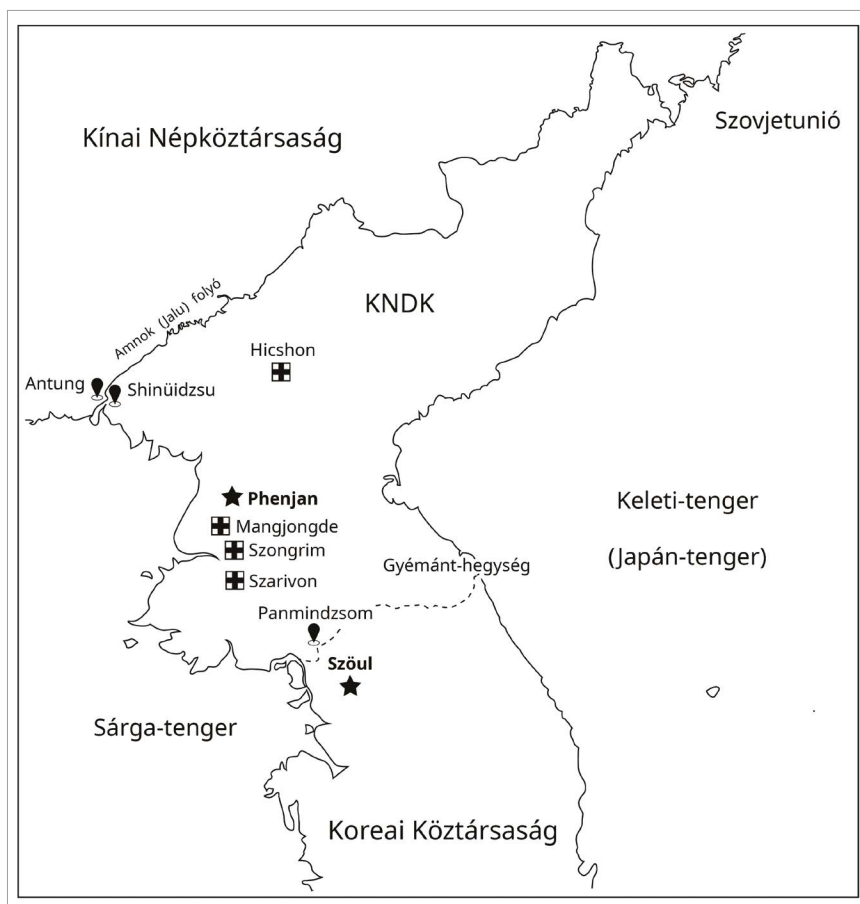
MELLÉKLETEK

I. melléklet. Az első magyar orvoscsoporthoz evakuálásának útvonala 1950 októberében
 Forrás: J. C. szerkesztése

A phenjani magyar követség diplomatáit eközben – a diplomáciai testület többi tagjával együtt – Shinüidzsü határváros környékére evakuálták, majd 1950. november 2-án keltek át az Amnok (Jalu) folyón. Ezt követően öt napon át vándoroltak Mandzsúriában, míg végül Csián településen keresztül tértek vissza észak-koreai területre. A magyar követség ettől kezdődően 1951 júniusáig Manpho határvárosban működött.

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

II. melléklet. A magyar kórház elhelyezkedése a KNDK-ban 1951 nyarától 1957 tavaszáig
Forrás: J. C. szerkesztése

A főváros melletti Mangjongde folyamatos bombázása miatt a kórházat 1953 márciusában a hegyvidéki Hicszon környékére költöztették. A fegyverszünet megkötését követően, 1953 októberében a kórház a fővárostól délre lévő Szongrimban folytatta tevékenységét, majd 1954-ben költözött át a délebbre lévő Szarivon városba.

III. melléklet. A Rodong Sinmun című észak-koreai pártlap vezércikke
az első magyar orvoscsoporthoz megérkezéséről 1950. augusztus 3-án

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külgügyi repertórium MNL OL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz

A szélsőséges propagandaszöveg kivonatolt fordítása a következő:

A magyar emberek odaadása a koreai nép iránt

A világ minden tájáról lelkesen támogatják küzdelmünket. Magyarország orvoscsoporthoz küldött Phenjanba, hogy segítsék a Néphadsereg sebesültjeinek ellátását. A magyar csoport megérkezése a legjobb kifejeződése a béke és az igazság szeretetének, valamint annak az odaadó támogatásnak, amit a magyar nép nyújt a koreai nép felé. Magyarországot a Szovjetunió fegyveres erővel szabadította fel a náci elnyomás alól, majd Rákosi Mátyás elvtárs vezetésével a szocializmus útján haladva a béke táborának szilárd tagjává nőtte ki magát. Köszönjük Magyarországnak, hogy a nehéz szomorúság idején megmutatta, mi a valódi barátság, és forró üdvözlettel köszöntjük az orvoscsoporthoz. Mindezt ragyogó győzelmeinkkel fogjuk viszonzni.

IV. melléklet. A Rodong Sinmun című észak-koreai pártlap csoportképpel ellátott összeállítás az első magyar orvoscsoport megérkezéséről 1950. augusztus 3-án

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium MNL OL XIX-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz

Az összeállítás főcíme és szövegközi címei a következők:

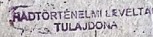
Barátaink forró együttműködése

A magyar nép orvosküldöttsége által elmondott beszédek

„Mindent megteszek, hogy hozzájáruljak a koreai nép hősiességéhez!” – Nemes Aurél politikai vezető

„A magyarok támogatják a koreai népet!” – Dr. Diner Ottó csoportvezető

MELLÉKLETEK

KOREAN TELEGRAPHS					
송신번호 P.No 3	송신시간 Time sent 40	송신처 By 39	요금자 Collected by	요금 Charges	
수신국명 Office of Destination ※	종류 Class				
발신국명 Office of origin Budapest	번호 No. 160/18	어수 Words 20	일부인 Postage stamps		
일일 Date 10/10	시간 Time 15:26	국내기사 Remarks			
행차 To	to dr. László Andráss diplom. ad sinewizu 				
Mindnyájan egészségesek és vagyunk táborunkatok reményes boldog születésnapát kívánunk. Csak baba és a tehén.					
발신인의 주소성명 송신인에게 묻지 않으면 본문만 송신에 기입함 Note: The name and / or address of the sender, if to be telegraphed, should be written as the last word of the message, other wise the signature is not transmitted but is required to certify the genuineness of the telegram. 발신인 주소성명 The address and signature of the sender.					

V. melléklet. 1950. október 28-án érkezett rádiótávírat dr. László András orvos részére,
amit minden valószínűség szerint az orvos családja küldött Budapestről
Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

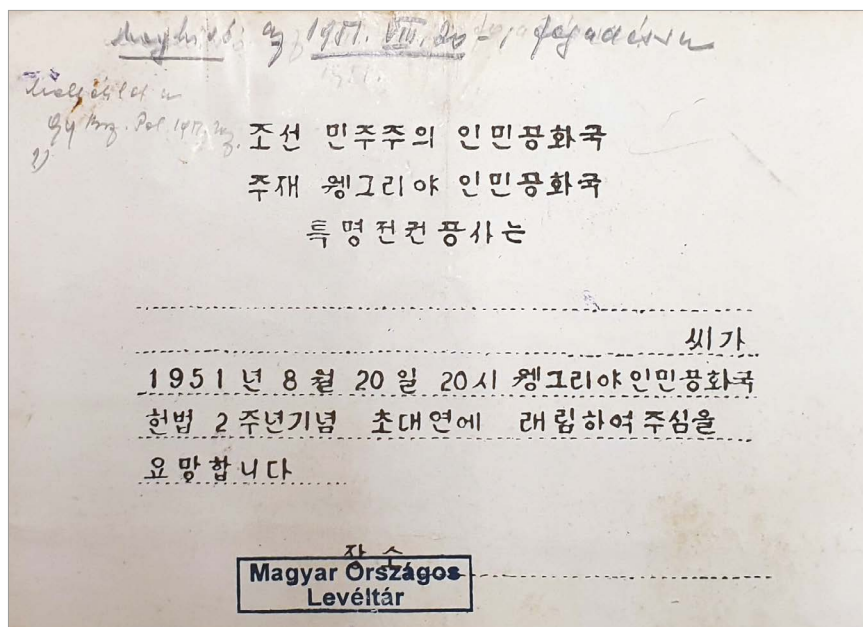
A magyar orvoscsoporth ekkor már Mandzsúria területén volt, Csilin tartomány Csian településén.

VI. melléklet. A Koreai Néphadsereg Főparancsnokságának Katonai Egészségügyi Osztálya által 1951. február 1-jén kiállított elismerés dr. Remete Tibornak, az első magyar orvoscsoporthoz tartozó orvosának
Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

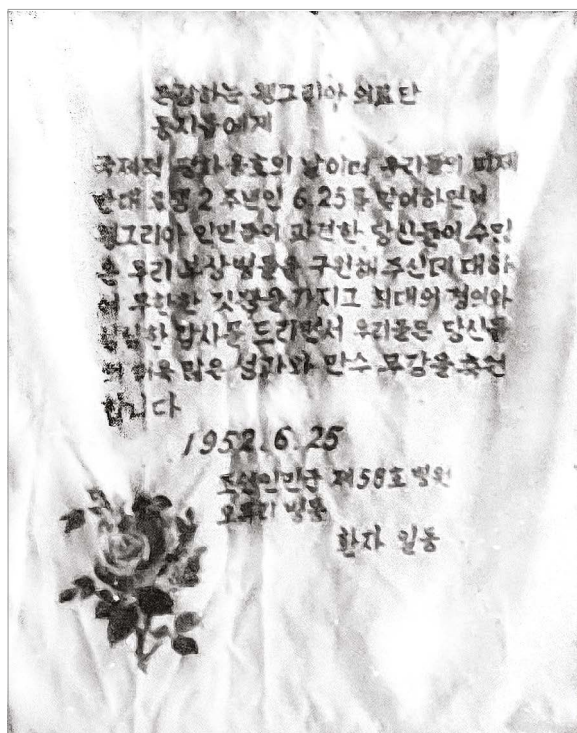
A kínai nyelvű szövegből kiderül, hogy Remete doktor vért adott, hogy megmentse egy sebesült katona életét.

MELLÉKLETEK

VII. melléklet. A koreai magyar követség meghívója az 1951. augusztus 20-án este 20 órakor kezdődő nemzeti ünnepi fogadásra, amelyet az „alkotmány kétéves évfordulója” alkalmából tartottak
Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár, Külügyi repertórium MNL OL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 5. doboz 5/f

Az esemény színhelye a phenjani Moranbong-domb alatt lévő föld alatti színház volt.

VIII. melléklet. A magyar kórház betegeinek köszönőlevele a magyar orvosokhoz 1952. június 25-én
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

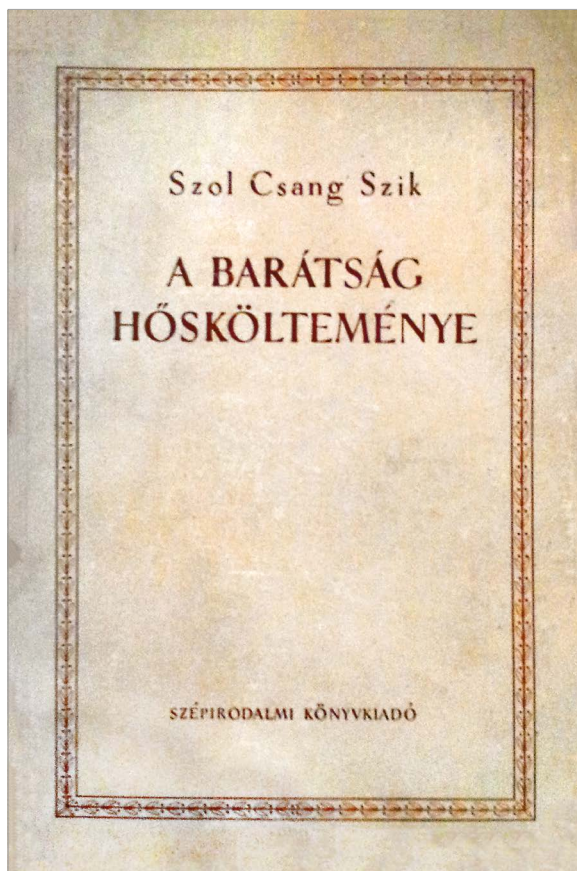
A levél tartalmi fordítása a következő:

Tisztelt Magyar Orvoscsoport!

Június 25-én a béke védelmének nemzetközi ünnepe és az Egyesült Államok elleni harc második évfordulója alkalmából szeretnénk kifejezni tiszteletünket és elismerésünket a magyar orvoscsoport iránt, amely sok sebesült katonánk életét megmentette. Sok sikert és jó egészséget kívánunk!

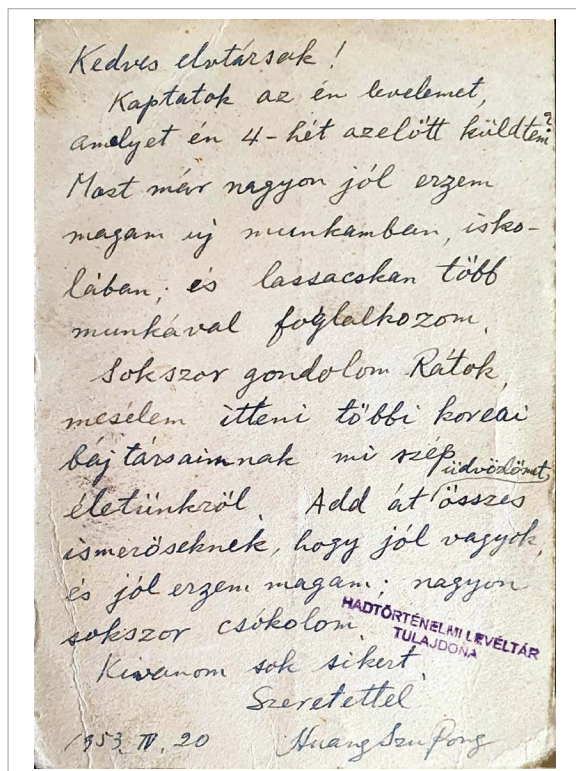
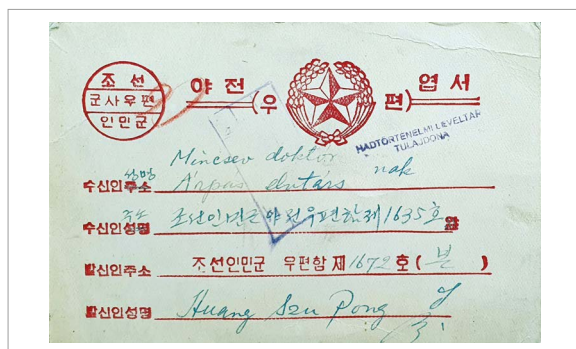
1952. június 25.

A Koreai Néphadsereg 58. Számú Kórházának összes betege

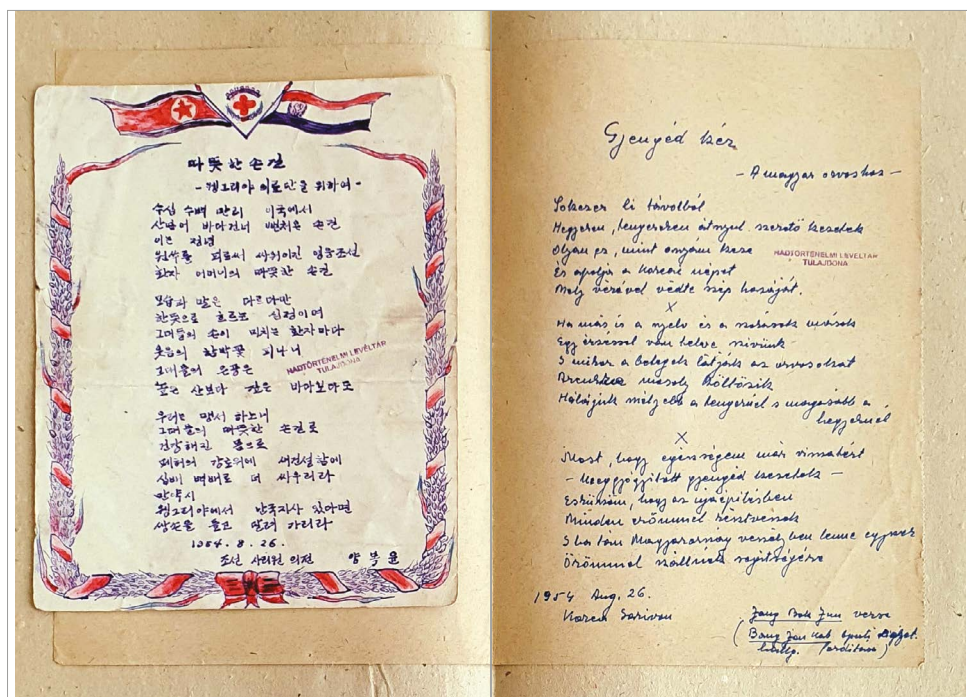
IX. melléklet. Szol Csang Sik koreai költő *A barátság hőskölteménye* című eposza,
amelyet a magyar kórház betegeként az őt ápoló orvosokhoz írt
Forrás: a szerző gyűjteménye

A mű 1952-ben jelent meg Budapesten, a tiszteletpéldányt 1953 januárjában küldték ki a KNDK-ba. 1953 augusztusában a *Szabad Nép* című magyar pártlap is megírta, hogy Szol Csang Sikot halálra ítélték és kivégezték, mivel „államellenes kém- és terror-központ” résztvevője volt.

X–XI. melléklet. Hwang Szu Bong őrnagy, a magyar kórház volt igazgatóhelyettesének magyar nyelvű levele a negyedik orvoscsoporthoz vezetőjének 1953 áprilisában
Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

Hwang őrnagy a kezdetektől a magyar kórház igazgatóhelyettese volt, széles körű műveltségével és jó nyelvérzékével vívta ki a magyar orvosok nagyrabecsülését. Később az országban belüli tisztogatások áldozatává vált.

XII–XIII. melléklet. Jang Bok Jun Gyengéd kéz című verse a magyar orvosokhoz
 Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

A verset Bang Jong Gap egyetemi hallgató fordította magyar nyelvre, aki később diplomataként a magyar – észak-koreai kapcsolatok meghatározó alakja lett.

(3) 1956. 3. 16. (수요일) 월 북 일 보 제63권 (주제 1153호)

1954.09.15 - 1954.09.17

빛나는 업적을 남기고 귀국하는 웅그리아 의료단원들

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

대교장
네그르 드 임페

사지과 의사 씨크야 노쉬 선생의 업적

가장 먼저 언급되는 것은 씨크야 노쉬 선생의 업적이다. 그는 사지과 의사로서, 특히 사지과 수술에 있어서는, 그 업적을 높이 평가할 수 있다. 그는 사지과 수술에 있어서는, 그 업적을 높이 평가할 수 있다. 그는 사지과 수술에 있어서는, 그 업적을 높이 평가할 수 있다.

환자에게 친절히 베네펙트 잉레선생

베네펙트 잉레선생은 환자에게 친절하고, 그 업적을 높이 평가할 수 있다. 그는 환자에게 친절하고, 그 업적을 높이 평가할 수 있다. 그는 환자에게 친절하고, 그 업적을 높이 평가할 수 있다.

XIV. melléklet. Fényképes újságcikk a hatodik magyar orvoscsoporth hazaindulása alkalmából a Hvangbuk Ilbo című tartományi újság 1955. március 16-i számában
Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

A cikk tartalmi fordítása a következő:

Ragyogó eredményekkel tér haza a magyar orvoscsoporthoz

A hatodik magyar orvoscsoporthoz 1954. március 2-án érkezett meg hazánkba. A kiváló orvosi technológiával és a nemes internacionalista ideológiával teli magyar orvoscsoporthoz lelkesen fogadták a háború következtében megsérült betegek és a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő súlyos betegek. A magyar orvoscsoporthoz tagjai a tartomány központi kórházában maradtak, ahol anyagi és technikai támogatást nyújtottak a háború által elpusztított kórházi létesítmények helyreállításához. Az elmúlt év során több nagy műtétet hajtottak végre, továbbá a kórház minden osztályán figyelemre méltó orvosi eredményeket értek el a fekvőbetegek és a járóbetegek ellátásában. A magyar orvoscsoporthoz elhivatott gyógyító munkájának köszönhetően sok ember boldogan tudta folytatni életét. Az orvoscsoporthoz vezetője továbbá sok új ismeretet adott át a koreai orvosoknak a műtőben, és kedves tanítással fejlesztette képességeiket. A magyarok kiváló orvosi személyzetet képeztek ki: gyakorlati oktatásban részesítették az egészségügyi iskolát végzőket, valamint laboratóriumi gyakorlatot biztosítottak a tartomány összes egészségügyi intézménye munkatársainak. Az eredményeket kivívó hatodik magyar orvoscsoporthoz a nép nagy hálával búcsúztatta.

공화국 전후 일을 전하한 동무는 마침내 동남산
전투에서 무훈을 떨친 거친 군사를 글자 깨알로
『전승서훈모』 동무가 남긴 발걸음의 후흔은 무
의 고주 고지에 영원히 남을 것입니다! 하면서 가
리 인사로 중국 인민들에게 정화 줄기를 부탁한다

인민들은 아름다운 꽃다발과 정성어린 선물을
전국한민 중국인민 거친군에게 보냈으며 줄기를
줄과 노를 나누면서 그들을 환영하였다

[illegible][illegible][illegible][illegible]

리생
프신
출진되어 많은 생
막을 구원하였다
탈과 정부는 풀려
프래제시 신생의 공들
을 줄이 찬양하여 그
세계영광스런은 프신

1. 이 때, 불과 프러페니는 신생은 위
 2. 많은 수의 새끼를 데리고 한가로이
 3. 어지러운 전방을 헤쳐나갔으며
 4. 물, 저수지, 냇물, 냇고개, 보초 등
 5. 을 지났을 때였다.
 6. 저 지물들은 긴밀한 그늘은
 7. 자한을 다 기울여 찬사에 대한
 8. 치료법을 실행하였다.
 9. 불과 프러페니 신생의
 10. 은 정신스며웃어 치료는 점점 신생
 11. 면으로 이루어 갔다. 이 과정에서
 12. 의 모험은 끝이 나지 않았을 것
 13. 이었다.
 14. 그 후 그는 수많은 위험한 환자
 15. 들의 응급 의과 수술

A cikk tartalmi fordítása a következő:

A magyar sebész
(Képaláírás: Dr. Kulka Frigyes tanár úr)

Dr. Kulka Frigyes az ötödik magyar orvoscsoporthoz tagjaként 1953 júniusában érkezett Koreába. Megérkezése után azonnal hozzálátott, hogy meggyógyítsa a háborúban megsérült betegeket, majd a háborút követően is a koreai emberek egészségének és jó fizikai állapotának biztosítására törekedett. Új életet ajándékozott sok embernek azért, hogy tüdőműtétet hajtott végre rajtuk, ő hajtotta végre az első mellkas-operációkat hazánkban. Számos tuberkulózisban szenvedő beteg mellkas-operációjával sok ember életét mentette meg. Eredményei elismeréseként a Párt és a Kormány a Nemzeti Zászló III. osztályú kitüntetést adományozta számára. Idén augusztusban dr. Kulka Frigyes ismét felkereste Koreát az új magyar orvoscsoporthoz tagjaként, és sokan hálással fogadják.

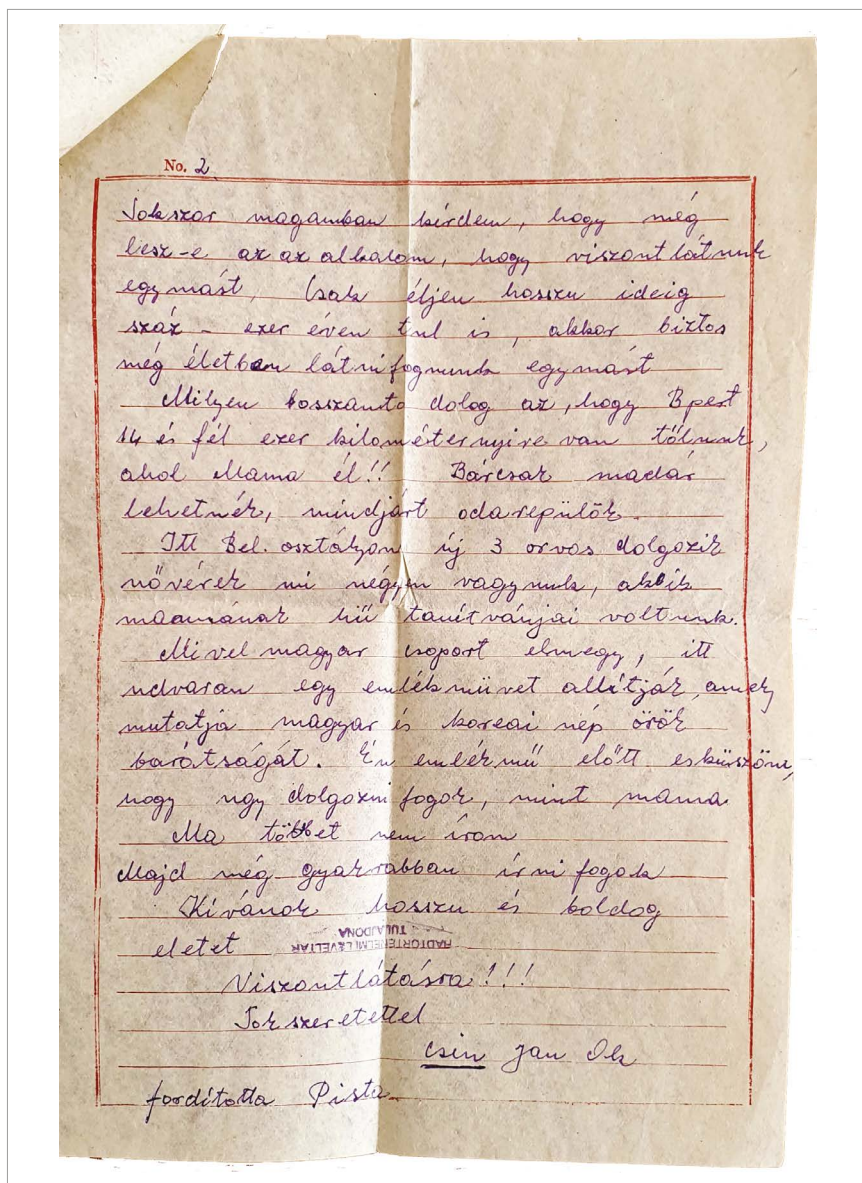
XVI. melléklet. Li Bjong Nam észak-koreai egészségügyi miniszter 1957. február 20-án kelt elismerő oklevele dr. Fazekas Lajos belgyógyászhoz, a nyolcadik orvoscsoporthoz
Forrás: Dr. Fazekas Lajos hagyatéka

A KNDK-ban tevékenykedett valamennyi magyar orvos és egészségügyi munkatárs észak-koreai állami kitüntetésben is részesült.

No. 1

Kecskemét 18/II 87.

Soha nem felejtettem István mamát!
 Ne haragudjon, hogy nem írtam eddig!
 Nyugodjék abban kedves mamám,
 hogy egészen dolgozom rajta, ahogy
 mama tanította bennünket.
 Most csodálkozunk rajta, hogy máris
 egy éve, hogy államát elhagyta,
 én távol voltam, amikor mama
 elment innét, és nap reggel hatkor
 negy kilométernyi utat sétáltam ide,
 hogy elhagyja államát, de késő volt.
 Sokat írtam magamról gyűlölve.
 Az utáni napokban is észrevétlenül oda-
 mentem ahol mama volt, de más fogadta
 engem, megint sírva fogadtam, bá' ő
 vigasztalta engem. Így államát elmentem,
 nem láttam, de magamban kíváncsi
 voltam, hogy mi történt.
 Amint államától távoltam, mi-
 soha nem felejtettem, és kíváncsi voltam
 fogadta, mint mamát. Amikor összeilant
 mindig államától beszéltem, Mama!
 te az én szívemben vagy!
 bácsikáim kivételével a szívemet, hogy
 lát harsallak Tege.

XVII–XVIII. melléklet. Csine Jan Ok nővér 1957. június 18-án kelt levele Tóth Irma ápolónőnek,
 a hetedik magyar orvoscsoporthoz tagjának
 Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

A magyar orvoscsoportok észak-koreai tevékenysége során számos olyan emberi kapcsolat jött létre koreaiak és magyarok között, amelyek a csoportok hazautazásakor nagy törést szenvedtek. Erre nagyon jó példa a fenti levél, amelyet a koreai eredeti alapján egy Pista néven említett koreai fiú – minden bizonnyal Budapesten tanult diák – fordított le magyarra csaknem hibátlanul.

Csin Jon Ok nővér levelének átirata, eredeti formájában:

Szarivon, 1957. június 18.

Soha nem felejtethő Irma mama!

Ne haragudjon, hogy nem írtam eddig!! Nyugodjon abban kedves mama, hogy egészségesen dolgozunk, úgy ahogy mama tanított bennünket. Most csodálkozunk rajta, hogy máris egy éve, hogy mamát elbúcsúztunk. [Sic!] Én távol voltam, amikor mama elment innen, aznap reggel hatkor négy kilométernyi utat siettem ide, hogy elköszönjek Mamától, de késő volt. Sokat sírtam magamat gyűlölvé. Azután napokban is észrevétlenül odamentem, ahol Mama volt, de más fogadta engem, megint sírva fakadtam, bár ő vigasztalta engem. [Sic!] Így mamát elmenni nem láttam, de magamban kívántam jó szerencsés utat.

Amit Mamától tanultunk, mi soha nem felejtünk, és szívünkben őrizni fogunk, mint mamát. Amikor összeülünk mindig Mamáról beszélünk. Mama! Te az én szívemben vagy! Bárcsak kivehetném a szívemet, hogy láthassalak Téged!

Sokszor magamban kérdelem, hogy még lesz-e az az alkalom, hogy viszontlátunk egymást. Csak éljen hosszú ideig, száz – ezer éven túl is, akkor biztos még életben látni fogunk egymást. [Sic!] Milyen bosszantó dolog az, hogy Bpest 14 és fél ezer kilométernyire van tőlünk, ahol Mama él!! Bárcsak madár lehetnék, mindjárt odarepülök!

Itt Bel. osztályon új 3 orvos dolgozik, nővérek négyen vagyunk, akik mamának hű tanítványai voltunk. Mivel magyar csoport elmegy, itt udvaron egy emlékművet állítják, amely mutatja magyar és koreai nép örök barátságát. Én emlékmű előtt esküszöm, hogy úgy dolgozni fogok mint mama.

Ma többet nem írom, majd még gyakran írni fogok. Kívánok hosszú és boldog életet. Viszontlátásra!!!

Sok szeretettel,

Csin Jon Ok

XIX. melléklet. Magyar és koreai nővérek a hetedik orvoscsoporthoz hazaindulásukkor
Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár MN Kgy: C-306/B

Tóth Irma balról a második, a négy koreai lány egyike vélhetően Csin Jon Ok.

MELLÉKLETEK

XX. melléklet. A magyar orvoscsoporthok Észak-Koreában

<i>A csoportok sorrendje</i>	<i>Indulás Budapestről</i>	<i>Érkezés a KNDK-ba</i>	<i>Indulás a KNDK-ból</i>	<i>A csoportok tartózkodási helye</i>	<i>Visszaérkezés Budapestre</i>
1. csoport 19 fővel	1950. július 20.	1950. július 29.	1950. október 27. Mandzsúriába 1951. március 12. Csangesunból	Csunghva 1950. aug. 2. – 1950. szept. 12. Jangdok 1950. szept. 13. – 1950. okt. 27. Csangesun 1950. dec. 5. – 1951. márc. 12.	1951. április 9.
2. csoport 20 fővel	1951. február 11.	1951. február 28. Csangesunba 1951. június 26. Mangjongdéba	1952. január 27.	Csangesun 1951. febr. 28. – 1951. jún. 23. Mangjongde 1951. jún. 26-tól	1952. február 24.
3. csoport 20 fővel	1951. december 28.	1952. január 18.	1952. október 2.	Mangjongde	1952. október 31.
4. csoport 24 fővel	1952. szeptember 7.	1952. szeptember 26.	1953. június 26.	Mangjongde Hicszon 1953 márciusától	1953. július 26.
5. csoport 25 fővel	1953. június 1.	1953. június 19.	1954. március 22.	Hicszon Szungrim 1953 novemberétől	1954. április 18.
6. csoport 45 fővel	1954. február 19.	1954. március 14.	1955. március 25.	Szungrim Szarivon 1954 májusától	1955. április 9.
7. csoport 40 fővel	1955. február 24.	1955. március 10.	1956. február 26.	Szarivon	1956. március 18.
8. csoport 33 fővel	1956. január 30.	1956. február 14.	1957. február 27.	Szarivon	1957. március 13.

Forrás: HM HIM Hadtörténelmi Levéltár

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

XXI. melléklet. Az Észak-Koreában tevékenykedett magyar orvoscsoportok vezetői és tagjai

Forrás: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár

1. csoport

Csoportvezető: dr. Diner Ottó

A csoport tagjai: dr. Bálint Pál, dr. Fodor Sándor, dr. László András, dr. Meggyesi Zoltán, dr. Rácz György, dr. Remete Tibor, dr. Soóky László, dr. Vas György, Bereczki Istvánné, dr. Karádi Györgyné, Gacsáy Anna, Hauer Anna, Heltai Tibor, Kertész László, Nemes Aurél, Németh Erzsébet, Söjtöri Géza, Szetei Sándor

2. csoport

Csoportvezető: dr. Sörös Bálint

A csoport tagjai: dr. Brüll Ottó, dr. Dénes János, dr. Herczeg Miklós, dr. Major János, dr. Padányi Alajos, dr. Pásztor Emil, dr. Wittmann István, dr. Zoltán János, Csákány Eszter, Farkas Erzsébet, Hartmann Adél, Heltai Tibor, Horváth Anna, Kárpáti József, Miskolczi Ferenc, Teschmajer Erzsébet, Tóth Ferenc, Tóth Lajos, Tőzsér József

3. csoport

Csoportvezető: dr. János György

A csoport tagjai: dr. Adorján József, dr. Bálint György, dr. Bonta János, dr. Frankl Zoltán, dr. Galambos József, dr. Lévai Károly, dr. Loványi István, dr. Sándor Lajos, dr. Siklós István, dr. Török István, Borsos János, Buda Ferenc, Csonka Mária, Csósz Jenő, Habinay Rózsa, Hollander Ferenc, Kovács Imre, Mayer Józsefné, Nagy Mária

4. csoport

Csoportvezető: dr. Mincsev Mihály

A csoport tagjai: dr. Budai István, dr. Gegely Rezső, dr. Gonda András, dr. Hermann István, dr. Karádi György, dr. Kertész Jenő, dr. Lendranics István, dr. Márton Anna, dr. Nádas Antal, dr. Peer Gyula, dr. Sallai Márta, dr. Szemancsik Jenő, dr. Várterész Vilmos, Alaxai Márta, Árpás Antal, Bíró Endre, Csöge József, Fazekas Éva, Gera László, Kaun Józsefné, Németh Lajos, Szabó Erzsébet, Tőke István

5. csoport

Csoportvezető: dr. Lajtavári László (első időszak), dr. Berényi Béla (második időszak)

A csoport tagjai: dr. Bogdándy György, dr. Furtényi Géza, dr. Heinz György, dr. Iváni László, dr. Kulka Frigyes, dr. Némethy Géza, dr. Satori Ödön, dr. Szentmiklós László, dr. Tompa Ferenc, dr. Várkonyi Pál, Balogh József, Erényi Lajos, Flórián Zoltán, Frindt György, Juhász Zsuzsa, Karol László, Kormos Ilona, Kótai János, Kurucz István, Ruppert Ilona, Sebestyén Béla, Szabó Béla, Weiler Anna

6. csoport

Csoportvezető: dr. Hirschler Imre

A csoport tagjai: dr. Ambrus Pál, dr. Ambrus Pálné, dr. Barna László, dr. Barna Lászlóné, dr. Benedek Imre, dr. Benedek Imréné, dr. Böszörményi Miklós, dr. Ditrói Sándor, dr. Hajts Gyula, dr. Hajts Gyuláné, dr. Halmi Károly, dr. Halmi Károlyné, dr. Horváth Lajos, dr. Ilyés Lajos, dr. Kovács József, dr. Philipp János, dr. Philipp Jánosné, dr. Rác Pál, dr. Sallai Mária, dr. Sárkány Jenő, dr. Sík János, dr. Sík Jánosné, Barsai János, Bone Ágnes, Csabai Ferencné, dr. Hirschler Imréné, Felkai László, Felkai Lászlóné, Fenyvesi Ferencné, Földes Ferenc, Frei Frigyes, Grabszki Antalné, Krasznai János, Lendvai Péter, Mátyás József, Párdi Ferenc, Proháczik János, Rákóczi Artúr, Rákóczi Artúrné, Rigó Erzsébet, Söjtöri Géza, Söjtöri Gézáné, Szabuka Margit, Szetei Sándorné, Valló Irén, Veres István

7. csoport

Csoportvezető: dr. Bakács Tibor

A csoport tagjai: dr. Bárkány Béla, dr. Benger György, dr. Csigaházy Gyula, dr. Erdélyi László, dr. Fügi Károly, dr. Géher Ferenc, dr. Hajts Gyula, dr. Horváth Lajos, dr. Kemény Pál, dr. Kulka Frigyes, dr. Máramarosi György, dr. Máté Károly, dr. Mészáros György, dr. Molnár Tibor, dr. Mónus Zoltán, dr. Nárai László, dr. Rostás Judit, dr. Rác Pál, dr. Rosta János, dr. Serényi Pál, dr. Sík Jánosné, dr. Somos Ede, dr. Tóth László, Barabás Jánosné, Farkas Erzsébet, Fischer Zoltán, Gera László, Gergely István, Hauer Anna, Komarik Irén, Komjáti Mária, Menyhárt Oszkár, Szekér József, Tóth Ferenc, Tóth Irma, Varga Teréz, Wesszely Tibor, Winnyk Mária

8. csoport

Csoportvezető: dr. Szederkényi János

A csoport tagjai: dr. Andrásy Ernő, dr. Bender György, dr. Boross Imre, dr. Dévald József, dr. Fazekas Lajos, dr. Gyarmati László, dr. Halmi Károly, dr. Hencidai Mária, dr. Herczegh János, dr. Kárpáti Zoltán, dr. Király Ödön, dr. Lukács Ferenc, dr. Magyar Miklós, dr. Makai Ferenc, dr. Molnár Árpád, dr. Somogyi Magda, dr. Tóth László, dr. Vajda Dezső, Bagi Imréné, Balázs István, Edelényi Miklós, Horváth Zoltán, Kárpáti József, Kelemen Piroska, Kutasi Ferenc, Nagy Mária, Pál Józsefné, Vértés Klára, Wéninger Lászlóné

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Államellenes kém- és terrorközpont pere a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban. *Szabad Nép*, 1953. augusztus 9. 4.
- AN Dong Cson (2001): *50 nyon jorüm*. [50-es év nyara.] Phenjan, Munhwa Jeszul Jonghap Cshulphansza.
- Az amerikai kannibálok előkészületei a baktériumháborúra. *Szabad Nép*, 1950. július 20. 4.
- BARÁTHOSI BALOGH Benedek (1929): *Korea, a hajnalpír országa*. Budapest, magánkiadás.
- BIHARI Tamás (1990): Elfelejtett internacionalisták. *A Világ*, 1990. január 11.
- BODÓ Miklós – HONTI József – SUGÁR János – TANKA Dezső szerk. (2005): *A magyar patológia története*. Budapest, Medicina.
- BOZÓKY Dezső (1911): *Két év Keletáziában. China és Korea*. Nagyvárad, magánkiadás.
- CSOMA Mózes (2015): *Sövény Aladár, a hazai koreanisztika úttörője. Egy elfeledett magyar tudós megfigyelései a Koreai-félszigetről*. Budapest, ELTE Eötvös.
- FAZEKAS Lajos (1957a): Nincs titokzatos dolog Keleten. II. rész. *Félegyházi Közlöny*, 1957. április 21.
- FAZEKAS Lajos (1957b): Nincs titokzatos dolog Keleten. III. rész. *Félegyházi Közlöny*, 1957. május 1.
- GÁSPÁR Ferencz (1907): *Vitorlával Ázsia körül*. Budapest, Singer és Wolfner.
- GUBÁNYI Károly (1907): *Öt év Mandzsúországon*. Budapest, Lampel.
- KIM Han Gil (1979): *Modern History of Korea*. Phenjan, Foreign Languages Publishing House.
- Koreában járt két ember... *Új Hírnök*, 1997. augusztus 30.
- KOVRIK János (1933): Manchouli száműzött magyarjai között. *Magyarország*, 1933. június 11.
- Levelek Koreából. *Szabad Nép*, 1950. szeptember 24.
- Magyarország elismeri a független Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot. *Szabad Nép*, 1948. november 12.
- MÉRAY Tibor (1951): Rákosi Mátyás Kórház, Korea. *Szabad Nép*, 1951. szeptember 16.
- MÉRAY Tibor (1952): Sebesült asszonyok és gyermekek között. *Szabad Nép*, 1952. július 22.
- MÉRAY Tibor (1953): *Koreai jelentés*. Budapest, Szikra.
- MÉRAY Tibor (1956): *A teknőc hajók*. Budapest, Ifjúsági Könyvkiadó.
- MÉRAY Tibor (2012): *Egy és más*. Budapest, József Műhely.
- MEZEY István (1939): *Az igazi Japán*. Budapest, Magyar Nippon-Társaság.
- NAHM, Andrew C. (1988): *Korea: Tradition and Transformation. A History of the Korean People*. New Jersey – Seoul, Hollym.
- Pak Hen En elvtárs, koreai külügyminiszter tiltakozása az ENSZ-nél egy koreai kórház bombázása ellen. *Szabad Nép*, 1950. szeptember 2.
- PAK Hen En (1951): Baktériumfegyver alkalmazása miatt állítsák bíróság elé MacArthur, Ridgwayt és az amerikaiak koreai agressziójának többi vezetőjét A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormányának tiltakozása az ENSZ-hez. *Szabad Nép*, 1951. május 11. 3.

- PAK Szong Szun (2019): Hanguk tongripundongkva Honggari [A koreai függetlenségi mozgalom és Magyarország]. In *Hangukkva Honggari tongripundongui kiokkva kjocsha* [A koreai és a magyar függetlenségi mozgalom emlékezete]. Konferenciakötet. Csukcsón, Dél-koreai Dankook Egyetem.
- SIMON Gy. Ferenc (1954): Hvan Csol az igaz ember. *Szabad Ifjúság*, 1954. július 8.
- RÓZSA László (1986): A korszerűtlen ember. *Népszabadság*, 1986. október 7.
- TÁLAS Barna (é. n.): *Egy Kína-kutató magyar diplomata emlékei a XX. század második feléből*. Kézirat. Politikatörténeti Intézet.
- ZOLTÁN János (1996): *Add vissza az arcomat. Egy plasztikai sebész a koreai háborúban*. Pustazámor, DNM.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- A Jalu-folyótól a 38. szélességi fokig*. Dr. Kulka Frigyessel 1956-ban készült rádióinterjú leirata. (Dr. Kulka Janina gyűjteménye.)
- A koreai magyar követség 1950. december 31-én kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- A Külügyminisztérium illetékes területi főosztályának 1955. szeptember 20-i utasítása. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- A Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályának 1956. április 17-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.
- Andráshí Gyula moszkvai ideiglenes ügyvivő 1951. február 21-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Balog Mária koreai ideiglenes ügyvivő 1951. február 4-én kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Balog Mária koreai ideiglenes ügyvivő 1951. április 8-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Csve Jong Gon észak-koreai védelmi miniszter 1950. augusztus 29-én írt levele. MNL XIX-J-14 1. doboz.
- Dr. Berényi Béla, az ötödik orvoscsoport vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Dr. Bonta János és Dr. Bálint György jelentése. [Készült vélhetően 1952 végén.] HM HIM MN Kgy: C-226.
- Dr. Böszörményi Miklós orvos 1986. november 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.
- Dr. Dénes János visszaemlékezése (1943–1950–1958). Lejegyezte Heltai Tibor. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.
- Dr. Diner Ottó naplója (1950. június 20. – 1951. július 19.). Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.
- Dr. Ditrói Sándor fül-orr-gégész szakorvos 1955. július 26-án kelt levele. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Dr. Frankl Zoltán orvos 1984. március 1-jén kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Dr. Nádas Antal orvos levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.
- Dr. Sátori Ödön: *Koreai emlékeim I.* Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.
- Dr. Sátori Ödön: *Koreai emlékeim II.* Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.
- Dr. Simonovits István egészségügyi miniszterhelyettes 1955. szeptember 1-jén kelt levele. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

- Dr. Simonovits István egészségügyi miniszterhelyettes 1955. október 6-án kelt levele. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Dr. Sörös Bálint, a második orvoscsoport vezetőjének jelentése. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Dr. Szederkényi János kórházigazgató 1956. november 8-án kelt levele. MNL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz 13/g.
- Félix Pál osztályvezető 1953. január 3-án kelt távirata. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.
- Füredi József phenjani ideiglenes ügyvivő 1955. október 17-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Gera László röntgentechnikus 1986 novemberében kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Hegedűs Béla beosztott diplomata 1952. augusztus 11-én kelt feljegyzése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Heltai Tibor naplója. HM HIM MN Kgy: C-305.
- Jelentés a magyar kórház 1952. november 1. és 1953. január 20. közötti tevékenységéről. HIM MN Kgy: C-226.
- Karádi Györgyné: *Magyar sebész orvos-egészségügyiek első koreai csoportjának menekülése az amerikai hadsereg elől Kínába*. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Levéltár.
- Karsai Lajos phenjani ideiglenes ügyvivő 1956. július 18-án kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.
- Kiegészítő jelentés a második orvoscsoport tevékenységéhez. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Kormos Ilona korábbi egészségügyi munkatárs 1986. november 23-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-223.
- Nagy Mária korábbi egészségügyi munkatárs levele. [Készült vélhetően 1986-ban.] HM HIM MN Kgy: C-223.
- Papp János beosztott diplomata 1952. október 15-én kelt feljegyzése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Papp János beosztott diplomata 1953. január 23-án kelt feljegyzése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/d.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 7-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 16-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 17-én kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. június 26-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 24-én kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz 1-59.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. július 31-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1951. október 20-án kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. május 28-án kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 7-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. június 11-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1952. augusztus 11-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Pásztor Károly koreai magyar követ 1953. augusztus 8-án kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 12. doboz 30/c.
- Pásztor Károly korábbi koreai magyar követ 1986. november 6-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.

RÁKOSI MÁTYÁS KÓRHÁZ, ÉSZAK-KOREA

- Práth Károly phenjani nagykövet 1956. november 14-i jelentése. MNL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 9. doboz 13/g.
- Práth Károly phenjani nagykövet 1957. április 10-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 9. doboz 18/b.
- Práth Károly korábbi phenjani nagykövet 1986. november 26-án kelt levele. HM HIM MN Kgy: C-305.
- Rózsa Irén főosztályvezető-helyettes 1952. november 18-án kelt válasza. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Safrankó Emánuel pekingi magyar nagykövet 1952. május 31-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 16-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz.
- Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. augusztus 31-én kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz.
- Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 20-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz.
- Simics Sándor phenjani magyar követ 1950. december 30-án kelt jelentése. MNL XIX-J-14 1. doboz.
- Söjtöri Géza párttitkár 1955. augusztus 1-jén kelt feljegyzése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Szarvas Pál phenjani nagykövet 1955. július 16-i jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 22-én kelt jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.
- Turai Józsefné koreai ideiglenes ügyvivő 1952. november 30-i jelentése. MNL XIX-J-1-k 12. doboz 28/c.

EGYÉB FORRÁSOK

- A szerző interjúja dr. Fendler Károly nyugalmazott diplomatával (Budapest, 2009. január 13.).
- A szerző interjúja Méray Tibor író-újságíróval, a koreai háború magyar tudósítójával (Párizs, 2012. december 16.).
- A szerző beszélgetése dr. Fazekas Tamás kardiológus szakorvossal, dr. Fazekas Lajos belgyógyász főorvos örökösével (Szeged, 2014. december 19.).
- A szerző beszélgetése Garajszki István nyugalmazott diplomatával (Budapest, 2017. február 6.).
- A phenjani orosz követség beosztott diplomatájának 2020. november 20-án küldött e-mail-üzenete a szerzőnek.
- Dr. Kulka Janina 2020. november 23-án küldött e-mail-üzenete a szerzőnek.

EPILÓGUS

A katona-egészségügy fejlődése az emberiség történetén végigvonuló háborúktól elválaszthatatlan. Az orvostudomány és az orvoslás – azon belül is a katonaorvoslás – fejlődése szempontjából a spanyol örökösödési, a napóleoni, a krími háborúk, valamint az első, majd a második világháború után a koreai, a vietnámi és az első öbölháború meghatározó szerepet játszottak. Ezek ismertetése bőven meghaladja az utószó kereteit. Ez alól persze kivételt képez ez a remekbe szabott monográfia, amely az utolsó fejezettel épp most ért véget.

Egy olyan háború történetében tehattünk most időutazást, amelynek részleteiről, a magyar szerepvállalásról, az abban részt vevők bizonytalansággal, veszélyekkel és buktatókkal teli küldetéséről nem sokat tudtunk. Néhány kép vagy utalás megjelent a bulvársajtóban a rendszerváltás után, azok is inkább az Észak-Koreában, állítólag még mindig ugyanazon a néven működő kórház szenzációt hajhászó cikkeiben.

A történet levéltárakban, irattárakban, különböző had- és orvostörténelemmel foglalkozó intézetekben porosodott. Most fellebbent a fátyol, és letöröltetett a por, az akkori egészségügyünket – mondhatjuk talán büszkén, Magyarországot – képviselő orvosok, ápolók, technikai és kiszolgáló személyzet és a különböző beosztásokban ténykedő diplomaták emberfeletti, áldozatos munkájáról, nehézségeiről, szakmai és emberi felkészültségéről, hősiességéről.

A könyvhöz felhasznált irodalomból és rendelkezésre álló személyes visszaemlékezésekből nem derülhetett ki, hogy (orvos)szakmailag mekkora jelentősége volt a háborúban szerzett tapasztalatoknak. Később igazolódott, hogy sokszor a szükség által kikényszerített és elvégzett beavatkozásoknak, valamint eljárásoknak mekkora jelentősége volt.

Kulka Frigyes professzor, a mellkassebészetben számos új eljárást, műtéti technikát alkalmazott hazatértét követően. Nem véletlenül tekintik őt még most is a magyar mellkassebészet atyjának. Jelen sorok írójának volt alkalma részt venni a professzor úr néhány műtétjén és hallgatni a remek – és az 1970-es években igencsak ritkaságszámba menő – interaktív előadásait. Mindegyik maradandó, soha nem felejtendő élmény volt. Egyetlen egy alkalomra sem emlékszem, hogy említette volna, hogy mindehhez koreai munkásságának köze lett volna, de ez a könyv olvasása után, azt hiszem, már vitathatatlan.

Ami talán ennél is kiemelkedőbb szakmai siker, Zoltán János professzor úr Koreában végzett műtétein és eljárásain alapuló új szakterület, a rekonstrukciós sebészet megjelenése. Napjainkban ez a szakma a balesetet szenvedettek helyreállító műtétjeinek is alapjául szolgál. A mindennapi gyakorlatban és köztudatban hajlamosak vagyunk a plasztikai sebészettel összekeverni, ami nem ugyanez, de ugyanerről a töről fakad.

A koreai háborúban való részvétel szakmai berkekben többé-kevésbé ismert volt, de annak részletei és szakmai következményei talán csak Zoltán János professzor úr – *Add vissza az arcomat* című – könyvében olvashatók.

A résztvevőkkel személyesen, különböző okoknál fogva, jó kapcsolatban lévők-től – Kulka Frigyes, Zoltán János, János György, Herman István, Remete Tibor, Fazekas Lajos –, míg éltek, semmilyen élményanyagot nem láttam és hallottam. Egyedül Zoltán János professzor úr mondta, amikor az említett könyvét dedikálta, hogy „ebből mindent megtudhatsz”.

A fenti, teljesen más indítású emlékmegörökítés mellett ez a könyv egyedi, hézag-pótló és a magyar katona-egészségügy egyik kiemelkedő teljesítményét megörökítő visszaemlékezés és dokumentum.

Utolsó próbálkozásunk, hogy a még élők-től valamilyen emléket felidézzünk, 2014-ben volt, amikor is a magyar katona-egészségügy külhoni részvételeit a *Gyógyító missziók* című könyvünkben összefoglaltuk. Ehhez személyes beszámolókat szerettünk volna kérni a koreai résztvevőktől is, de nem sikerült. Akkor még, ismereteink szerint, tízen éltek közülük. Ma már senki. A könyv méltó módon őrzi az ő emléküket.

Budapest, 2021. január 8.

Dr. Svéd László
orvos altábornagy
a Magyar Honvédség
egészségügyi szolgálatának
egykori főnöke

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó

A kiadásért felel: Koltay András, rektor
Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Kilián Zsolt

Olvasószerkesztő: György László

Tördelőszerkesztő: Kilián Zsolt

Korrektor: Bíró Csilla

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

DOI: <https://doi.org/10.36250/00998>

ISBN 978-963-531-536-9 (nyomtatott)

ISBN 978-963-531-537-6 (ePDF)

ISBN 978-963-531-538-3 (ePub)

ISSN 2630-9386

A koreai háború a phenjani és a szöuli rivális koreai kormányzatok összecsapásaként indult meg 1950 júniusának végén, de rövidesen kiterjedt nemzetközi konfliktussá változott. Magyarország az első volt a közép- és kelet-európai országok közül, amelyik egészségügyi csoportot küldött a koreai harc-térre, ahol nyolc egymást váltó turnusban több mint 200 magyar orvos, nővér és egészségügyi munkatárs dolgozott 1950-től egészen 1957-ig. Az intézményt – amely hosszú ideig a Phenjan külterületén fekvő Mangjongdében, Kim Ir Szen szülőhelyén, később átmeneti jelleggel Hicshonban és Szongrimban, végül Szarivonban működött – először Rákosi Mátyás Kórháznak nevezték, majd 1956-ot követően Koreai Magyar Kórházként emlegették a hivatalos iratokban. A magyar orvoscsoportok nagyon fontos szerepet tölthettek be a két távoli nép tagjai közötti emberi kapcsolatok kialakításában, munkájuk emlékét máig egy kétnyelvű emlékoszlop őrzi a kórház kertjében. Jelen monográfia első számú célja az, hogy az elérhető források alapján rekonstruálja a magyar orvoscsoportok koreai tevékenységét, elsősorban magyar–koreai kapcsolattörténeti szempontból.

A mű szerzője Korea-kutató, a Nemzeti Közszerzői Egetem tudományos főmunkatársa, jelenleg Magyarország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete a Koreai Köztársaságban és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban.

